

ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

Bütün üslerden
arınmış,
tam bağımsız
ve demokratik
KIBRIS

TÜRKİYE'DE
SERMAYENİN
YAPISI FINANS
KAPITAL 2

tektaş ağaoğlu / ali akansel / taner aydın
oya baydar / ahmet kaçmaz / altan yalçın
yalçın yusufoğlu / can yücel

TÜSTAV

cilt 2 / sayı 8
1974 ağustos

İÇİNDEKİLER

Olaylar, yorumlar, belgeler	3
Açık ve Saçık / Tektaş Ağaoğlu	3
Kıdem Tazminatı Tasarısı ne getirir ne götürür / Sinan Gölcüklü	6
Anayasa Mahkemesi Af Kanununun 5. Maddesinin A fıkrasını iptal etti	9
Demokratik Örgütler ve Demokrasi Cephesi / Oya Baydar	14
Portekiz'de Cunta «hakemlik»ten vazgeçti	22
Devrimci Arkadaşlarımızı Karşılarken / Yalçın Yusufoglu	24
Kıbrıs'ta bugüne nasıl gelindi / Taner Aydın	27
Makarios'a yapılan darbeden, ateşkese kadar Kıbrıs olayları	36
Bir desen / Mehmet Sönmez	45
Parti Üstüne / Ahmet Kaçmaz	47
Kıbrıs, Türkiye ve Emperyalizm / Ömer Burçak	50
Amerikan Emperyalizmi ve Kıbrıs'ın bağımsızlığı / Ali Akansel	61
Türkiye'de sermayenin yapısı : 2, Holdingler	77
Ayın Kitapları, Ayın dergileri / Altan Yalçın	121

*Sahibi : Oya Baydar / Yazışleri Müdürü : Aydın Engin / Yazışma ve
havale adresi : P.K. 71, İstanbul / Yönetim ve Dağıtım adresi : Ca-
ğaloğlu, Molla Fenari Sokak 23/3 İstanbul / Abone şartları Yıllık 100,
altı aylık 50 lira. Dış ülkeler için iki katıdır / Dizgi-Baskı : Murat Mat-
baacılık Kollektif Şirketi / İlan : Tam sayfa 500 lira. Diğer ilanlar san-
timi 25 lira / Ağustos 1974*



ILKE'nin yönetim ve dağıtım adresi bu sayıdan itibaren değişiyor. Okurlarımızın ve bayilerimizin ILKE ile her türlü yazışma ve ilişkiyi bundan böyle bu adresten yapmaları gerekiyor. Herhangi bir karışıklığı önlemek amacıyla adresi burada tekrarlıyoruz : ILKE Dergisi, Molla Fenari Sokak, 23/3 Cağaloğlu, İstanbul

Geçen sayımızda ILKE'nin birinci cildinin cilt kapaklarının hazırlanmış olduğunu duyurmuştuk. Dileyen okurlarımız cilt kapaklarını yukarıdaki adresten temin edebilirler. Cilt kapakları 20 liradan satışa sunulmuştur ve ödemeli olarak da gönderilmektedir.

24 Haziran 1974 ' den 24 Temmuz 1974 ' e

24 Haziran 1974

● Caracas'ta toplanan Üçüncü Uluslararası Deniz Hukuku Konferansı açılışından bir kaç gün sonra çıkmaza girdi. Oylama biçimi üzerinde delegeler anlaşamadı. Anlaşmazlığın, 148 ülkeden 110'nu teşkil eden az gelişmiş ülkelerin, üçte iki çoğunluk sağlayan her kararın kesinleşmesi önerisini, ABD, İngiltere, Fransa gibi gelişmiş sanayi ülkelerinin kabul etmemesi üzerine çıktığı bildirildi. Görüşmeler şimdilik kulis faaliyeti halinde sürüyor.

● NATO bildirisini imzalamak üzere Brüksel'de bulunan Başbakan Bülent Ecevit, AET ülkelerindeki 13 Türk elçisi ile yaptığı toplantıda, Türkiye'nin AET ile yaptığı anlaşmaların «revizyonunu» istemekten vazgeçildiğini, pürüzlerin görüşmeler yoluyla halledilmesi yoluna

gidileceğini açıkladı.

● Avusturya Cumhurbaşkanlığı seçimini sosyalist aday Rudolf Kircshschlagler oyların yüzde 51,7'sini alarak kazandı.

● Bir süreden beri devam eden müstehcen yayınlarla mücadele ve savcılıklar aracılığıyla bu tür yayınların toplatılması konusu Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın basın toplantısı ile resmiyet kazandı. Bakan açıklamasında müstehcen yayın yapan gazete ve dergilerin toplatılması için bizzat emir verdiğini ve koordinasyonu sağlamak üzere bakanlıkta üç kişilik bir komite oluşturulduğunu belirtti. Bu tür yayınlar için öngörülen ceza'nın tabanının da bir aydan altı aya çıkarılması için çalışmalar başladı.

Onlar da hep birden feryadı bastılar. Ve hemen bir araya geldiler. Bu arada MSP'li Adalet Bakanının Çetin Altan'ın son kitabını suçlaması ve kitabın toplattırılması sermaye cephesine gün doğdurdu.

Bu bakımdan Çetin Altan'ın kitabının toplattırılması müstehcen yayınlara karşı tedbir alma açısından da yanlış bir adımdı. Müstehcen yayınlara konusunda MSP'lilerin duyduğu haklı endişelerin ve bu tür yayınları temizleme yolunda giriştikleri teşebbüsün, tam Babıâlinin şânına lâyık bir demagoji ve saf-sata seli altında boğulmasına sebep oldu.

Çetin Altan'ın yazdığı bir kitap müstehcen olamazdı çünkü, Bir Adalet Bakanının da bunu önceden bilmesi gerekirdi. Her açık, saçık değildir. Bunu uzun boylu ispata gerek bile yok. Zaten baldır bacak edebiyatıyla resimli fuhuşa yatırdıkları paracıkların derdine düşenler ve onlar hesabına basında safya sayfa ahkâm kesen kalem erbabı bunu yeterince ispatladılar. Onlara bu fırsat - düpedüz ve domuzuna haksız oldukları yerde haklı görünebilme fırsatı—verilmeliydi. Verildiği için, bakın neler oldu:

Bir kere Çetin Altan'ın kitabının asıl ve önemli konusu hasıraltı edildi: Türkiye'de adaletin uygulanmasındaki yolsuzluklar, çevrilen türlü dolaplar üzerinde hiç mi hiç durulmadı. Hattâ MSP'li Adalet Bakanına ateş püskürten gazete ve dergilerin kitap tartışma ve eleştiri sayfaları ölçü alınacak olursa, kitabın Adalet Bakanı tarafından baya «reklamı» yapılan iki üç sayfası dışında pek okunmadığı dahî söylenebilir. Bu bakımdan Çetin Altan'ın yazarlığına da, kitabında ele aldığı konunun ciddiyetine de enikonu haksızlık edildi.

İkincisi, sermaye çığırtkanları apaçık müstehcen yayınlara para kazanma ke-pazeliğini düşünce ve sanat özgürlüğü adı altında savunma fırsatını ele geçirdiler. Oysa yapılan düpedüz baldır bacak ve fuhuş ticareti, rontgencilğe serbest piyasa tarikiyle malzeme ikmalıydı. Sınırsız düşünce ve sanat özgürlüğü adına savunulan da her ne bahasına olursa olsun sınırsız para kazanma özgürlüğü idi.

Evet, her ne bahasına olursa olsun! Lâkin, dikkat ederseniz, bu tür özgürlük bezirgânlarının sattıkları maldan elde edilen, kazancın bahası nedense hep başkalarına ödettiliyor. Çetin Altan'ın romanında açık bir sahne varsa, o orda icap ettiği için vardır; yani o orda, Çetin Altan'ın hayatından bir sahnedir ve Çetin Altan onu oraya yaşadığı hayatın bedelini ödeyerek koymuştur. Oysa Çetin'in kitabını da dillerine dolayarak özgürlük ve sanat adına sözlü ve resimli fuhuş ticaretinin çığırtkanlığını yapanlar nelerini koyuyorlar ortaya? Hangisinin anasının, bacasının, karısının, ya da bir başka yakınının baldırı bacağı açık ve saçık resmi basılıyor bunca tehalükle savundukları bu yayınlarda?.. Hep başkalarının!

Ne olduğunu ve nasıl yürüdüğünü çok iyi bildiğimiz bir süreç içinde hayatta yapayalnız ve kısıvrak yakalanıp kurdun ağzına atılanların, insanlıklarından edilenlerin sırtından sızdırdıkları parayla kendi «namuslu aile» lerini besleyenlerin harcı mıydı kirlî paralarını temize çıkarmak için düşünce özgürlüğünden dem vurmak? Herhalde öyleydi ki,

12 Marttan sonraki dönemde düşünce özgürlüğünün bedeli bunca yurtsever aydına bunca bahalıya ödetilirken kılları kıpırdamıyanlar; bir yandan «vatan» kurtarıcılarında sayfa boyu övgüler düzer ve akıl öğretirken öbür yandan çat kapı burada çat kapı Avrupa'da eğlence yerlerinde, kumar masalarında,

bordellerde fing atmaya devam edenler fuhuş ticaretlerinin tekerine bir parçacık çomak sokulmaya kalkıldığında, Yavuz hırsız ev sahibini bastırır misalî birden gazaba geldiler. Hepsi şeddeli özgürlük kahramanı kesildi. Allı güllü çingene bohçası sayfalarını «irticaa» meydan okurcasına daha da açtılar ve **saçtılar**. Başkalarının sırtından para kazandıkları gibi, yine başkalarının sırtından kahramanlık tasladılar!

Ve yazık ki her zaman iyi niyetli ve mangal yürekli küçük burjuva aydınlarımız bu oyuna gelip âdeta onlar adına davacı oldular. İçlerinden biri çıkıp da «Sanat özgürlüğü, ifade özgürlüğü fuhuştan para kazanma özgürlüğü değildir. Bu işte alicengiz oyunu var. Sorunlar birbirine karıştırılıyor. Biz bu işte yokuz ve de müstehcen yayına karşıyız. Bu sizin yaptığınız düpedüz müstehcen yayındır!» demedi... Demedi, çünkü bütün sorunlar gibi bu iki sorun da küçük burjuva aydınımızın kafasında zaten çoktan birbirine karışmıştı!

Bütün bunlar sorunun bir yanı. Bir başka yanı daha var: kültür emperyalizmiyle ilgili.

İstihcan, emperyalizmin gerek emperyalist metropollerdeki işçi sınıflarını, gerekse az gelişmiş ülke halklarını tüketim toplumu değerleriyle şartlandırma ve yozlaştırma stratejisinin bir parçasıdır. Hedef, cinselliği gerçek bir sorun olmaktan çıkarıp yapay ve yalancı bir soruna çevirmek, cinsî içgüdüyü ve duyguyu onu duyan özden koparılmış, yabancılaştırılmış bir piyasa matahı yapmaktır. Daha doğrusu binlerce yılın maddî ve manevî sömürü günahıyla yüklü bu en kadim piyasa matahına çağdaş bir görünüm altında yeni bir itibar ve **sürüm** kazandırmaktır.

Burdan bir kapı apaçık beyaz kadın ticaretine açılır. Örgütlü fuhuştan, zevk kaçakçılığından büyük vurgunlar vurulur... Bir başka kapı, sözlü ve resimli fuhuş yoluyla kitlelerin duygularının hayalde sömürülmesi ve kitle bilincinin sapıtılmasına açılır. Bundan da tabii, bu arada, büyük vurgunlar vurulur. Fakat asıl hedef cinsî enerjinin ve onun kitle düzeyinde ifade ettiği muazzam potansiyelin boşuna ısrafı—giderek yozlaştırılması—ve bunun bilince sağlıksız yansıtılmasıdır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde müstehcen yayın faaliyetleriyle ve doğum kontrolü-aile plânlaması propogandasının hep aynı eller tarafından yürütülmesi, emperyalizmle içli dışlı belli mihrakların her ikisini birden büyük bir şecaatle savunmaları boşuna değildir... Nihayet bir kapı da, istihcanın—dolayısıyla çağdaş pezevenkliğin—özellikle sanatçı ve aydın çevrelerde sözümona entellektüel ve ciddi bir «sorun»a çevrilerek muteber ve geçerli kılınmasına açılır. Bu arada tabii kültür emperyalizminin kendi metropollerinde de, az gelişmiş ülkelerde de herdaim kullandığı en güvenilir taktiktir, bu: kitlelerin cebine ve boğazına uzanan eli, hayatlarını somutta ve kitlelerin içinde değil, havada bulutta ve bir avuç sömürücü azınlığın koltuk altında yaşayan kansız «entellektüel»lere savundurmaktır!

Bütün bu kapıların açıldığı yol, insanın ve bütün insanlığın yarı parçasının—kadının— sömürülmesinden, kahredilip alçaltılmasından geçer. Kadının emperyalist burjuvazinin elinden olsun, emperyalizmin dümen suyunda sürüklenen az gelişmiş ülkelerin uydu burjuvazilerinin elinden olsun gerçekte ve hayalde çektiği ise, insanın ve bütün insanlığın kaybidir.

● NATO Bildirisi Brüksel'de imzalandı. İmza törenine Başkan Nikson ve Kissinger de katıldılar. Yorumcular, olayı Nikson'un politik bir başarısı olarak niteliyor ve Sovyetler Birliği gezisi öncesinde Niksonun AET ülkeleri üzerinde önemli bir ağırlık kazandığını belirtiyorlar.

● NATO Merkezinde (Brüksel) yapılan ve Türk - Yunan gerginliğine çözüm bulmayı amaçlayan görüşmeler üç buçuk saat sürdü ve Yunanlıların, Türkiye'nin tekliflerini kesinlikle reddetmesi üzerine yarıda kesildi.

Türkiye adına Başbakan Bülent Ecevit, Dışişleri bakanı Turan Güneş, Yunanistan adına ise Başbakan Andruçopulos ile Dışişleri Bakanı Tetenes'in katıldığı görüşmelerde, Türkiye gerginliğin «müzakere» yoluyla çözümünü önerirken, Yunanistan «diplomatik» yollarda ısrar etti.

● Iskenderun Demir Çelik Fabrikası inşaatındaki olayların yankıları sürerken, gerek şantiye bölgesinde, gerekse Iskenderun'da ve hatta çevre dağ köylerinde yoğun bir polis - jandarma terörünün başladığı bildiriliyor.

● CHP Tüzük Kurultayı toplandı, Parti Meclisinde Kırıkoğlu ve arkadaşlarının karşı çıkmaları üzerine bir ara toplanması tehlikeye giren Tüzük Kurultayı, Ecevit'in ağırlık koymasıyla ve tasarlanan günden on gün kadar sonra toplandı. Getirilen en önemli değişiklik olarak, tüzüğe CHP'nin «demokratik sol» bir parti olduğu ibaresinin konması

gösteriliyor.

● Asgari ücret komisyonu çalışmalarını tamamladı ve asgari ücret bütün yurttan 40 lira olarak tesbit edildi. Karar hükümet ve işçi (Türk İş) temsilcilerinin oylarıyla alındı. İşveren temsilcileri karara red oyu verdi. Komisyon, 16 yaşından küçük işçilerin asgari ücretini de 34 lira olarak tesbit etti.



Kıdem Tazminatı Tasarısı ne getirir, ne götürür?

Sinan Gölcüklü

CHP-MSP Hükümetinin kuruluş günlerinde açıklanan yasa tasarılarının en çok gürültü koparanı, keza CHP tarafından da en çok «reklam» edileni kıdem tazminatlarının 30 güne çıkarılması ve birinci kıdem yılından itibaren başlatılması oldu. İşveren kesimlerinin; CHP'nin politikasını tehlikeli bulduklarını kanıtlamak için verdikleri handiyse tek örnek de kıdem tazminatlarının artırılması kararı idi. CHP destekçiliğinde, işçi sınıfı çizgisinden sapmayı bile göze alan bazı sendikacılar da hükümetin, işçi sınıfının yanında olduğunu gene bu kararla kanıtlamak istediler.

Bu arada işverenlerin, kıdem tazminatlarını bir sigorta sistemine bağlama isteklerine karşı çıkıldı ve tartışma anlamsız bir şekilde buraya kaydırıldı. İşveren çevreleri ve bağlı yayın organları bu konuda hızlı ve yıpratıcı bir kampanya başlattılar. Şinasi Ertan, Ertuğrul Sosyal, Nurullah Gezgin, Sezai Dıblar gibi tekeli sermayenin çeşitli kesimlerinin sözcüleri bu konuda ağız birliği ettiler. Tekeli sermayenin finanse ettiği, pahalı baskılı, bol reklamı haftalık dergilerle ilgili bilimsel (!) incelemeler yayınladılar.

Sermayenin bu tepkilerine başlangıçta hükümetin tavrı oldukça tavizsiz oldu. Hatta, burjuva hukukunda geçerliği tartışılabilir bir «makale şamil» işlemi yürütüldü ve kıdem tazminatlarının, 30 gün olarak koalisyon protokolunun imzalandığı günden itibaren hesaplanması ve birinci kıdem yılından itibaren başlaması kararlaştırıldı.

Daha sonraki günlerde hükümet kanadı belirgin bir suskunluğu tercih etti ve konu sadece işçi ve işveren kesimleri arasında tartışılır oldu. Ancak af kanununun bilinen serüveninden sonra hükümet kanadında kıdem tazminatları konusu yeniden ele alındı. Aynı günlerde sermayenin ve özellikle tekeli sermayenin saldırılarının yoğunlaşması üzerine hükümette belirgin bir endişe gözleniyor ve çeşitli kabine üyeleri çeşitli vesilelerle, «Hükümet özel sektördür. Biz sadece aracı kârlarına, tefeciliğe ve vurgunculuğa karşıyız. İş adamlarının hükümetimizden şikayet etmeleri için sebep yoktur» gibisinden demeçler vererek saldırıları hafifletme çabasına giriyorlardı.

Sermaye saldırılarının en yoğunlaştığı parti şüphesiz MSP idi. Hele af kanunu oylamasında muhalefet ile birlikte oy kullanan MSP'li 20'lerin ardında İbrahim Bodur gibi tekeli sermayenin en saldırgan temsilcilerinin bulunduğu istihbar eden Erbakan, Korkut Özal'ın da teşvikleri ile sermayeye karşı bir barış taarruzuna geçti.

Ecevit'in NATO Bildirisini imzalamak ve Yunan Başbakanı ile kıta sahanlığı konusunda görüşmelerde bulunmak üzere Brüksel gittiği günlerde, Necmettin Erbakan, İşveren Sendikaları temsilcileri ile yaptığı bir görüşmede verdiği bir demeçle, sermayeye göz kırpmaya eğilimini, hükümet protokolu ile açıkça çelişecek düzeylere götürdü. Erbakan daha sonraki günlerde düzeltiyim derken daha da pekiştireceği demecinde aynen şöyle dedi:

«Kıdem tazminatının bir sigorta sistemine bağlanmasında fayda vardır. 15 Günlük kıdem tazminatının 30 güne çıkarılmasının şartları açıklığa kavuşturulmalıdır. Bir işçi işinden çıkarıldığı takdirde yerine 6 ay başka bir işçi alınmaması da iş hayatımızda aksatıcı rol oynayabilir»

Erbakan'ın tam değilse bile oldukça önemli bir dönüş sayılabilecek bu görüşlerine ilk tepki, kabinenin bir başka üyesinden, Çalışma Bakanı Önder Savdan geldi. Sav, hükümet programının aynen uygulanacağını ve bütün kabine üyelerinin koalisyon protokolu ile bağlı olduklarını pek de yumuşak olmayan bir dille belirtti.

Yukarıdan beri özetlemeğe çalıştığımız gelişmeler kanımızca konuyu asli tartışma alanından saptırmakta ve ayrıntılar üzerinde dibi sonu gelmez laf ebekliklerine yolaçmaktadır. Nitekim bu eğilim sendika çevrelerini hatta bir kısım sosyalistleri de etkilemiş ve hükümetin getirdiği kıdem tazminatları tasarısının eleştirisi bir yana bırakılmıştır.

Kanımızca kıdem tazminatlarının artırılmasına ilişkin kanun tasarısı hiç budanmadan TBMM'den çıksa bile - ki sanmıyoruz. Çıkarılan bir işçinin yerine 6 ay süre ile yeni işçi alınmaması kuralı, daha şimdiden taviz olarak vazgeçilebilecek bir hüküm şeklinde nitelenmektedir - işverenlerin yaygarayı basmalarına yol açacak kadar önemli sonuçlar doğurmayacaktır.

Bunu söylerken elbette bu kararın ileri bir adım olduğunu inkar etmiyoruz. Belirtmek istediğimiz bu adımın büyüdüğü kadar önemli bir adım olmadığıdır. Yoksa kamu sektöründe çalışan işçiler bu tasarı kanunlaştığı takdirde önemli haklar elde edecekler, hele önümüzdeki bahar emekli olacak olan çok sayıda işçi, eskiden alacaklarının iki misline yakın bir tazminat alma hakkını elde edeceklerdir.

Ancak aynı sözleri özel sektör için söyleyemeyiz ve kanımızca işten çıkarılmalarda, toplu tasfiyelerde, tazminatsız kapı dışarı etmelerde kendini gösteren sömürü biçiminin asıl yoğunlaştığı alan özel sektördür.

Şu anda hükümetin getirdiği tasarı ise bu sömürüyü önlemek şöyle dursun ciddi anlamda hafifletmek kabiliyetinde bile değildir. Açıklayalım:

Kıdem tazminatının (ister on beş gün, ister otuz gün) ödenmesi için işvereni zorlayacak, bağlayacak yasal güvenceler sağlanmadıkça, hükümet tasarısı, özel sektörde, hedefinin çok çok gerilerine düşecektir. Kaba bir yaklaşımla yalnızca 1 ve 17. maddelerin bile yürürlükte kalması bunu kanıtlar diyebiliriz. Bilindiği gibi İş Kanunu'nun 17. maddesi işverenlere sebepsiz, sorgusuz ve **tazminatsız** bir işçiyi işten çıkarma hakkını (!) vermektedir. Bir zamanların ünlü «görülen lüzum üzerine...» kuralını çağırıştıran bu madde bu gün kıyasıya kullanılmaktadır. Bu madde yürürlükte kaldığı sürece işverenler tazminat ödemeksizin işçi çıkarma hakkına sahip olabileceklerdir ve hatta sırf bu kıdem tazminatı kanunu (tabii kanunlaşır) yüzünden bu anti demokratik tahakküm olanğını çok daha sık kullanacaklardır.

Keza gerekli güvencelerle takviye edilmediği sürece, kıdem tazminatlarının hesaplanmasını üç yıldan bir yıla indiren tasarı, ülke düzeyinde bir işçi tasfiyesine yol açacaktır. Teknik deyimle «işçi sirkülasyonu» diye adlandırılan, aslında kılıf takılmış bir toplu işçi çıkarma (bir çeşit lokavt) olan bu uygulama, eskiden bir işçinin işyerinde üçüncü kıdem yılını doldurmasına yakın işletilirken, şimdi birinci kıdem yılını doldururken işletilecektir. Fabrika kapılarında büyük işsiz yığınlarının beklediği sürece de işverenler bu uygulamayı kolayca yapabileceklerdir.

Hele, hükümet kanadında taviz olarak verilebilir gözüyle bakılan, çıkarılan işçinin yerine altı ay süre ile yeni işçi alınmaması kuralı da tasarıdan ayıklanır, kıdem tazminatlarını artıran tasarı tam anlamıyla devekuşuna dönecek ve CHP-MSP hükümetine, kraldan fazla kralcıların da gayretiyle, iyi bir propaganda malzemesi sağlamaktan öte bir yararı olmayacaktır.

«Durum bu ise işverenlerin yaygarasının sebebi nedir?» sorusuna gelince kanımızca bu, hükümetin (özellikle CHP'nin) işçi sınıfının demokratik baskıları sonunda vermeye kalkışabileceği bazı demokratik ve ekonomik ileri hakları, sermayenin daha başlangıçtan göğüslemek taktiğinden ibarettir. Nitekim en çok yaygara koparan tekeli mihrak sözcülerinin temsil ettiği sermayedarlar kendi fabrikalarında daha şimdiden, toplu sözleşmeler yoluyla işçilere bu hakkı tanımak zorunda kalmışlardır. Kimya, petrol, lastik, plastik, maden, madeni eşya, basın, gıda, tekstil işkollarında bir çok büyük fabrika kıdem tazminatlarını 20 gün ile 60 gün arasında değişen bir şekilde ödemektedirler. Gene bir çoğunda kıdem tazminatı birinci kıdem yılından itibaren hesaplanmaktadır.

Bağlısaksak, kıdem tazminatları hükümetin ileri adımlar atma yönündeki ürkek girişimlerinden biridir, ancak ne işveren kesimlerinin yaygaraları, ne de bizzat hükümet çevrelerinin övünmeleri, kıdem tazminatını 30 güne çıkaran tasarıyı gereğinden fazla önemsememize yol açmamalı ve tazminatsız işçi çıkarılmalarının önlenmesine yönelik sendikal mücadeleyi asla yumuşatmamalıdır.

● Iskenderun Demir Çelik Fabrikasındaki olayların yankıları sürüyor. Yapım İş Sendikası yöneticisi bir açıklama yaparak, inşaatın başlangıcından bu yana 396 işçinin, çeşitli işkazaları sonunda öldüğünü söyledi.

● Federal Almanya Hükümetinin, yabancı işçilerin aldıkları çocuk zammını yüzde elli oranında azaltması ve vergileri artırması kararını protesto etmek amacıyla binlerce Türk, Yugoslav, İspanyol ve Yunan işçisi Bonn'da bir gösteri yürüyüşü yaptılar.

● Arjantin Devlet Başkanı Juan Peron ağır hasta olduğu için devlet başkanlığı görevine vekaleten eşi Isabella Peron'un getirildiği resmen

açıklandı.

● CHP Tüzük Kurultayı sona erdi. Tüzükte yapılan bir değişiklikte daha önce 43 olan — ve «kırklar meclisi» olarak adlandırılan — Parti Meclisi üyelerinin sayısı 62'ye çıkarıldı. 40 Üye Kurultay tarafından seçilecek, geri kalan 22 üye ise II kongrelerinde seçilen adayların Kurultay tarafından onaylanması ile tesbit edilecek.

● Sovyetler Birliğini ziyaret etmekte olan Nikson'un, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Birinci Sekreteri Leonid Brejnev ile yaptığı görüşmelerde bazı ticari ve kültürel konularda anlaşmaya varılmasına rağmen, nükleer denemelerinin yasaklanması konusunda hiç bir anlaşmaya varılamadı.

1 Temmuz 1974

● Bakanlar Kurulu Afyon, Burdur, Denizli, Isparta, Kütahya ve Uşak illerinin tamamında, Konya ilinin Akşehir, Doğanhisar ve Ilgın ilçelerinde yeniden haşhaş ekimi yapılmasına izin verdi. Karar, «ilaç sanayininin ihtiyaçları gözönüne alınarak ve 90 bin üretici yurttaşımızın çıkarları açısından hükümetimiz 7 ilde haşhaş ekimini serbest bırakmaya karar vermiştir» şeklinde açıklandı.

● Arantin Devlet Başkanı Juan Peron öldü. Peron iki gün önce geçirdiği kalp krizinden sonra girdiği komadan kurtulamadı. Peron'un yerine 43 yaşındaki karısı Isabella Peron geçti.

● Küba'da devrimden bu yana ilk seçimler yapıldı. Kastro, oy kullanırken «Devrim kökleşmiştir ve karşı devrimin unsurları artık bertaraf edilmişlerdir.» dedi.

2 Temmuz 1974

● Haşhaş ekiminin yedi ilde serbest bırakılması üzerine ABD Senatosunda bazı senatörler Türkiye aleyhine yoğun bir kampanya başlattılar. Bu arada Amerikan Büyük Elçisi Macomber, Ecevit ile görüştü ve endişelerini belirtti. Ecevit ise Haşhaş'ın sağlık

alanı dışında kullanılmayacağını tekrarladı.

● Anayasa Mahkemesi Af Kanununun 5. maddesinin A fıkrasını iptal etti. 141 ve 142. Maddelerden mahkum edilenlerin affedilmesini sağlayan iptal kararı resmen açıklandıktan sonra mahkum ve tutuklular tahliye edilecekler.

ANAYASA MAHKEMESİ AF KANUNUNUN 5. MADDESİNİN A FIKRASINI İPTAL ETTİ

Aralarında Başbakan Bülent Ecevit'in de bulunduğu CHP'li parlamenterler, Anayasa Mahkemesine baş-

vurarak, Af Kanununun 5. Maddesinin a fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürdüler ve iptalini is-

tediler. Bilindiği gibi Af Kanununun 5. Maddesinin a fıkrası 141, 142 ve 146. maddelerden hüküm giymiş

olanları af dışında bıraktı yordu. 2 Temmuz 1974 gününü toplanan Anayasa Mahkemesi konuyu görüşerek karara bağladı. Kararın kesinleşmesi Resmî Gazete'de yayınlanmasıyla mümkün olacağından bu konuda herhangi bir açıklama yapılmadı. Ancak Anayasa Mahkemesinin aldığı kararın maddenin iptali yönünde olduğu haberlerinin sızması demokrasiden yana çevreler de sevinçle karşılanırken başta AP Genel Başkanı Süleyman Demirel olmak üzere sağ kanatta büyük tepkilere yol açtı. Süleyman Demirel Anayasa Mahkemesini «Anayasa'yı ihlâl»le suçluyor, kararın «millî irade»ye gölge düşürdüğü yolunda demeçler veriyordu. 12 Temmuz 1974 günü Anayasa Mahkemesinin gerekçeli kararı Resmî Gazete'de yayımlandı. Anayasa Mahkemesi, iptal kararını iki ayrı nedene dayanarak aldığını ancak usul yönünden Anayasa'ya aykırılık saptandığından esas üzerinde durulmadığını açıklıyordu. Anayasa Mahkemesinin Af Kanununun 5. Maddesinin a Fıkrasını iptal eden gerekçeli kararında şöyle deniliyordu:

“1. Anlaşmazlık konusundaki maddelerin ayrı ayrı oylanması sorunu.

Karma Komisyon, Cumhuriyet Senatosu metninin 1.5 maddelerini, Millet Meclisi metninin 8. maddesini olduğu gibi, Cumhuriyet Senatosu metninin 8.23. maddelerini ise madde sayılarını birer sayı ileleterek yine olduğu gibi kabul et-

miş ve kendi metnini böylece oluşturmuştur. Şu dü-ruma göre, artık ortada üç metin vardır ve Millet Meclisi 92. maddenin 5. fıkrası uyarınca Karma Komisyonca, Cumhuriyet Senatosu'nca veya daha önce kendisine hazırlanmış olan metinlerden birini olduğu gibi kabul etmek zorundadır. Metin sözcüğünün bir bütün olarak “madde değişikliği”nin tümünü kapsayıp karşıladığını kesinlikle anlatmağa yeterlidir. Demek ki, 5. fıkradaki “metin” sözcüğünden Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisi arasındaki anlaşmazlık konusu yalnızca bir maddeye tek bir maddeyi, birkaç maddeye bir bütün olarak o maddelerin tümünü, tasarı veya teklifin tamamı anlaşmazlık konusuysa o tasarı veya teklifi anlamak gerekecektir.

5. fıkrada, “Millet Meclisi, Karma Komisyonca veya Cumhuriyet Senatosunca veya daha önce kendisine hazırlanmış olan metinlerden birini olduğu gibi kabul etmek zorundadır” kuralı yer aldığına göre, üç metnin her birindeki anlaşmazlık konusu maddelerin ayrı ayrı ve tek tek değil, her metnin bölünmek sizin, parçalanmaksızın bir bütün olarak oylanması kabul edilmesi gerektiği ve tersine davranışın Anayasa ile gelişeceği gerçeği kendiliğinden ortaya çıkar.

Millet Meclisi Tutanak Dergisine göre, 1803 sayılı kanuna ilişkin teldifiyle ilgili bulunan ve Cumhuriyet Senatosu, Millet Meclisi a-

rasında anlaşmazlık konusu olan maddeler ise, Millet Meclisinde ayrı ayrı oylanmıştır. Bu tutum, yukarıda ayrıntılarıyla tartışıldığı ve açıklandığı üzere, Anayasa'nın 92. maddesinin 5. fıkrasına aykırı kılar ve iptalini gerektirir.

2. Öteki metinlerin oylanmasına devam edilme-yerek yalnız Karma Komisyon metninin oylanması sorunu:

Önce Karma Komisyonca, Cumhuriyet Senatosunda Millet Meclisinde kabul edilmiş 5. madde metinleri okutulmuş, sonra Karma Komisyonun 5. maddesi ad okunarak açık oya konulmuş, Başkan, 221 kabul, 214 red oyu verildiğini ve böylece maddenin kabul edilmiş olduğunu, öteki oylamalara yer ve gerek kalmadığını bildirmiş, daha sonra da 8. madde üzerinde (6, 7. maddeler kesinleşmiş sayıldığı için) yasama işlemlerine geçilmiştir. Bu oylamada 435 milletvekilinin oy verdiği, 13 kişinin oya katılmadığı, 2 üyeliğin açık olduğu, ayrıca saptanmış bulunmaktadır. Cumhuriyet Senatosunca 5. madde üzerinde yapılan değişiklik madde değişikliğinin tümünde olduğu gibi açık oya başvurularak saptandığı üzere 96 oyla, yani Cumhuriyet Senatosu üye tam sayısının salt çoğunluğu ile kabul edilmiştir. Şu durum karşısında, Millet Meclisinin kendi ilk metnini benimsenmesi için üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyu, başka de-

yimle 226 oy gerekiyor.
du.

Anayasa'nın 92. maddesi.
nin 5. fıkrası uyarınca Mil-
let Meclisi üç metinden bi-
rini kabul etmek zorunda
olduğuna göre, bunlardan
her biri üzerinde irade ve
yeğlemesini açıklama ola-
nağının kendisine tanınma-
sı zorunlu idi. Karma Ko-
misyon metninin 221 oy al-
ması üzerine oylamanın ke-
silmesi Millet Meclisi Ge-
nel Kurulunu bu anayasal
hakkından yoksun bırak-
mış ve Meclis iradesinin
gereği gibi belirmesini en-
gellemiştir. Karma Komis-
yon metni üye tam sayı-
nın salt çoğunluğu ile be-
nimlenmediğine göre oyla-
manın sürdürülmesi ve öte-
ki metinler üzerinde Mec-
lis irade ve yeğlemesinin or-
taya çıkması yönünün açık
tutulması gerekiyordu. Oyl-
lanan metne 214 ret oyu ve
rildiği gözönünde tutularak
öbür metinlerin de en çok
bu sayıda oy toplayabilece-
ği onun için de öteki oyla-
malara yer ve gerek kalma-
dığı yolunda bir görüş,
hem 5. fıkranın buyurucu
kuralı hem de ilk oylamaya
katılmayan 13 milletvekili-
nin öteki oylamalara katıl-
ması, Karma Komisyon
metnine kabul oyu verenler
arasında daha sonra ikinc-
ci, üçüncü metinlerden ya-
na oy kullanacakların çık-
ması gibi olasılık ve ola-
naklar karşısında hukukça
geçerli sayılamaz.

Öteki iki metnin oylan-
masına devam edilmeyerek
yalnız Karma Komisyon
metninin oylanmasıyla ye-
tinilmesi, 1803 sayılı kanu-

nun 5. maddesinin dava ko-
nusu (a) işaretli bendini
Anayasanın 92. maddesinin
5. fıkrasına aykırı kılar ve
bir iptâl nedenini daha o-
luşturur.

3 - *Dava konusu kuralın
esas yönünden Anayasa'ya
aykırılığı sorunu:*

Dava konusu kuralın bi-
çim yönünden Anayasaya
aykırı olduğu saptanmış ve
bu nedenle de iptâli öngö-
rülmesi olduğundan esas
yönünden Anayasaya aykır-
ılık sorunu üzerinde durul-
masına yer ve gerek kal-
mamıştır.

4 - *İptâl hükmününün yü-
rürlüğüne giriş günü:*

Anayasasının değişik 152.
maddesinin 2. fıkrasına gö-
re Anayasa Mahkemesince
Anayasa'ya aykırı olduğun-
dan iptâline karar verilen
kanun veya içtüzük veya
bunların iptâl edilen kural-
ları, gerekçeli kararın Res-
mî Gazetede yayımlandığı
günde yürürlükten kalkar.
Gereken durumlarda Ana-
yasa Mahkemesi, iptâl hük-
münün yürürlüğe gireceği
günü ayrıca kararlaştırabil-
ir. Bu tarih kararın Res-
mî Gazetede yayımlandığı
günden başlayarak bir yılı
geçemez.

44. sayılı kanunun 50.
maddesinin 4. fıkrasında
da Anayasa Mahkemesinin
iptâl dolayısıyla oluşacak
boşluğu kamu düzenini teh-
dit edici nitelikte görmüş-
se, iptâl hükmünün yürür-
lüğü gireceği tarihi ayrıca
kararlaştıracığı ve boşlu-
ğun doldurulması için yasa
ma meclisleri başkanlık-
larına ve Başbakanlığa duru-
mu duyuracağı yazılıdır.

1803 sayılı kanunun 5.
maddesinin (a) işaretli ben-
dinin Anayasaya biçim yön-
ünden aykırılığı nedeniyle
iptâl edilmesi öngörülmüş
tür. İptâl, yasa kuralının
Anayasaya uygun biçimde
oluşmamış bulunduğu yo-
lunda, Anayasa Mahkeme-
sine saptanan duruma ve
varılan sonuca dayanmak-
tadır. Şu nitelikte bir ya-
sama belgesinin bir yasa
kuralı olarak uygulanması,
bir bölüm yurttaşların hak-
larını bir süre daha etkile-
mesi düşünülemediği gi-
bi, böyle bir tutumun iptâl
nedenleri ile bağdaştırılma-
sına da olanak yoktur. 1803
sayılı kanunun, affettiği suç
ve cezaların niteliği ve
niceliği ile beliren kapsamı
karşısında iptâl hükmünün
kamu düzenini tehdit edici
yasal bir boşluğu oluştura-
cağından da söz edilemez.

Şu nedenlerle Anayasanın
değişik 152. maddesinin 2.
fıkrasında yer alan ve uy-
gulanması Anayasa Mah-
kemesinin işi değerlendirip
gerekli görmesine bırakıl-
mış bulunan yetkinin kul-
lanılmasına ve iptâl hük-
münün yürürlüğe gireceği
günün ayrıca kararlaştırıl-
masına yer olmamak gere-
kir.

İptâl kararının Adalet
Bakanlığı tarafından infaz
savcılıklarına bildirilmesi
üzerine bütün yurttaki as-
kerî ve sivil cezaevlerinde
tahliyeler başladı.

İlk iki gün içinde tahliye
edilen cezası kesinleşmiş
141 ve 142 hükümlüleri,
buldukları cezaevlerine
göre şöyleydi:

Adana:

Can Yücel, Süleyman E. ge (çevirmen), Abdullah Nefes, İsmail Beşikçi (a. sisten), Yaşar Uçar (And Dergisi Yazı İşleri Müdürü), İsmil Aydınlı, Yaşar Gökoğlu (Tiyatrocu), Hasan Keleş, Recep Mutlu, Lâle Nühket Öner (Doktor), Sevim Demirpençe, Tülay Özdemir, Emin Tunç bilek, Zihni Ayhan, Mehmet Özer, Mahir Cemaloğlu, Mehmet Özer, Halil Paşaoğlu, Erdoğan Demirci, Arif Zeyrek, Ejder İme ve Halil Alıncı.

İzmir:

İzmir yarılaçık cezaevinde bulunan 17, kapalı cezaevinde bulunan 15 hükümlü Anayasa Mahkemesinin kararından yararlanmıştı. Ankara:

Mamak Askeri Cezaevi'nden Dev.Genç Davası hükümlülerinden Ramazan Karakale, Melih Bayraktar, M. Uyar, Yusuf Uzun, Zeki Sarıhan, Şefik Şenel, Reha Pekerten, Ali Demir, Faruk Dönger, Mehmet Demir, Mehmet Çavuş, Akatan İnce, Asım Arslan, Nevzat Demirbaş, Şemsettin Evransel, Turak Kuluhoğlu, Muzaffer Doymuş, Timur Erkman, Akif Atasayan, Habib Dağazan, Sabri Uyar, Muzaffer Yazkurt tahliye edilmişler, Hüseyin Alkan, Savaş Güvezne, Fikri Aytan, Feridun Tamirer, Şa-san İba, M. Ali Kabakoğlu, Adnan Altıparmak ve Levent Eren askerliklerini yapmak üzere kitalarına gönderilmiştir. Ruhi Koç, Atilla Sarp, Tuncay Çelen ve Mehmet Erdemir ise si-

vil cezaevi savcısına teslim edilmişlerdir.

Merkez Cezaevi'nden ise Muzaffer Erdost, Muharrem Kılıç, İbrahim Ata, Ahmet Ökten, Mehmet Fıray, Öktaş Tamer, Ahmet Cansev, Ali Kılıslı, Adem Sağdıç, Ali Sedat Özak, İsmail Hakkı Karaküllah, Metin Gültekin ve Yılmaz Kınacı tahliye edilmişlerdir, İstanbul:

Sağmalcılar Cezaevi'nden 141 ve 142 hükümlüsü olarak Osman Saffet Arolat, Nurettin Doğan, Necati Cırsar, İsa Ruhi Bobut, Mehmet Emin Karası, Suat Secdi Özgür, Oğuz Hodancı, Sırrı Öztürk ve Zuhal Aksoy ve diğer suçlardan 6 hükümlü daha Anayasa Mahkemesi kararından yararlanmıştı.

Paşakapısı'ndan 5 kişi, Toptaşı Tutukevi'nden ise Necip Demir, Selahattin Serer, Mahir Kovanoglu ve Şerif Gülsoy tahliye edilmiştir.

Niğde:

TİP yöneticileri.

Diyarbakır:

Mümtaz Kotan, İbrahim Güçlü, Niyazi Dönemez, Fikret Şahin, Battal Bate, İhsan Yavuztürk, Mehmet Tüysüz, Sabri Çepik, Nusret Kılıçaslan, İhsan Aksoy, Yumlu Budak, Mahmut Kılıç, Faruk Aras, Yılmaz Baltas, Sait Pektaş, Şakir Elçi, Naci Kutlay, Zerruk Vakıfoğlu, Hasan Acar, Mehmet Emin Bozarslan, Mahmut Fırat, Ferit Uzun, Nizamettin Barış, Cimsit Bilek, Canip Yıldırım, Musa Anter, Ahmet Özdemir ve Sabri Visek,

Ayrıca Yozgat Cezaevi'nden 4, Sakarya Cezaevi'nden de 25 hükümlü tahliye edilmiştir.

Sıkıyönetim Mahkemelerinde 141 ve 142. Maddelerden yargılanan sanıklar da Anayasa Mahkemesi kararıyla davaları düştüğü için tahliye edildiler. Tahliye edilen sanıkların durumu da şöyledir:

THKP ve Cephesi Davası:

164 sanığın davası düşmüş, tutuklu bulunan sanıklardan İsmail Samur, Adem Muhammet Gürdoğan, Erşan Tepeli, Ali Özeloğulları, Tuğrul Paşaoğlu, Ülkü Ahmet Cafer, Mustafa Alabora, Mehmet Yüksel, Orhan Aydurmuş, Şerafettin Serdar, Feyyaz Kuruşuncu, İbrahim Tunç, Ahmet Sarıcan, Tevfik Işık Çeviker, Ömer Uluğ, Seyfi Akman, Mehmet İncili, Mustafa Baykara, Haldun Yeşil, Surhay Tunçman, Sina Çiladır, Zülfikâr Dileli, Mazhar Timuçin Ataç, Mustafa Şahin, Mehmet Fahri Aral, Rafet Özkan, Ahmet Mete Sönmez, Faik Güleğyüz, Esat Korkmaz, Nurettin Yakar, Bekir Uzun, Tayfun Örcün, Ömer Laçiner, İzzet Olcayto Özsever, Hasan Özgen, Mustafa Nevzat Yücel, Mustafa Laçiner, İbrahim Münir Yılançı, Ali Baykal Gürsoy, Selahattin Güleç, Mehmet Sönmez, Tamer Hazer, Mehmet Kâmil Yüksel, Ali Cevat Taşran, Selim Özkar, Oğuzhan Müftüoğlu, Mustafa Çakır, Nevzat Duru, Vural İşözen, Naki Tolunay, Halil Özmen

tahliye edilmiştir.

Haziran Hareketi davasından tahliye edilen sanıklar şunlardır:

Yılmaz Elmas, Enver Avcı, Ziya Ülgenciler, Erkut Selçuk, Şükrü Ceyhan, Murat Ceyişkar, Süleyman Önen, Bektemur Bıçakcı ve Mustafa Üstüntaş.

DEV.GENÇ davasından tahliye edilen sanıklar şunlardır: Gökalp Eren, Namık Kemal Güven, Necati Sağır, Kayhan Edip Sakarya, Mustafa Lütfü Kıyıcı.

Ayrıca TIKKO Davası sanıkları ve Doğu Perinçek ve arkadaşlarının yargılandığı Şafak Davası sanıkları

da tahliye edilmişlerdir.

Anayasa Mahkemesinin aldığı bu tarihi kararı hem Parlamentonun sağ kanadı tarafından çeşitli girişimlerle güdükleştirilen Af Kanununun tashihi, hem de ül kemizdeki demokratik güçlerin yeni bir zaferi olarak değerlendiriyoruz.

3 Temmuz 1974

● Ankara Ticaret Odasında düzenlenen «sosyo Ekonomik sorunlar» konulu olağanüstü toplantıda konuşan Oda başkanı Cahit Aydoğan, toplu sözleşme düzenine karşı çıktı ve «artık işçilere dur deme zamanı geldi» şeklinde konuştu. Toplantıya hükümette ortak olan partilerden hiç kimse katılmadı.

● Habeşistanda ordunun, yolsuzluklara karışan ve aralarında bir çok yüksek düzeyde politikacının bulunduğu kişileri tutuklama serisi

devam ediyor. Ülkede kontrolü tamamen elinde tutan ordu son olarak Haberleşme örgütü başkanını, Maliye Bakanını, Yargıtay başkanını ve bazı büyük din adamlarını tutukladı.

● Sovyet — ABD zirve toplantısı sona erdi. Moskova'da yapılan görüşmelerden sonra yayınlanan bildiriye genel olarak bütün konularda anlamaya varıldığı önesürülmesine rağmen, nükleer silahların sınırlandırılması konusunda anlaşma olmadığı bildiriliyor.

4 Temmuz 1974

● Haşhaş-ekiminin serbest bırakılmasından sonra Washington'da başlayan Türkiye aleyhindeki tepkiler, bir dış baskı niteliğine bürünüyor. Kissinger bir demecinde «ABD, Haşhaş ekiminin Türkiye'de yeniden başlatılmasını hoş görmemiştir» dedi.

● AP Muğla milletvekili Ünat Demir, AP Genel Başkanlığına adaylığını koyduğunu açıkladı. Bir basın toplantısı düzenleyen Ünat Demir «Sağ cephenin kurulabilmesi için liderlerin değişmesi şarttır» dedi. Demir'in adaylığı özellikle AP çevrelerinde «ciddi» bulunmadı.

5 Temmuz 1974

● ABD Büyük elçisi Macomber haşhaş konusunda «İstisnalarla» bulunmak üzere Amerikaya gitti. Bazı kaynaklar ise elçinin geri çağrıldığını söylediler. Aynı gün Amerikanın CBS Televizyonuna bir demeç veren Başbakan Ecevit «Demokratik ülkelerde, yerine geçecek ürün halka benimsetilmeden bir ürünün yasaklanması söz konusu olamaz. Bu halkın isteklerine, iradesine karşı çıkmak olur» dedi.

● Üniversitelerarası giriş sınavı yapıldı. 225 bini aşkın öğrencinin

katıldığı sınav sırasında Ankara'da SBF ve Akademi binalarında olaylar çıktı. SBF'nin duvarlarına yazılan devrimci sloganları silmek isteyen komandolarla öğrenciler çatıştılar. Polis 5 öğrenciyi göz altına aldı.

● Brüksel'deki görüşmelerde olumsuz ve uzlaşmaz tavır takınan Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı politikasını uygun bulmayan iki yüksek Yunan diplomatı istifa etti. İstifaları Dışişleri bakanı Tetenes'in istifasının izleyeceği ısrarla belirtiliyor.

● Türkiye — Moritanya ortak bildirisi açıklandı. Moritanya İslam Cumhuriyeti Başkanı Daddah ile Korutürk arasındaki görüşmelerden sonra imzalanan bildiride «Türkiye'nin Afrikadaki ulusal kurtuluş hareketlerini destekleyeceği» de belirtiliyor.

● Makarios, Yunan Cuntasının başı General Gizikis'e bir mektup göndererek, Ulusal Muhafız Gücünde bulunan 650 yunan subayının derhal geri çekilmesini ve Atina'da sürdürülen Makarios aleyhtarı

gösterilere ve propogandalara son verilmesini istedi. Makarios bu arada, bir hükümet darbesi yapma hazırlığında olduğu istihbar edilen Ulusal Muhafız Gücü'ne karşı Yedek Polis Örgütünü alarma geçirdi.

● Haftada iki gün tatilin işçileri de kapsamına alması konusunu hükümet ele aldı. Bu arada Tek Gıda İş Sendikası ile Tekel Genel Müdürlüğü arasında imzalanan ve 45 bin işçiyi kapsayan toplu sözleşmeyle işçilere haftada iki gün tatil hakkı tanındı.

● Yunan Dışişleri Bakanı Tetenes istifa etti. Tetenes'in istifasına, Yunan Cuntasının Türkiye ve Kıbrıs politikasının sebep olduğu söyleniyor.

● Fiyat konusunda Sovyetler Birliği ile anlaşamayan İran, tabii gaz boru hattının Türkiye'den geçmesi için, resmen teklifte bulundu. Ankara'nın teklifi olumlu karşılama üzerine Ağustos ayından itibaren görüşmelere başlanması kararlaştırıldı.

● Türkiye — Irak petrol boru

hattının kesinleşmesinden sonra, boru hattının yapımı ile ilgili olarak da bir ön anlaşma yapıldı. Dışişleri Bakanı Turan Güneş Romanya gezisinden döndükten sonra yaptığı açıklamada, bu konuda Romanya ile anlaşmaya varıldığını söyledi.

● TÖB-DER Genel Kurulu toplandı. Beşyüzden fazla delegenin katıldığı Genel Kurul'da demokratik örgütlerin görevleri üstüne ilginç tartışmalar yapıldı. Genel Kurul iki gün sürecek.



Demokratik örgütler ve demokrasi cephesi

Oya Baydar

Emekçi halkımızın son yılların çeşitli olayları ve gelişmeleri içinde, anti-emperyalist bilince ve demokratik mücadele bilincine hızla varmakta olması; sınıf kökenleri ve sınıf çıkarları farklı bile olsa, tekeliçi kapitalist gelişmeden etkilenen, oligarşinin zümre tahakkümüne ve sömürüsüne karşı olan tüm sınıf ve tabakaların, anti-monopolist, anti-faşist ve anti-emperyalist mücadelede, işçi sınıfı öncülüğünde katedecekleri uzun bir yolun varlığının anlaşılması; «cephe» sorununu artık bir boş söz olmaktan çıkarak devrimci mücadelenin somutuna indiriyor.

Köklü bir cephe geleneğinin bulunmadığı; devrimci mücadelenin belli bir aşamasında, tüm demokratik güçlerin anti-faşist, anti-monopolist ve anti-emperyalist hedeflerde birleşmesi, tekelci sermayenin ve yabancı ortaklarının sömürü ve tahakkümüne karşı ortak mücadele vermesi gereğinin ancak yeni yeni, olayların akışı ve devrimci pratik içinde gerçekten kavrandığı Türkiye’de, önümüzdeki günlerde, «demokrasi cephesi» sorunu daha da büyük önem kazanacaktır.

Demokrasi cephesi, dünya pratiğinin gösterdiği gibi, toplumun anti-faşist, anti-emperyalist yani demokrasiden ve bağımsızlıktan yana tüm güçlerinin katılımıyla oluşur. Toplumun yapısal özelliklerine göre, bu cephenin içinde çeşitli sınıf ve tabakalar kendi bağımsız siyasal veya demokratik örgütleriyle, meslek örgütleriyle yer alırlar. Demokratik cephenin bir güçbirliği olmaktan çıkıp güçbirliğini aşip, gerçek bir cephe haline gelmesinin temel şartı, belirli stratejilere sahip sınıf örgütleri, çeşitli sınıf ve tabakaların siyasal partileri ile oluşmasıdır. Yine sosyal pratiğin gösterdiği gibi, demokratik cephelerin nihai başarısı anti-faşist, anti-monopolist, anti-emperyalist hedefleri sonuna kadar götürebilecek tek sınıf olan işçi sınıfının ve onun siyasal örgütünün öncülüğüyle mümkün olur. Bu öncülüğün objektif ve sübjektif koşullar yüzünden sağlanamadığı durumlarda, cephe politikası bir yere kadar yol aldıktan sonra, bir noktada tıkanır. Ya diğer sınıf ve tabakaların örgütlerinin ve güçlerinin işçi sınıfının siyasal çizgisinden ayrılmalarıyla, yada işçi sınıfının bir süre için küçük burjuvazinin veya başka sınıf ve tabakaların kuyruğuna takılmasıyla yani, mücadelesinin saptırılmasıyla sonuçlanır.

Cephe politikasını inkâr eden, işçi sınıfının belli dönemlerde başka sınıf ve tabakalarla birlikte katedeceği bir yolun bulunduğunu kabul etmeyen sol sekte tutumlar, işçi sınıfını müttefiklerinden soyutlayarak güçsüz bırakırlar. Buna karşılık, cephe içinde işçi sınıfının öncülüğünü kabul etmeyen, öncülük bilek gücüyle olur, veya demokrasi cephesinin öncüsü sosyalistler değil demokratlardır gibi demagojilerle işçi sınıfı çizgisinin bağımsızlığını ve işçi sınıfının demokratik cephe içindeki öncülüğünü tanımak istemeyenler de sosyalizmi saptırmış ve işçi sınıfını başka sınıfların ardına takmış olurlar.

Her iki sakat ve tehlikeli eğilimin ortak noktası, demokratik cephe sorununu iyi kavramamak, işlevini anlamamak ve sosyalizm hedefini unutmak ve savsaklamaktır.

Demokratik cephenin unsurları: çıkarları faşist ve emperyalist tahakkümle, bunların somutlanması demek olan yerli ve uluslararası finans kapitalle çatışan tüm sınıfların ve tabakaların kendi bağımsız siyasal örgütleri, yani partileridir. Ayrıca belli bir sınıf kökenine dayanması şart olmayan, sınıf çıkarlarına değil de meslekî çıkar birliğine dayanan meslek örgütleri, çeşitli kitle örgütleri, çalışan sınıfların ekonomik örgütü olan sendikalar, toplumda belli bir etkenliğe erişmiş tek tek demokratik aydınlar da demokratik cephenin diğer unsurlarıdır.

Türkiye’de «demokratik cephe» sorununun bugüne kadar tam anlamıyla anlaşılmadığı bir gerçektir. Hatta zaman zaman küçümsenmiş olduğu da bir gerçektir. Bir cephe politikası içinde, işçi sınıfının, bağımsızlığından bir milim dahi fedakârlık etmeden, dönemin koşullarına uygun olarak başka sınıfların si-

yasal örgütleriyle ortak yol alması, hatta onları desteklemesinin bütünüyle yanlış kavranmasının örnekleri önümüzdedir. Kimileri bu desteği **bütünleşme** olarak anlayıp, yukarda değindığımız yanlışlardan birine yani «kuyrukçuluğa» düşerlerken, kimileri de işçi sınıfının bağımsızlığını işçi sınıfının **yalnızlığı** olarak anlamışlardır. Cephe politikasının ve demokratik cephe sorununun kavranması önümüzdeki günlerde çok daha büyük önem kazanacağından, sorunu çeşitli boyutlarıyla ele almak istiyoruz.

Bu boyutların en önemlilerinden biri «demokratik kitle örgütleri» sorunu ve bu örgütlerin demokratik mücadeledeki yerleri, işçi sınıfının siyasal örgütüyle cephe içi bağları sorunudur. Denebilir ki Türkiye’de geçmiş dönemde en fazla yanlış olduğumuz, bugün de hâlâ yanlış tohumlarını gördüğümüz konulardan biri, demokratik kitle örgütleri konusudur.

Kitle Örgütleri

TÖB-DER’in son Genel Kurulu, bu Genel Kurulda ortaya çıkan tartışma konuları ve sorular, demokratik kitle örgütleri sorununu bir kere daha gündeme getirdi. Teknik Eleman Odaları, Öğretmen Dernekleri, Öğrenci Dernekleri ve benzeri örgütleri, Türkiye devrimci hareketi içinde özel bir yere sahip olmaları bir yana, geçmiş dönemde bu konuda yapılmış hatalar ve bu hataların kalıntısı olan yanlış görüşler, demokratik nitelikteki kitle örgütlerinin yapısı, Sosyalist Hareket içinde, Sosyalist Parti ve strateji tartışmaları karşısındaki tavır ve konumlarının önemli, konuyu tekrar ele almamızı gerektiriyor.

Kitle örgütlerinin yapısı

Meslek gruplarını içlerinde barındıran, aynı meslekten çeşitli toplum katlarına mensup kişilerle kurulan, içinde belli bir sınıfı değil, çeşitli toplum kesimlerinden kişileri toplayan örgütler, kitle örgütleridir. Kitle örgütleri belli bir zümrenin çıkarını temsil ederler ama, sınıf örgütleri değildirler. Örnek vermek istersek Teknik Eleman Odaları, Öğretmen ve Öğrenci dernekleri, Şoförler Derneği marangozlar derneği vb. kitle örgütlerinden bazılarıdır.

Bunları sınıf örgütlerinden ayıran temel fark, üyelerinin, biraraya geliş nedenlerinin sınıfsal çıkarları değil de meslekî veya zümre çıkarlarını korumak ve geliştirmek olmasıdır. Bu türden örgütlerde sınıf bilinci değil, aynı meslek grubuna mensub olma önem taşır. Kitle örgütlerinin sınıf tabanı bazan çok çeşitli, bazan da büyük ölçüde benzer olabilir. Buna bağlı olarak, kitle örgütlerinde çok farklı siyasal ve ideolojik tavırlar bir arada bulunabileceği kadar, ideolojik ve siyasal tavır birliğine de rastlanabilir.

Kitle örgütleri tabanında hangi sınıf veya tabaka yaygınsa, veya bu türden örgütlerin tabanını meydana getiren üyeler, toplumdaki hangi sınıflarla özdeşleşiyorsa, bu örgütler de o sınıfların veya sınıfın siyasal çizgisine ve ideolojisine yakınlık duyarlar. Şüphesiz sınıfsal yapı dışında, bu örgütleri meydana getiren üye tabanının diğer ortak özellikleri de örgütlerin yapısını ve çizgisini belirlemede önemli rol oynar.

Kitle örgütleri örneği olarak aldığımız öğretmen, öğrenci, teknik eleman örgütlerini inceleyecek olursak, meselâ öğretmenlerin bir toplumsal sınıf olma-

dıklarını, bir meslek grubu olduklarını hemen görürüz. Bunun gibi, öğrenciler de bir sınıf değil, toplum içinde bir kesim, belli özellikler taşıyan bir katmandırlar. Yine aynı şekilde teknik elemanlar arasında devlet memuru veya ücretli olarak çalışanlar, özel şirketlerin ortağı bulunanlar, büro işletenler de vardır. Bunların odalarının da sınıf örgütleri niteliğinde değil, meslek grubu örgütleri niteliğinde oldukları hemen görülür. Bu yüzden de kitle örgütleri, toplumdaki belli sosyal sınıfların örgütlerinden, işçi sendikalarından, belli sınıfların çıkarlarını savunan siyasal partilerden farklıdır.

Buna rağmen, kitle örgütlerinin, özellikle de yukarıda saydıklarımızın sınıf kökenleri araştırılacak olursa, küçük burjuva katının ağırlıkta olduğu görülür. Onlara belli özellikler kazandıran da bu ağırlıktır.

Türkiye'de kitle örgütlerinden söz ederken çoğunlukla **demokratik örgütler** sıfatını da kullanıyoruz. Gerçekten de örneğin teknik eleman odaları, öğrenci ve öğretmen dernekleri toplumumuzun demokrasiden yana, demokratik mücadele içinde yer alan kuruluşlarını meydana getirmektedirler. Buna karşılık, örneğin bakkallar, şoförler derneği, marangozlar derneği, küçük esnaf dernekleri gibi kitle örgütleri aynı demokratik özelliğe veya demokratik mücadele içinde etkin bir yere sahip değildirler. Bu durumu kısaca, küçük burjuvazinin aydın kanadının demokratik bilincine karşılık, şehir ve köy küçük burjuvazisinin halen daha tutucu ve daha az uyanık olması ekonomik çıkar, siyasal çıkar birliğini henüz görememesi, işçi sınıfının biliminden uzak kalması olarak özetlemek mümkündür.

Teknik eleman odalarının, öğretmen ve öğrenci derneklerinin kitle tabanı ise, hem aydın küçük burjuvaziye mensup olmasının getirdiği teorik yakınlıkla; hem aydın küçük burjuvazinin genel «ilericilik» çizgi ve geleneğinin etkisiyle; hem tabanlarının büyük çoğunluğunun, kapitalizmin tekelleri gelişmesi karşısında uğradıkları zararların ekonomik bilinci yanında siyasal bilincine de varmış olmalarıyla ve bu tabanın çoğunluğunun ekonomik koşullarının, yaşama düzeyinin emekçi kitlelere yakınlığı yüzünden demokratik haklara, demokrasinin gelişmesine daha çok sahip çıkmaktadır. Bu kesimlerin demokrasinin gelişmesinden kazanacakları çok şeyler vardır ve gerek ekonomik yapıları gerekse aydın olma özellikleriyle bu kazançların önemini kavrayarak demokrasinin gelişmesini istemektedirler.

Emekçi sınıfların demokratik mücadelesi içinde saf tuttıkları, iç ve dış sömürücülerin çıkarlarının teminatı olan demokrasi düşmanlığına, baskı ve tahakküme karşı oldukları ve bunu çeşitli olay ve gelişmeler karşısında tavırlarıyla ortaya koydukları için, bu türden kitle örgütlerine demokratik örgütler de diyoruz. Bu demokratik örgütler, son üç yılın güç günlerinde de belli bir demokratik çizgiyi korumak ve demokrasi mücadelesine çeşitli şekillerde katılmakla demokratik niteliklerini ve çizgilerini bir kere daha ortaya koymuşlardır.

Demokratik örgütler ve sosyalistler

Sözünü ettiğimiz demokratik örgütlerin tabanı, demokratik mücadele bilincine gelmiş; yani iç ve dış sömürünün ve bununla mücadele gereğinin bilincine varmış; sömürüye, tekelleri tahakkümüne emperyalizme karşı bir yapıdadır. Bu

taban, yapısına göre, sosyal demokrat, liberal veya genel anlamda halkçı ve ilerici nitelikler göstermekle birlikte, uzun yıllardan beri gözlenen gerçek, demokratik örgütlerin yöneticilerinin çoğunlukla tabandan daha ilerde ve yer yer sosyalizmle özdeşleşen, hatta sosyalist kişilerden meydana gelmesidir. Bunu da doğal karşılamak gerekir, çünkü sosyalistler demokratik örgütlerin tabanının istek ve özlemlerini sonuna kadar geliştirip gerçekleşme noktasına kadar götürebilecek olan kadrolardır. Sosyalistlerin yönetiminde, demokratik kitle örgütleri, bir adım daha ileriye atarlar. Bu örgütlerin tabanı küçük burjuva sınıf özelliklerinin ağırlığına rağmen işçi sınıfı ve emekçi kitlelere doğru bir adım daha yaklaşır. Örgütlerin demokratik mücadelesi daha bir tutarlılık ve etkinlik kazanır.

Ancak asıl sorun da bu noktada düğümlenmektedir.

Demokratik örgütlerin yöneticilerinin örgüt tabanından kopmamaları, tabanlarının çıkarlarını ve çeşitli sorunlarını savunabilmeleri, tabanlarını bir adım öteye doğru götürürken, örgütlerin demokratik kitle örgütleri olma özelliğini göz önünde bulundurmaları gerekir. Yoksa yöneticiler örgütü bir adım öteye götürmek yerine örgütten kopmuş ve tabanla bağlarını yitirmiş olurlar. Geçmiş dönemlerde, demokratik örgütler içinde çalışma konusunda yanlış eğilimlerden kaynaklanan bu türden durumlara rastlanmıştır. Demokratik örgütlerin işçi sınıfı bilimi ve davranışına yakın yani kendi küçük burjuva tabanlarını aşmış olan sosyalist yöneticileri, demokratik mücadelenin çizgisini kavramaz, demokratik örgütler içinde verilecek mücadeleyi sosyalist örgütün görevleri ile karıştırırlarsa, büyük sakıncalar doğar, demokratik mücadele ve sosyalist hareket zaafa uğramış olur.

Demokratik örgütler strateji tartışması yapmaz

Demokratik kitle örgütleri, demokratik mücadelenin ve cephenin unsurlarıdır. Daha önce de değindiğimiz gibi, iç ve dış sömürüye karşı tutumlarıyla anti emperyalist, anti - monopolist (tekelciliğe karşı) ve anti - faşist mücadele saflarında yer alan demokratik örgütler içinde, sosyalist strateji tartışmalarının yoğunlaştırıldığına, bu örgütlerin sosyalist hareket ve mihraklar karşısında «hakemlik» tavrını benimsediklerine, kendilerinin strateji tesbitine yöneldiğine geçmişte rastlanmıştır. Bu kesinlikle yanlış ve örgütleri güçten düşürücü, demokratik mücadeleyi olduğu kadar sosyalist hareketi de zaafa uğraticı tutumun kaynağı, İşçi Sınıfı Partisinin yerine kitle örgütünü geçirme, kitle örgütlerini, içlerinde sosyalistler de olduğu veya yönetim sosyalistlerin elinde bulunduğu için Parti yerine koyma yanlışlığıydı.

Belirtmeye çalıştığımız, gibi, belli bir sınıfın siyasal örgütü durumunda bulunmayan, Parti niteliğinde olmayan, tabanında çeşitli sınıfların üyelerinin bulunabileceği, meslek birliğine dayanan, sınıf değil kitle örgütü olan demokratik örgütler Partinin yerine geçirildiği anda doğacak örgüt anarşisinin nerelere kadar varabileceğinin belirtileri görüldü, yaşandı ve ders alındı.

Demokratik örgütler Parti'nin görevini yüklenemez

Anti faşist, anti - emperyalist cephe içinde önemli yerlere sahip olan demokratik örgütler Sosyalist Parti değillerdir. Sosyalist hareketin stratejisini ve taktiklerini, yani uzak ve yakın hedeflerini ve bu hedeflere varmak için kullanılan

cak yol ve yöntemleri Sosyalist Parti tesbit eder, işçi sınıfının örgütü belirler. Kısaca strateji tesbiti İşçi Sınıfının Partisinin işidir. Bu yüzden de strateji tartışmalarının demokratik örgütler içine getirilmesi yanlıştır, sapmalara yol açar. İşçi sınıfının görevini işçi sınıfı dışındaki gruplara veya sınıflara yüklemiş olur.

Öte yandan, demokratik örgütlerin çeşitli stratejilerin mücadele alanı haline getirilmesi örgütleri böler, parçalar, güçten düşürür. Oysa demokratik örgütlerin yapısı, demokratik mücadele içinde ortak noktalar etrafında birleşmeye son derece elverişlidir. Bölünmeler yanlış eğilimler yüzünden bir anlamda da suni olarak yaratılmış olur. Demokrasi, bağımsızlık, özgürlük hedeflerinde birleşen demokratik örgüt tabanının, genel mücadele çizgisi faşizme karşı, tekelliliğe ve tekellci sermaye ve ortaklarının halkı sömürmesine karşı, demokrasi düşmanlığına ve dış sömürü mihraklarına yani emperyalizme karşı mücadeledir. Bunun ötesindeki tartışmaların, yani sosyalist hareket içinde işçi sınıfı öncülüğünü bir yana bırakarak demokratik örgütün öncülüğünü varsayma hatasına düşmenin, strateji tesbiti veya «hakemlik» görevi yüklenmenin önde örgüte sonra da demokratik harekete vereceği zararlar son derece büyüktür.

Demokratik kitle örgütleri, işçi sınıfı partisinin ve diğer tüm demokratik cephe unsurlarının demokratik mücadele içindeki yandaşlarıdır. Öz örgüt veya hakem asla değildirler.

Bir adım ileri gitmek için...

Demokratik örgütlerde yönetimi, yukarıda özetlemeye çalıştığımız çizgi asla unutulmadan, sosyalistlerin ele geçirmesi, şüphesiz ki daha tutarlı bir demokratik mücadele için ileri bir adımdır. Demokratik mücadelenin tutarlı sonuna kadar götürülmesi ancak işçi sınıfının öncülüğüyle mümkün olabileceğine göre, ancak işçi sınıfı sosyalistleri, yönetici ve mensubu buldukları kitle örgütlerini tutarlı bir çizgiye getirebilirler ve bunlara bir adım ileri atabilirler. Ancak örgüt bir adım ileriye götürmek, bu örgütleri, tabanını yitirmiş, yukarıda bir avuç azınlığın strateji tartışmaları yaptığı kuruluşlar haline getirmek değildir şüphesiz. Bir adım ileri atmak, tabanı eğiterek, işçi sınıfı ve emekçi kitleler yanına biraz daha çekerek, bilinçlenmesini, bilgilenmesini sağlayarak demokratik örgütü işçi sınıfına ve emekçi kitlelere daha yakın, işçi sınıfının bilimine daha bağlı ve saygılı bir çizgiye, örgüt tabanının çoğunluğuyla birlikte getirmek demektir.

Bir yanlışlığa düşmeyelim.

Demokratik kitle örgütleri strateji tesbit etmezler, yani sosyalist mücadelenin, sosyalist partinin görevini yüklenemezler dedik. Ancak bu, demokratik kitle örgütlerinin yöneticisi veya üyesi durumundaki sosyalistlerin sosyalizmin meselelerini tartışmayacakları anlamına gelmez. Sosyalistler strateji tartışmalarına, sosyalist tartışmalara «sosyalist» olarak veya sosyalist parti üyesi olarak katılırlar; ama bu tartışmaların aynı zamanda üyesi oldukları demokratik kitle örgütünde aynen yansımaları engelledikleri ölçüde demokratik mücadele ve demokratik cephe bilincine varmış sayılırlar. Kitle örgütleri üyesi sosyalistler, demokratik örgütün ve tabanının, işçi sınıfının ve partisinin demokratik cephedeki ön-

cütlüğünü kabul etmesi için, yani örgütün demokratik mücadelede daha tutarlı bir çizgiye gelmesi için mücadele ederler ama, demokratik örgütü Parti sayma, hatta Parti'nin yan örgütü sayma yanılığına düşmezler.

Demokratik cephe, demokratik örgütler ve Parti

Demokratik cephenin sağlam olması, demokratik mücadelenin tutarlı bir çizgide ve nihai hedeflerine varana kadar sürdürülmesi için işçi sınıfının gerek ideolojik gerekse fiili öncülüğünün, bunun somutlanması olarak cephe içinde yer alan İşçi Sınıfı Partisinin ağırlığının ve öncülüğünün şart olduğu, sosyal pratiğin kanıtlandığı bir gerçektir.

Bununla birlikte, uzun süreler örgüt anarşisi içinde kalmış, küçük burjuva sosyalizminden işçi sınıfı sosyalizmine doğru yeni adımlar atılan, işçi sınıfının öncülüğünü tanımayan küçük burjuva ilericiliğinin, ağırlığını yeryer sürdürdüğü Türkiye'de demokratik örgüt ve Parti ilişkisi, sonuç olarak da demokratik cephe sorunu hep çeşitli ve çok yanlı hatalarla ve zaafırlarla karşı karşıya kalmıştır.

Demokratik örgütlerin kendilerini işçi sınıfı örgütü yerine, koymaları yanılığı, Parti'yi yani işçi sınıfının siyasal öncülüğünü tanımama yanılığı yanında, cephe içinde öncülüğün ve demokratik örgütlerle sağlam ve doğru ilişkilerin, aynı zamanda Parti'nin doğru tutum ve çizgisine bağlı olduğunu da unutmamak gerekir. Yani Sosyalist Parti «ben öncüyüm» demekle öncü olmaz. Bu öncülüğünü etkili, toplayıcı, demokratik örgütleri kucaklayıcı mücadelesi ve eylemiyle göstermek, kendini kabul ettirmek zorundadır. Demokratik örgütleri küçümseyen, önemsemeyen, demokratik mücadele içindeki yerlerini azımsayan, «ben yaparım, gelen gelir» mantıklı bir tutum, eninde sonunda Parti'yi soyutlar, yalnız bırakır. Demokratik mücadele ve cephe içinde öncülük, demokratik mücadelenin taktik anlarında vakit geçirmeden karar almakla, pasifizme düşmeden bu kararı uygulamakla ve alınan kararı demokratik örgütlerle birlikte oluşturmak ve uygulamakla mümkündür. Parti demokratik cephe içinde kucaklayıcı olmasını, ama bu kucaklayıcılığı işçi sınıfı çizgisinden asla taviz vermeden sağlamasını bilmeli, ve somut eylemiyle gösterebilmelidir.

Sorunun bir de diğer yüzü vardır. Özellikle Türkiye koşullarında, geçmiş dönemin çeşitli hatalarının yansımalarıyla, Parti'nin kitle örgütleri tarafından tanınmadığına, demokratik mücadele öncülüğünün bir «yarış» haline getirilerek «sen önce, ben önce» tutumuna girildiğine de rastlanabilir. Hatta Parti'yi «atlatma», Parti'den önce davranıp iş kotarma işgüzarlığı yaygınlaşabilir. Bu tutumlar son derece yanlış bir demokratik mücadele ve cephe anlayışının, işçi sınıfını tanımama tutumunun belirtileridir.

Sonuç:

Sonuç olarak, demokratik cephenin güçlü bir şekilde oluşturulmasının, içinde yaşadığımız dönemin koşullarıyla, bugün her zamankinden daha acil gündemimizde olduğu şu günlerde, demokratik cephenin öğeleri olabilecek tüm de-

mokratik örgüt ve kuruluşların, sen ben kavgalarını, küçük dükkâncılığı, yarışları, «ilk koşan, ilk eylem koyan öncü olur» tavrını, «bana necilik» tavrını, «aman bana dokunulmasın» tavrını bir yana bırakarak, demokratik cepheyi oluşturmak için çalışmaları gerekmektedir.

Demokratik örgütlerden gelecek öncülük yarışına girme tavırları muhtemel yanılgıların bir yüzüye, «ben demokratik örgütüm, neme gerek benim cephe içinde yer almak» tavrı da diğer uçtaki yanlış tavidir.

Hiç unutmamakta yarar olan tek gerçek, emperyalizmin ve faşizmin, karışısında ancak örgütlü, güçlü, kararlı bir demokratik cephe görürse gerileyeceği, bölük pörçük üç beş örgütün, demokratik mücadele adına yapacakları eylemlerin, ne kadar doğru olursa olsun emperyalist faşist cepheyi, demokrasi ve halk düşmanlarını geriletemeyeceğidir.

9 Temmuz 1974

● Haşhaş ekiminin serbest bırakılmasından sonra Amerika'da başlatılan Türkiye aleyhindeki yoğun propoganda en üst düzeyine ulaştı. Bir ABD gazetecisi, haşhaş ekim alanlarının B—52 uçakları ile bombalanmasını önerdi. Amerikan basını kongre üyelerine, Türkiye'ye yapılan yardımın kesilmesi için baskı yapıyor.

● CHP'li 5 milletvekili, muhalefet partilerinin, meclis kulislerinde oturup, toplantı salonuna girmeyerek «engelleme» yapmalarını protesto amacıyla iki gün sürecek ilginç bir oturma grevine başladılar. Parlamenter, 10 Temmuz gününe kadar Millet Meclisi Genel Kurulu salonundaki koltuklarından kalkmayacaklar.

10 Temmuz 1974

● Çanakkale AP milletvekili ve Sancak Tül Fabrikaları sahibi Murat Bayrak basına yazılı bir demeç vererek, Ecevit hükümetinin haşhaş ekimini serbest bırakmasını kınadı. Bayrak demecinde, «hükümetin, Türkiyeyi, ABD'den koparmak istediğini öne sürdü ve «hükümet ekstrem solla işbirliği içindedir. Biz amerikalı dostlarımızla derhal sıkı temas kurmalı ve muhalefet olarak Ecevit hükümeti ile aynı fikre sahip olmadığımızı kendilerine beyan, izah ve ispat etmeliyiz» dedi.

● Petro Kimya İş Sendikasının yönetimini ele alan devrimci kadrodan, Petkim Baştemsilcisi Ümit Tok, seçimi kaybeden sağcı kliğin adamları tarafından tabanca ile vuruldu ve öldü. Ümit Tok, sendikal nedenlerle, sağcılar tarafından öldürülen Tahir Öztürk ve

Necmettin Giritlioğlu'ndan sonra üçüncü devrimci sendikacı. Tok'un katili olarak aranan Muvaffak Şakarcan ve Reyhan Başkoç olaydan sonra kaçtılar.

● İstanbul'da vergi kaçakçılığı konusunda incelemeler yapan Maliye Bakanlığı müfettişlerinin açıklanan raporuna göre, İstanbul'da en az 20 bin işçi sigortasız olarak çalıştırılıyor.

● Erzincan'ın Kemaliye ilçesindeki Gözaydın Demir Madeninde çalışan 200 işçi 4 aydan beri ücretlerini alamadıkları için direnişe geçtiler ve ocaklara inmediler.

● Genel İş Sendikası ile Ankara Belediyesi arasında süren toplu sözleşme görüşmeleri uyuşmazlıkla sonuçlandı ve Ankara'da 6.641 belediye işçisi greve başladı.

● Anayasa Mahkemesinin gerekçeli kararı resmi gazetede yayınlandı ve ardından da 141 ve 142 maddelerden hüküm giymiş olanların tahliyelerine başlandı. Mahkemenin yayınlanan iptal gerekçesinde, «Madde biçim yönünden Anayasaya aykırı bulunmuş ve esas yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir» deniyor.

● ABD Senatosu 8'e karşı 81 oyla, yeniden haşhaş ekimine başlayan Türkiye'ye ekonomik ve askeri yardımın kesilmesine karar verdi. Senato kararının kesinleşmesi için Temsilciler Meclisinden de geçmesi ve Nikson tarafından onaylanması gerekiyor. Temsilciler Meclisinin kararı kabul edeceği sanılıyor. Nitekim bu konuda açılan imza kampanyasına 480 Temsilciler Meclisi üyesinden 227'si şimdiden imza

koydu. ABD'nin kararının Türk — Amerikan ilişkilerinde yeni bir dönemi başlatacağı sanılıyor. Ecevit «Karar Türkiye'nin dış politikasını etkilemez» dedi.

● Türk İş Genel Başkanı Halil Tunç, işçilerin de haftada iki gün tatil yapması için hükümete resmen başvurdu.

● Meclisler, Kasım 1974 başına kadar tatile girdi.

● General Spinola Portekiz hükümetinin istifasından sonra Başbakanlığa bir askerın getirileceğini açıkladı. Portekizdeki son hükümet değişikliği, sol eğilimli genç subayların baskısı ile hükümetteki liberal eğilimli kanadın tasfiyesi olarak değerlendiriliyor. Yeni hükümette Komünist ve Sosyalist Parti liderleri yeniden görev alacaklar.

PORTEKİZ'DE CUNTA «HAKEMLİK» TEN VAZGEÇTİ

Portekiz'de General Spinola'nın görünüşteki liderliğinde gerçekleştirilen darbe ve daha sonraki şartıcı sayılabilecek gelişmeler üzerine İLKE'nin daha önceki sayılarında ayrıntılı bir yorum haber sunulmuştu.

Geçtiğimiz günlerde Portekiz konusunda yeni ve ilginç gelişmeler oldu ve Portekiz gene Dünya Kamununun dikkatini üstüne çekti.

General Spinola'nın devlet başkanlığa getirildiği Portekiz darbesinden sonra Doktor Palma Carlos Başbakanlığa Sosyalist Parti lideri Soares, Dışişleri Bakanlığına; Komünist Partisi Lideri Cunhal, Savunma Bakanlığına atanmışlardı.

Cunhal'ın Savunma Ba-

kalığma getirilişi, darbeyi gerçekleştiren ve çoğunun teğmen ve yüzbaşı rütbesin de olduğu söylenen cunta üyelerinin siyasi eğilimleri üstüne iyi kötü bir fikir verirken, Dışişleri Bakanı Sosyalist Soares de sömürge topraklarındaki ulusal kurtuluş hareketlerinin liderleri ile yaptığı seri görüşmelerde barışa ve «sömürgelerin aşamalı da olsa bağımsızlığa kavuşmalarına» yönelik çok ciddi adımlar atmaya başlamıştı. Bu arada kabinedeki bu iki bakanın, kendi çizgilerindeki bazı bakanlarla birlikte kazandıkları ağırlık ve alınacak ekonomik tedbirlere ilişkin «halkçı» tavırları, başlangıçta darbeyi açıkça destekleyen ve ülkedeki en büyük sermaye grubunu

temsil eden Hristiyan Demokrat kabine üyelerini lı yice tedirgin etmeye başlamıştı.

Spinola'nın daha sonraları hiç bir gücü temsil etmediği anlaşılan, ağırlık koyma denemeleri ve özellikle sömürgeler üzerine izlenecek politikada gerek Cunta'nın ilk açıklamalarını, gerekse kendisini lider durumuna getiren, faşizm dönemindeki kişisel fikirleri — ki Spinola bunları bir kitapta toplamış ve bu kitap Portekiz'deki darbe olayına kıvılcıklık eden etkenlerden biri olmuştu — ile gelişen demeçleri kabinedeki sağ eğilimli yada büyük sermayeyi temsil eden üyeleri bir süre daha kabine içinde tutabildi. Ancak daha sonraki günlerde kabi-

nedeki çatlama büyüdü ve Palma Carlos ile kendi çizgisindeki dört bakan istifa ettiklerini güldürlü bir şekilde açıkladılar. Spinola istifalara, bütün kabineyi istifa etmiş sayarak cevap verdi. Ardından da yeni başbakan olarak, Spinola'nın, Yarbay Mario Miguel'i tayin edeceği haberleri duyurmaya başladı. Spinola bu söylentileri yalanlamadı. Yarbay Miguel de doğruladı. Böylece iç ve dış haber kaynakları Yarbay Miguel'in başbakanlığına «muhakkak» gözüyle bakmaya başladılar.

Ancak beklediği gibi olmadı ve Albay Vasco Goncalves başbakanlığa atandı. Haber sürprizdi. Ancak, Goncalves'in kendisi daha büyük sürprizdi. Kimse kendisi hakkında doğru dürüst bir bilgiye sahip değildi. Spinola da yeni Başbakan'ı tanıtırken «Silaahlı Kuvvetler Hareketi Koordinasyon Komitesinin önemli bir üyesidir» demekle yetindi. Goncalves'in kişiliğinde Albay Nasır'ı a-

rayanlar da, aradıklarını pek bulamadılar. Ancak bir kaç gün sonra düğüm kısmen çözüldü. Goncalves tek başına bir güçlü, bir perde arkası kuvvetli adamın perde önüne çıkışını temsil etmiyordu. Ama Portekiz'de genç subaylardan kurulu cunta, Spinola'nın kaypak politikasından kuşulanmış ve siyasi iktidar üzerinde daha etkin olmayı kararlaştırmıştı. Başbakanı empoze ederek de bunun ilk fiilî adımını atıyordu. Bir batılı haber ajansı (UPI) bunu şöyle yorumladı: Cunta hakemlikten vazgeçti, oyuna girdi...

Goncalves'in başbakanlığını izleyen günlerde kabinenin kuruluşuna ilişkin çalılışmalar sırasında önce Portekiz Komünist Partisi lideri Cunhal, ardından Sosyalist Parti lideri Soares, yeni kabinede görev alacaklarını açıkladılar. Buna karşılık hristiyan demokratlarda, liberallerde, Katolik Partisinde belirgin bir çekimserlik, hatta «alınçlık» izlendi.

Gelişmeler Portekiz darbesini hâlâ ilginç bir darbe olarak niteleyenleri haklı çıkarmaktadır. Üstelik, cuntanın politikası yalnız Portekiz'de değil İberik Yarımadasının bütününde yankılar uyandırmakta, İspanya'daki faşist Franko rejiminin korkulu düşler görmesine yol açmaktadır. Nitekim, İspanyol Genel Kurmay başkanına, postadan yüzlerce monokl (Spinola monokl takar ve monokl Portekiz darbesinin handiyse sembolü olmuştur) gönderilmesi, Franko Hükümetini korkutmuş ve Genel Kurmay Başkanını görevden alarak yerine eski bir Falanjesti getirmesine sebep olmuştur.

Gözlemlerin bir kısmı ise gerek Cunhal'in, gerekse Soares'in hükümetlerin vazgeçilmez adamları olmasının kerametini, cunta'nın siyasi tercihlerinde değil, Portekiz'de güçlü bir öğrütlenme çalışmasını yıllardır sabırla yürüten Portekiz Komünist Partisine ve Sosyalist Partiye bağlamaktadırlar.

13 Temmuz 1974

- Kıta sahanlığı konusunda hükümetin, meclislerden yetki isteminin Senato'da değiştirilerek kabul edilmesi ve böylece bir anlamda hükümetin yaz boyunca yetkisiz kalması Yunanistan'da sevinç yarattı. Atina basını, olayı Yunan kamuoyuna, büyük manşetlerle duyurdu.
- Af Kanununun 5. maddesinin A fıkrasının Anayasa Mahkemesi tarafından iptalinden sonra başlayan tahliller sürüyor. Halen tutuklu bulunan ve davaları devam etmekte olanlar ise

- mahkeme kararı ile tahliye edilecekler.
- Yedeksubaylık süresini dört aya indiren Kanunun, Senato tarafından reddedilmesine rağmen, Senato'nun gereken süre içinde kanunu görüşmediğini, böylece Meclisten çıkan metnin otomatikman kanunlaştığını belirten Meclis Başkanvekili, kanunu Korutürk'ün onayına gönderdi.
- Müstehcen yayınların toplatılmasına devam ediliyor. Büyük basının, meseleyi «düşünce özgürlüğüne indirilen bir darbe»

olarak nitelme gayretlerine rağmen Adalet Bakanı Şevket Kazan «Savcılarımız kanunu tatbika kararlıdır» dedi. Özellikle Web Grubunun yayınladığı Okey, Flaş, Gün, Pazar gibi çıplak kadın resmi basan yayınlara bir çok Anadolu kentinde toplatılıyor.

● Anayasa Mahkemesinin iptal kararına tepkiler devam ediyor. Demirel, mahkemeyi Anayasayı ihlal etmekle suçlarken, tahliye edilen Behice Boran, «Bu af değil, tashih-i karardır» dedi. İzmir Baro Başkanı İskender Özturanlı ise, «Anayasa Mahkemesi kararlarının eleştirilemeyeceğini» söyledi.



Devrimci Arkadaşlarımızı Karşılarken

Yalçın Yusufoglu

Genel af yasasındaki anti-demokratik 5-a maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesiyle uzun yıllar süren bir haksızlık ve adaletsizliğin daha fazla devam etmesi önlenmiş oldu.

Uğranılan kayıpların ve haksızlıkların telâfi edilmesi mümkün değildir. Binlerce sosyalist ve yurtsever, sırf halkımızın özgürlüğü için, sömürüden ve tahakkümden kurtulup, halkın özgürlüğüne ve üstünlüğüne dayanan kendi demokratik iktidarının kurulması için uğraşmaları nedeniyle yıllarca zindanlarda tutulmuşlardır. Ne halkımızın kurtuluşu uğruna hayatlarını kaybeden devrimcileri geri getirmek mümkündür, ne de bu uğurda yıllarını hapiste harcayan arkadaşların uğradıkları haksızlıkları yerine koymağa imkân vardır. Bu konudaki hükmü tarihin ve kitlelerin yazacağına kimsenin şüphesi olmasın. Ayrıca 5-a maddesinin iptali de tarihsel olarak ve objektif bakımdan bir tashih-i karar niteliğindedir.

Fakat kabul etmek gerekir ki, 5-a maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptali ülkemizdeki demokratik gelişimin bir aşamasıdır. Halkımızın demokratik mücadelesinin güçlenmekte ve demokratik geleneğimizin kökleşmekte olduğunun kanıtlarından biridir. Bu kararın alınmasında, elbette birinci etken olarak halkımızın demokratik özlem ve istekleri rol oynamıştır. Emekçilerimizin büyük çoğunluğu ve işçi sınıfımızın tamamı ağırlıklarını demokratik bir af yasasından yana koymuştur. Gene tüm aydınlar ve yurtsever, demokratik kitle örgütleri, meslek kuruluşları bu konuda demokrat tavırlarını göstermişlerdir. Ülkemizdeki bu kararlı demokratik oluşum, gerçekten sevindiricidir.

Ama «Af» ile ilgili görevimiz burada bitmemektedir. Bu konuda üzerimize düşen iki görev daha var:

1 — Kapsam dışı bırakılan ve tahliye edilmeyen devrimci ve yurtseverlerin de tahliye edilmeleri için, **bu sonuç sağlanıncaya kadar** sürekli çalışmak,

2 — Tahliye edilen arkadaşlardan siyasi hakları alınmış olanların bu en doğal haklarını elde etmeleri için mücadele etmek.

Bu iki görev başarılmadıkça, uğranılan haksızlıkların ve kayıpların önü alınmış olmayacaktır. Evet, geçmişini geri getirmeye imkân yok; ama hiç değilse anti-demokratik kısıtlamalara son vererek sözkonusu arkadaşların daha fazla mağ-

dur edilmelerini önlemek hepimizin demokratik ve yurtsever görevleri arasında yer alıyor.

Bilindiği gibi, emperyalistler ve onların Türkiye'deki ortakları, yani tüm dış ve iç sömürücülerle onların hizmetkârları, ilk günden beri genel af yasasının anti-demokratik bir şekilde scnuçlanması için ellerinden gelen çabayı göstermişler, baskı ve tehditlere başvurmuşlar, hatta bu uğurda yüzbinlerce lirayı bile harcamışlardır. Ve amaç açıktı: böyle bir demokratik aşamanın gerçekleşmesi ülkemizin demokratikleşmesinde ileri bir adım ve emsal olacaktı. Ayrıca emekçi halk yığınlarında af'a ilgili geniş istekleri kısmen önlemeğe ve halkımızın uyanışını engelllemeğe çalışmaktı.

Dış ve sömürge güçler bu oyunlarında başarıya ulaşamadılar. Emekçi halk hareketinin zindandaki birçok çocuğuyla yeniden kucaklaşmasını önleyemediler. Nihai başarı gene emekçi halkın oldu, gene demokrasi cephesinin oldu.

Cezaevlerindeki sosyalist, yurtsever ve ilericilerin çıkmasıyla, ülkemizdeki genel demokrasi ve bağımsızlık mücadelesinin ve bunun ana eksenini olan sosyalist hareketin gündemine yakın geçmişin incelenmesi ve irdelenmesi maddesi girmiştir.

Sosyalist hareketin güçlenmesi ve sağlıklılığının artması için geniş kademelerin yetiştiği bir ortam olan 1960 sonrasının ele alınması, bu süreçteki hata ve sevapların, başarı ve başarısızlıkların gözden geçirilerek, işçi sınıfı sosyalistleri arasında hareketin isabetli ve doğru bir eleştirilme-özeleştirisinin yapılması gerekiyor. İşçi sınıfı sosyalizminin dışındaki unsurlar, şüphesiz ki bu diyalogun dışında kalacaklardır.

Böyle bir inceleme-eleştiri-özeleştirinin yapılması ne kadar önemliyse, bunun yönteminin tasbiti daha da önemlidir. Geçmişteki tartışmalarda ve çalışmalarda yapılan hataların başında kötü bir küfürleşme alışkanlığı geliyordu. Özellikle bu alışkanlıkların kesinlikle tarihe gömülmesi zorunludur. İlkelerde ve ideolojik görüşlerde tavizsiz olmak başka şeydir, ilkelerin ve görüşlerin konulmasını söv-güyle karıştırarak, olur olmaz suçlamalara, dedikoduculuk hastalığına, küfürleşme iptilasına yol açmak bambaşka şeydir.

Tüm tartışmaların bilimsel esasa dayanması, ülke gerçeklerinin zorlama kalıplara sokulmaması, geçmişteki çeşitli yanlışların alçakgönüllüce kabul edilmesi sağlıklı toparlanmanın daha hızlı olmasını getirecektir. Ama alçakgönüllülükten uzaklaşmak, kibir ve hata kabul etmezlik gütmek, fiyakalı keskin lafazanlıklar içinde parsa toplamağa çalışmak, ülkemizde öncelikle neyin nasıl yapılması gerektiğini düşünmeden, soyut ve kâğıt üzerindeki görüşlerle uğraşmak merkezileşmenin güçlenme hızını yavaşlatan tutumlar olur. Keza sosyalizmde «milyon gütmek», «herşey benden sorulur» tavrına girmek aynı paraleldeki zararlı kişisel davranışlardır ve işçi sınıfı sosyalizmiyle yüzde yüz zıttır.

Gene kavram ve terim kargaşasını geri getirmemeğe dikkat etmek önemli ideolojik görevlerimiz arasındadır.

Ve bütün çalışmaların odaklaştığı nokta, mutlaka ve mutlaka örgütlenme sorununu esas almalıdır. Başta işçi sınıfımız, yoksul köylülerimiz olmak üzere emekçi halkımızın örgütlenmesini birinci amaç edinmeyen her çaba, her girişim ne denli iyi niyetli olursa olsun soyut kalmağa mahkumdur. Tüm çalışmalarımızın odaklaştığı nokta, işçi sınıfının merkezi siyasi otoritesini güçlendirmek ve genel bağımsızlık—demokrasi mücadelesinin örgütlenmesini hızlandırmak, sosyalist hareketin güçlü merkezileşmesini çabuklaştırmak olmalıdır.

Bilime ve sosyalist kardeşliğe güçle dayanarak tüm enerjimizi işçi sınıfı sosyalizminin güçlenmesine yoğunlaştırmalıyız.

14 Temmuz 1974

- Ankara'da Genel İş Sendikası tarafından yürütülen ve 6641 Belediye işçisinin katıldığı grev sürüyor. Dolakay ile sendika yöneticileri arasındaki son görüşmeden bir sonuç alınamadı.
- Haşhaş ekiminin serbest bırakılması yüzünden doğan tepkileri önlemek ve

Amerikan kamuoyunu aydınlatmak amacıyla gönderilmesi kararlaştırılan iyiniyet heyetinin gezisi iptal edildi. İptal kararı «böylesine ön yargılarla donatılmış bir ülkeye yapılacak iyiniyet gezisinin fayda sağlamayacağı» gerekçesi ile alındı.

15 Temmuz 1974

- Faşist Yunan Cuntasının fiili desteği ve 650 Yunan Subayının yönetimi ile Kıbrıs Ulusal Muhafız Gücü, Makarios yönetimine karşı bir darbe hareketine girişti EOKA—B örgütü liderlerinden Faşist Nikos Sampson'u cumhurbaşkanı ilan eden darbecilerle karşı kaşıta Baf bölgesi olmak üzere, bütün demokratik güçler ve örgütler silahlı direnişe geçtiler. Kıbrıs'ta tam bir iç savaş havası hüküm sürüyor. Darbenin ilk günü Makarios'un akıbeti hakkında sağlıklı bir bilgi alınamadı. Olay AET ülkelerinde ve sosyalist ülkelerde sert tepkilere yol açarken, Ecevit de «Bu bir Yunan müdahalesidir» dedi.
- Portekiz'de Başbakanlığa Albay Vasco Goncalves getirildi. Spinola'nın

adayı Yarbay Miguel yerine, Albay Goncalves'in Başbakan olması, Portekizdeki askeri cuntanın ipleri iyice eline alması şeklinde yorumlanıyor. Yeni hükümette Komünist ve Sosyalist Parti'ler bulunacak; buna karşılık Hristiyan demokratlar ile liberaller'e kabinde yer verilmeyeceği sanılıyor.

- Haşhaş ekiminin serbest bırakılması dolayısıyla afyon ekim bölgelerinde bir geziye çıkan Başbakan Ecevit, Afyon'da çok kalabalık bir halk kitlesi tarafından heyecanla karşılandı. Ecevit'i karşılayan Afyonlular, «Kahrolsun Amerika», «Bağımsız Türkiye», «Kahrolsun söktüren, varolsun ektiren» gibi pankartlar taşıyorlardı.

16 Temmuz 1974

- Sıkıyönetim Mahkemeleri, tutuklu bulunan sanıkların tahliyesine karar verdi. Büyük davalardan şafak, THKP—C, TIKKO, Haziran Harekatı sanıkları tahliye edildiler.
- Kıbrıs olayları olanca şiddetiyle sürüyor. Makarios'un sağ olduğu belli oldu. Ada'dan ayrılan Makarios, Londra'ya gitti. Makarios'un daha sonra Birleşmiş milletler toplantısı için Newyork'a gideceği sanılıyor. TBMM olağanüstü toplantıya çağırıldı. İngiltere darbeci yönetimi tanımayacağını açıklarken, Sovyetler Birliği, «darbe hareketinden Yunan cuntasının sorumlu olduğunu ve

Yunanistanın müdahaleden vazgeçmezse doğacak sonuçları yüklenmesi gerektiğini» açıkladı. Kıbrıs'ta iç savaş devam ederken Kıbrıs Komünist Partisi (AKEL), Kıbrıs halkını, faşist EOKA örgütüne ve darbecilere karşı silahlı mukavemete çağırıyor. Darbecilerin Baf'taki direnişi de kırdıktan sonra, Adadaki önemli noktaların tamamına hakim olduğu bildiriliyor. ABD, Sovyetler Birliği, AET ve NATO ülkeleri başkentlerinde çok yoğun diplomatik çalışmalar yapılıyor. Türk ordusu alarmına geçti ve siyasi parti liderleri ile görüşen Ecevit, diğer garantör devlet İngiltere ile görüşmek üzere Londraya gideceğini açıkladı.

Kıbrıs'ta bugüne nasıl gelindi?

Taner Aydın

15 Temmuz'da uğradığı faşist-emperyalist saldırılardan sonra «Yeşilada» bir kere daha kana boyandı, bir kere daha dünyanın dikkatlerini üzerine çekti. Türkiye'de çok konuşulan fakat pek bilinmeyen bir mesele olan Kıbrıs meselesi olaylarla bir yandan iyice karıştı, bir yandan da aydınlandı. Olayların gelişmesi devrimci ortamımızda, hatta sosyalistler arasında bile, «Bunca güçlü bir parti, bir hareket vardı; bu işler nasıl oldu?» gibi sorular doğurdu.

120 bini Türk olmak üzere 650 bin kişinin yaşadığı bu küçük Ada'da gerçekten iyi örgütlenmiş bir işçi sınıfı partisi ve çok güçlü bir bağımsızlıkçı demokratik hareket vardı. Ancak bu durum sadece Rum toplumu için sözkonusuydu. Türk kesimlerine alabildiğine bir zümre tahakkümü hüküm sürüyor, devrimci düşünceye hayat hakkı tanınmıyordu.

Yani Ada'da biri demokratik diğeri anti-demokratik olmak üzere ikili bir yönetim vardı. Ada halkı iç içe yaşadığından, bu iki zıt kutup birbirini etkiliyor, örneğin Rumlar seçim yapınca, Türkler de seçim yapmak zorunda kalıyorlardı. Buna karşılık Ada halkının bir kısmının sosyal bilinç ve örgütleniş bakımından çok geri durumda bulunması hareketi zaafa uğrattırıyor, ister istemez hızını yavaşlatıyordu. Ada'nın dış etkilere alabildiğine açık olması bundan doğuyor, emperyalizm isteklerini bu zaaftan yararlanarak gerçekleştiriyordu.

Bugünkü sonucun da izahı sayılabilecek bu durumun NEDEN ve NASIL doğduğunu anlayabilmek için Ada'nın geçmişine bakmak gerekir.

Sömürge Dönemi:

19. yüzyılın sonlarına doğru, kapitalizmin serbest rekabetçi dönemi kapanmaya başlarken ilk kapitalist ülke olan İngiltere Kıbrıs'ı da topraklarına katarak en önemli doğu-batı ticaret yolunu kontrolüne geçirir. Uzunca bir süre «Topraklarında Güneş Batmayan İmparatorluk»un egemenliğinde kalan Kıbrıs, 1. Dünya Savaşında Osmanlı İmparatorluğunun savaşa Almanya tarafında katılması üzerine İngilizler tarafından ilhak edilir; Lozan antlaşmasıyla da hukuken İngilizlere geçer.

İngiliz idaresi başlarında durum kısaca şöyledir:

«Ada'da başlıca iki etnik unsur vardır: 1) Rumlar, 2) Türkler... Türkler, eski egemen unsurdur. Osmanlılığın son döneminde bunun anlamı: **Derebeyleşmiş tefeci-bezîrgân ilişkilerin ülkeyi kasıp kavurması ve bu gerici ve soysuzlaşmış düzenden yana olmak demektir.**

Rumlar ise ozamanlar daha çok, güdülen unsurdur. Güdüm ve tahakkümden kurtulma eğilimleri bu yüzden ağır basar O çağların dünyaya yayılan burjuva altyapı—üstyapı dalgalanmalarına karşı güdülen kesimlerin rezonans göstermeleri de daha olağandı.

Böylece, Ada'daki iki etnik gruptan biri modern gelişimlere daha açık olabiliyor ve dolayısıyla, o etnik grupta modern üretim yordamıyla modern üretim ilişkileri ve modern sınıflar (kapitalist sınıfı ile işçi sınıfı) daha çok gelişebiliyordu.

Kapitalizmin eşitsiz gelişim kanunu, küçük Ada'da bu derece gerçekleşme olanağı buluyordu.» (Kıbrıs'ta Kurtuluş, sayı 1, 20 Şubat 70, 1st)

İngilizler Ada'da doğal bir müttefik bulmuşlardır. Eski düzenin efendileri yeni düzenin efendileri ile anlaşmakta ve onlara uşaklık etmekte gecikmezler. Aşağıdaki örnek bunların sömürge idaresine nasıl hizmet ettiklerinin ve demokrasicilik oyunlarına nasıl alet olduklarının açık bir belgesidir.

«Geçici olarak kurulmuş bulunan Kavanin Meclisi yerine halk tarafından seçilecek meclisin kurulması için 1882 yılında bir beyanname yayınlandı. Bunun sonucunda kurulan Kavanin Meclisi, yüksek komiseri başkanlığında 18 üyeden kurulu idi. Bu üyelerin 6'sı yüksek rütbeli hükümet memuru olan İngilizler ve geri kalanları Rumlar tarafından seçilen 9 ve Türkler tarafından seçilen 3 üyeden ibaretti... Rumların 9 üyesine karşılık resmi üyelerle Türklerin oyları dengeyi sağlıyordu. Eşit oy paylaşımında başkanın yani yüksek komiserin katıldığı taraf çoğunluğu meydana getireceğinden hükümetin istekleri her zaman için kanun mahiyetini alabiliyordu. Böylece sözde demokratik olarak ortaya alınan bir idare aslında fiili değeri olmayan ve yüksek komiserin dilettiği gibi karara varan bir vasıtanın başka birşey olamazdı.» (H.F. Alasya, «İngiliz İdaresinde Kıbrıs'ta Tatbik Edilen Politika», KIBRIS VE TÜRKLER kitabında, s. 70-71, Ankara 1964)

Bu oyunun bozulması için bir tek Türk oyunun sömürgecilere karşı kullanılması yeterli. Fakat İngilizler Türklerin böyle «hainlik» (!) yapmayacaklarından yüzde yüz emindiler. Nitekim bu Türklere sadakat ve hizmetlerine karşılık «SİR», «MBI», «OBE» gibi İngiliz nişan ve ünvanları veriyor, cömertce mükafatlandırıyorlardı. Ve bu sadakatli beyler bunları bir iftihar belgesi olarak taşıyorlardı. Hatta da taşıyanları vardır.

Ancak emperyalizm 1. yeniden paylaşım savaşında derin yaralar almış, sosyalist devrimler çağı açılmıştır. Dünyayı saran kurtuluşçu hareketler doğal olarak Kıbrıs'ı da etkiledi. 1926 da ilk komünist partisi kuruldu. 1929-30 dünya iktisadi buhranı halk hareketlerini artırdı. 1931 Nisan'ında.

«a — Sömürgeciliğin aleyhine çalışacak,

b — **Esnafı, rençberi ve işçileri koruyacak»** Masum Millet adlı Türkçe bir gazete yayınlandı. Gene 1931'de yapılan Kavanin Meclisi seçimlerinde Türk kesiminde ilk kez, sömürge idaresinin onaylamadığı adaylar kazandı. 21 Ekim 1931'de ise Rumlar ayaklandı; vali konağı yakılıp yıkıldı. İsyanın bastırılması üzerine bütün örgütler lağvedildi, siyasi faaliyetler yasaklandı, koyu bir diktatörlük kuruldu.

Bu durum 2. Dünya Savaşı başlarına kadar sürdü. 2. Dünya Savaşında İngilizlerin Ada'daki tesisleri çok sayıda işçiye ihtiyaç gösterdiğinden işçi sınıfı gelişti. 1939 yılında 2500 civarında olan sendikali işçi sayısı 1945 yılında 15500'e çıktı. Bu gelişme yalnız sendikal alanda kalmadı, işçi sınıfının siyasi örgütünün yeniden (1951'de) AKEL adı altında ve legal olarak kurulmasına yol açtı.

Enosis - Taksim

2. Dünya Savaşı sonlarına doğru sömürge yönetimine karşı tepkiler arttı. Bir sömürge olsa da, o günlerde Ada'da daha ilerî kapitalist üretim yordamı gelişmekteydi. Madencilik, bahçecilik, içki imalatı, tarım vs. gibi alanlarda önemli mesafeler alınıyor, sosyal hareketler için maddi temel meydana geliyordu.

Kısa bir süre önce Yunanistan'da iç savaş olmuş, emperyalizm çok zor durumda kalmıştı. Aynı duruma Kıbrıs'ta da düşmek istemezdi.

Yerli burjuvazi kendi pazarına sahip çıkmak istiyor fakat güçsüzlüğünü ancak daha büyük bir ülke (Yunanistan) burjuvazisi ile kaynaşmakla gidereceğine inanıyor ve «Enosis» ülküsünü bayraklaştırıyordu.

Rum burjuvazisinin bu zaaflarına karşılık cılız Türk burjuvazisi de «**Geri kalmışlığın kompleksi içindedir**» (K. Kurtuluş) Rum burjuvazisini ele geçirilen pazarın hiç olmazsa 100 binlik Türk kesimini kendi sömürü alanı haline getirmek ister. Bu yüzden «**ayrı bir pazar yaratma**» amacıyla «**Türkten Türke**» kampanyaları açılır.

Kilisenin öncülüğünde gelişmekte olan «Enosis» hareketi karşısında Türkler sağa sola başvururlar. Menderes hükümetince önceleri «**İngilizlerin Ada'da kalması yolunda isteklerde bulununuz.**» (F. Kaymak, Kıbrıs Türkleri Bu Duruma Nasıl Düştü, s. 32, İstanbul, 1968) diye karşılanırlar. Daha sonra «Intellicans Servis ve İngiliz Sömürgeler Bakanlığında pışirilip kotarılan «TAKSIM» piyasaya sürülür. Hızla ekonomik krize yuvarlanmakta olan Menderes hükümeti buna can simiti gibi sarılır. Dikkatleri başka alana çekmek için bundan iyi fırsat mı olur? Yiğitler sokaklara dökülerek yüzbinlerce kişiye mitingler yaptırılır. Artık «**statükonun muhafazası**» olan Türk tezi değişmiş, **Ya Taksim Ya Ölüm** etrafı çınlatmaya başlamıştır.

Bundan sonra Türkiye de meselede bir «taraf» olmuştu. Yavru vatan Türkleri anavatanı arkalarında görmekte taksime daha güçlü bir şekilde sarıldılar. Ada'da iki tez kıyasıya çatışmaya başladı. Aslında emperyalizm açısından her ikisi de makbuldü. Enosis halinde, Yunanistan'dan istenilen tavizler alınacaktı. Taksim ise ikili enosisti. Adanın iki NATO ülkesi arasında paylaşılması olacağından sonuç değişmeyecekti.

Taksimle enosis tezlerini çatıştırmaktan emperyalizm, öncelikle şu yararları sağlıyordu: 1) Türk-Rum düşmanlığının körüklenmesi ve ileride kullanılması olanağı, 2) Ada'da bütün maddi şartları bulunan ciddi bir anti emperyalist savaşı başlamasını önlemek.

Nitekim 1950, 51, 52... yıllarında hızla gelişen ve Makarios'u sembolleştiren hareket 1955 te silahlı savaşa dönüştü. İngilizlere karşı çete savaşı başladı. Ancak bu hareket: 1) AKEL'in mücadeleyi birlikte yürütme tekliflerini reddediyor, 2) Türklerin kabul edemeyeceği bir hedef koyuyordu. Ve bu niteliğiyle emperyalizmin kontrolünden pek çıkamıyor, Grivas gibi tescilli bir emperyalizm ajanının kumandasında yürütülüyordu. Makarios 1956 da Endonezya'nın Bandung şehrinde toplanan üçüncü dünya ülkeleri konferansında Ada'nın üçüncü dünya ülkelerine karşı kötü emellerle kullanılmasını önlemeye çalışacağını söylediği için sömürge yönetiminde sürgüne gönderiliyordu. Mücadele anti-emperyalist fakat sağ bir hareket olarak geliyordu.

Aynı yıllarda Türklerde de birtakım «liderler» doğuyor, Dr. Küçük'le R. Denktaş ötekileri kenara iterek kendileri hakim oluyorlardı. 1954'ten beri sömürge idaresinin başsavcı yardımcılığını yapan Denktaş, 1958 de savcılıktan toplum liderliğine transfer oluyordu. Ve Türk toplumu «Ya Taksim Ya Ölüm» teziyle, «dinamik genç» liderleriyle ve «Türkten Türke» kampanyalarıyla yeni bir döneme giriyordu.

Emperyalizm BÖL-YÖNET politikasının ustasıydı. Bu zaafardan yararlanmadan durur muydu? 1955 te başlayan EOKA hareketini kısa zamanda Türk-Rum kavgasına çevirmekte gecikmedi.

500 bin nüfuslu olan Ada'da 10 binin üzerinde asker bulunduran İngiliz

İmparatorluğu başlıyan silâhli hareketi bastıramadığı gerekçesiyle yerli halktan paralı asker yazmaya başladı. «Özel Polis», «Yardımcı Polis», «Komando» isimlerini alan «bu birliklere katılmayı Rumlar boykot ettiler. Meydan Türklere kaldı. İşin ucunda para vardı. Pek şuuruz Türk, liderlerinden de herhangi bir uyarma gelmediği için, tarlasını, sürüsünü elden çıkararak köyünden; dükkânını, atelyesini kapatıp kasabada bu paraya koştular. Binlerce kişilik, sırf Türklere derlenmiş polis birlikleri böylece teşekkül etti.» (Kıbrıs Meselesi, F. Fegan, Aydınlık - Sosyalist Dergi, sayı 10, 1970). Ve böylece Rumlar İngilizlere karşı yürütmekte oldukları, kendilerince kutsal mücadelede karşılarında Türkleri buldular. Buna rağmen Türklerle Rumlar arasında, İngilizlerin emrine girmiş resmi veya sivil Türklerin EOKA tarafından (aynen Rum ve İngiliz asıllılara yapıldığı gibi) öldürülmeleri dışında ciddi bir çatışma olmadı. Ta ki emperyalizm onu da hazırlayınca, provoke edinceye kadar.

Bilinçsiz Türk gençleri paralı asker olmaya koşarlarken Türk toplumu içinde, bir yandan da hızlı bir silâhlanma ve yoğun bir propaganda yürütülüyordu. En çok işlenen konu «TÜRKLERLE RUMLARIN BİR ARADA YAŞIYAMIYACAĞI» idi. «Bütün Rumlar enosisçi» idi. «Bütün Rumlar düşmandı». «Hepsi de Türkleri kesmek istiyorlardı.» «Domuzdan post, gâvurdan dost olmazdı.» «Ada taksim edilip Türkler ayrılmalı, güvenlik sağlanmalıydı.»

Fakat işçi sınıfı oyunları bozmaktaydı. 1 Mayıs 1958 de düzenlenen yürüyüşte sol eğilimli türkler ve rumlar türk ve rum bayraklarını yanyana taşıyarak antiemperyalist sloganları ve «**yüzyıllardan beri olduğu gibi bu gün de türklerin rumların birarada yaşayabilecekleri**»ni haykırırlar. Emperyalizmin paçaları tutuşmuş, güdümlü basın aracılığı ile veryansın etmektedir. Birkaç hafta sonra kanlı bir katliam başlar. Bu sol eğilimli Türklerin önde gelenleri vahşice öldürülür. Kurtulabilenler adayı terkeder. Önderlerini yitiren işçiler, ölüm tehdidinden kurtulmak için örgütlerinden ayrılmaya başlarlar. Gazeteler günlerce «**ben filan falan, sendikayla alakam kalmadığını duyururum**» şeklinde ilanlar yayınlarlar.

Bundan sonra iş kolaydı. Uyarıcı rol oynayabilecek devrimci liderler «temizlendiğinden» toplum istenilen yöne sürüklenebilirdi.

Türkiyedeki 6—7 Eylül olaylarının bir benzeri Lefkoşada da tekrarlandı. 6—7 Haziran 1958 de T.C. basın yayın bürosu önünde bir bomba patlaması üzerine türkler rum kesimine yürürler. Rum dükkânları yağma edildi, yıkıldı yakıldı...

Bu olay yetmedi.

«**Bir İngiliz subayı, bir Rum köyünden topladığı 10—12 Rum gencini bir askeri kamyonla önce Lefkoşaya götürür, sonra henedense geri döner ve Lefkoşa civarındaki bir türk köyüne birkaç yüz metre mesafede gençleri köylerine dönmeleri için salıverir.**»

Tam o sırada bir yerlerden at üstünde, cüppeli, sarıklı, beli kılıçlı birtakım adamlar ortaya çıkar. «Allah allah!» çığlıklarıyla bu rum gençlerinin üzerine çullanırlar, ellerine geçirebildiklerini kesip biçerler, birkaçı ancak kurtulabilir.

«**Mizansenini tamamlamak için civar tarlalardaki buğdaylar ateşe verilmiştir. Etrafa yayılan haberler, rumların türk köyünü bastıkları, ürünleri ateşe verdikleri ve bunun üzerine çatışma olduğu merkezindedir.**»

Bu olay üzerine Kıbrısta Türk-Rum silâhli çatışması başladı. Birçok üzücü olaydan sonra, bu gidişin son olmadığı anlaşıldı, çarpışmalar kesildi Fa-

kat olan olmuştur. İngiliz emperyalizmi artık ada halkına istediği hal çaresini kabul ettirebilirdi.»

Nitekim 1959 başlarında emperyalist merkezlerde yürütülen kulisler sonuçlarını verir. Zürih-Londra anlaşmaları yapılır.

Cumhuriyet Dönemi

Kıbrıs Cumhuriyeti derken akla Ada'nın sözde bağımsızlığı ve İngiliz üsleri gelir. İngilizlerin Ada'nın güney-doğusunda ve güneyinde (Süveyşi ve öteki Arap ülkelerini kontrol eden) iki büyük üsleri var, 99 mil kare büyüklüğünde olan bu üslere ilâveten atış ve bombardıman bölgesi, araç uçuş bölgesi, ikmal tesisi vb. kırktan fazla yer var. Yani Ada taksim edilmiş ama bu taksim İngilizlerle Kıbrıslılar arasında yapılmıştır.

Ayrıca bir de Garanti Antlaşması yapılmıştı. Bu antlaşmaya göre Türkiye Yunanistan ve İngiltere Kıbrısın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü garanti edecek ülkeler olacaklardı Ada'da Türkiye 560, Yunanistan 950 kişilik birer birlik bulunduracaklardı.

Bu «bağımsızlığı» Ada'daki üç önemli güçten hiçbiri benimsememişti. AKEL tam bağımsızlık istiyordu. Rumlar buna razı olmamışlar, enosis istiyorlardı. Türkler taksimde ısrar ediyorlardı.

Böyle bir ortamda kurulan bağımsız Kıbrıs bir çok güçlüklerle karşı karşıydı. Cumhuriyet Türklere Rumlardan meydana geliyordu. 1/5 oranındaki nüfuslarına karşılık Türkler yönetime ve devlet mekanizmasına %30 oranında katılıyor, 14 bakanlıktan Savunma, Tarım ve Tabii Kaynaklar ve Savunma bakanlıkları Türklere veriliyordu. Cumhurbaşkanı Rumlar arasından Rum seçmenlerce, başkan yardımcısı Türkler arasından Türk seçmenlerce seçiliyordu.

Fakat iki toplum kısa bir geçmişte birbirine düşürülmüş, kanlı olaylar ceryan etmişti. Geçmişin etkilerini silmek kolay değildi; zaman ihtiyaç vardı. Halbuki emperyalizm boş durmuyor gelecekte de plânlarını uygulayabilmek için tedbir alıyordu. Anayasa bunlardan biriydi. Öyle bir Anayasa yapıldı ki Türkler, Rumlar sürekli birbirleriyle didişip duracak, başka şeye bakacak vakit bulamayacaklardı. Anayasanın fikir suçu tanımama gibi olumlu yanlarına karşılık, 'ayrı Türk Belediyeleri', '%70—30 nisbeti' gibi birer saatli bombadan farksız hükümleri vardı, Emperyalizm istediği zaman o saatli bombalardan birini kullanacaktı.

Bütün bunlara rağmen cumhuriyetin kurulmasıyla olumlu gelişmeler başladı. Sürgünden dönen Makarios Cumhurbaşkanı oldu. Sosyalist ülkeler ve bloksuzlarla geniş ticari ve kültürel ilişkiler kuruldu. İçte ise demokratik bir ortam yaratıldı. Devrimci hareket daha da gelişme imkânı buldu.

Kuşkusuz bütün bunlar Makarios'un kişiliğiyle açıklanamaz. Sömürgecilere karşı verilen mücadele boyunca kurulamıyan cephe birliği, yerli burjuvazinin emperyalist oyunlar karşısında yeni tavırlar almasıyla kuruldu. Bu birliğin sağlanmasına işçi sınıfının örgütlülüğü ve dünya konjonktürü de rol oynadı. Makarios'un kişiliğinde şekillenen bu geniş cephe» günümüze kadar sürdü.

Türkler arasında ise durum farklıydı. Aynı liderlik aynı metodlarla diktasını sürdürüyordu. 27 Mayıs ihtilâlinin etkisiyle biraz nefes alan ilericiler, Cumhuriyetin kuruluş yıldönümünde **Cumhuriyet** adında haftalık bir gazete çıkardılar. Gazete, cumhuriyetin mutlaka yaşatılması gerektiğini, esas düşmanın emperyalizm olduğunu, oyunlara gelinmemesini savunuyordu.

1962 baharında, bu kez basın bürosu yerine bir camiye, Rum kesiminde bulunan Bayraktar camiine bomba kondu. «Liderler» hemen malûm teranelere baş-

ladılar. Cumhuriyet gazetesi olayın hemen Rum'lara mal edilmemesini, işin bir tahrik olduğunu, gerekirse faillerini açıklayacağını yazdı. Hemen o gece gazetenin sahibi ile yazı işleri müdürü, biri arabasından çıkarken, öteki yatağında uyurken öldürüldüler. Failler her zamanki gibi yakalanamadılar.

Toplum ikinci kez aynı duruma düşürülmüştü. İlerici liderler öldürüldükten sonra, artık, istenilen yöne sürüklenebilir. Nitekim öyle oldu. Akdenizde ikinci bir Küba istemiyen emperyalizm Ada'daki devrimci gelişmeyi durdurmak için önceden denediği ve başarıyla uyguladığı metoda başvurdu.

Yeni Türk-Rum çatışması ufukta görülmeye başladı.

1963 Aralık'ında cumhuriyet daha üç yaşında iken çatışmalar başladı. Türkler, Rumların kendilerini kesip enosisi gerçekleştirmek için harekete geçtiklerini ileri sürerlerken, Rumlar da Türklerin taksimi gerçekleştirmek için harekete geçtiklerini söylüyorlardı. İddialar bir yana, açıktır ki mesele emperyalizm tarafından tezgâhlanmış ve her iki toplumdaki ajanları aracılığıyla uygulanmaya konmuştu. Durum 1958 dekenden daha trajikti Her iki taraftaki faşistler şoven duyguları tahrik etmek için cinayetler işliyor, insalık dışı işkence yapıyorlardı. Türklerin geniş bir kısmı daha salim bölgelere göç ediyorlardı.

Bu sırada İngilizler, Garanti anlaşmasının kendilerine verdiği yetkiye dayanıklarını ileri sürerek, çatışmaları durdurmak gerekçesiyle birliklerini Ada'nın her tarafına yaydılar. Ve Türklerle Rumlar arasında bir «Yeşil Hat» çizdiler. Yeşil Hat bir anlamda sınır oldu. Bir yanda Türkler öbür yanda Rumlar elde silâh nöbete başladılar; arada çatıştılar. Adanın çeşitli yerlerinde benekler halinde Türk bölgeleri meydana geldi. Türkiye'den gönderilen para, gıda, vs. yardımıyla bu «üs»ler hayatîyetlerini sürdürdüler. Giderek kökleştiler.

Çatışmaların başlamasıyla doğan Türkiye'nin müdahale etme durumu, İngiliz birliklerinin adaya yayılarak Türkleri korumayı taahhüt etmeleriyle giderildikten sonra 15 bin Yunan askeri Kıbrıs'a çıkarıldı. Bu birlikler Türk Rum çatışmalarında kullanılıyorsa da temelde «komünizmi önleme» gerekçesiyle ve Türkiye'nin tasvibi ile adada bulunuyordu. Sonradan faşist Yunan Subaylarının denetiminde Cumhuriyetin başına belâ olacak Kıbrıs Millî Muhafız Ordusu da bu sıralarda «ada'nın toprak bütünlüğünü korumak» için kuruluyordu! Antlaşmalar gereğince ancak sembolik bir ordu kurulabildiğinden Makarios cumhuriyeti savunacak orduyu millî muhafız adı altında kurabiliyordu.

Olaylar çıkar çıkmaz ABD meseleyi NATO çerçevesinde çözümleme girişimlerinde bulduysa da başaramadı. Mesele BM götürüldü. Güvenlik Konseyi Türk tezi aleyhine karar çıkardı; Makarios yönetimini meşru kabul etti. Adaya gönderilen Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerleri Yeşil Hat boyunca İngiliz birliklerinin yerini aldı. 1964 Ağustos'undaki bombardımana yol açan çatışmalardan başka çok önemli çatışmalar olmadı. 1964'teki çıkarma teşebbüsleri ise meşhur Johnson mektubu ile önlendi.

Mektup Türkiye kamuoyunda sert tepkilere yol açtı. O güne kadar tartışılmayan birçok mesele tartışılmaya başlandı. Denebilir ki Kıbrıs meselesinin Türkiye devrimci hareketine olumlu yöndeki en önemli etkisi bu oldu. Emperyalizm bağımlılığın kitlelere gösterilmesi için somut bir örnek teşkil etti.

Ancak emperyalizm Kıbrıs'taki tirmanma çabalarında, Türkiye'de, «tartışılmayan Amerikan dostluğu»ndan başka şeyler de yitirmekteydi. İki NATO ülkesinin Kıbrıs yüzünden çatışmaları NATO'nun güney kanadını yıpratıyordu. Meseleye yeni bir yön vermek gerekiyordu.

1965'te İnönü, 1967 de Papaandreu hükümetleri düşürüldü. Demirelle Pa-

padopolos Keşan'da buluşturularak meselenin uyutulması ve Türk Yunan düşmanlığının küllendirilmesi kararlaştırıldı. Planın bölümleri olarak Geçitkale-Boğaziçi olayları ve Denктаşın komik «çıkarma serüveni» tertiplendi. Yumuşamayı sağlamak için 15 bin Yunan askeri ve Grivas geri alındı. Ve 1968 de görüşmeler başladı.

Türkler, bir yandan görüşmelere başlarken bir yandan da ayrı Türk bölgelerini birleştirmeye çalıştılar. 1968'de Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi ilân edildi. 1960 antlaşmalarının yürürlükte olduğu belirtilerek Türk Yönetiminin Anayasasını teşkil edecek Temel Kurallar çıkartıldı. Bundan sonra Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi Meclisi Türk bölgelerinde geçerli olacak kanunlar çıkarmaya başladı.

Rumlarda ise normalizasyon eğilimleri ağır basıyordu. Barikatlar kaldırıldı Türklere adanın her tarafında seyahat serbestisi tanındı.

Bu sırada Türkiye'de hızla gelişmekte olan devrimci güçlerin iktidara ağırlıklarını koyma ihtimalleri kuvvet kazanıyordu. Demokratik bir iktidar döneminde, Türkiye'deki gelişmelerden haddinden fazla etkilenmekte olan Kıbrıs Türkleri arasında ilerici hareket hızla güçlenecek, emperyalizmin, adadan sökülüp atılmasa bile, bir köşeye sıkıştırılması mümkün olacaktır.

Makarios'a Suikast

Mart 1970'te AKEL kongresi toplantı halinde iken Makarios'un helikopterine ateş açıldı. Makarios tesadüf eseri kurtuldu. Suikast girişiminin AKEL kongresinin toplandığı hafta içinde yapılması hiç de tesadüf değildi. Geniş Cephenin birleştirici adamı olan Başkan öldürüldükten sonra, dağılacak olan demokratik güçleri «balyozlamak» kolay olacaktı. AKEL yöneticileri kongre dolayısıyla toplu halde bulduklarından avlanmaları kolay olacak, iş uzamadan bitirilecekti. Olmadı.

1971 yılı Türkiye'de «balyoz yılı» oldu. «Olağanüstü» dönem emperyalizme yeni imkânlar sağladı. Artık yeni oyunlara girişilebilirdi.

Daha önce kesilmiş bulunan görüşmeler BM Genel Sekreteri K. Waldheim'in bizzat müdahalesiyle 1972 de yeniden başladı. Yeni şekilde toplum temsilcilerine BM Genel Sekreterinin özel temsilcisi ve —danışman olarak— Türkiye ve Yunanistan anayasa uzmanları da katıldılar. Makarios önceleri «iç meselemizdir, karışamazsınız» diyerek Türkiye'yi taraf kabul etmezken üniter devlet esasına karşılık bu tavizi verdi.

Oyunun yeni perdesi başlamıştı. Demokratik güçler Türkleri üniter devlet esasına ikna etmeye çalışırken Denктаş daha çok hak, daha çok taviz istiyordu. Daha çok hak iç işlerde özgürlüktü. Merkezi otoritenin denetiminden uzak, Rumlardaki demokratik işleyişe kapalı bir sistem isteniyordu. Türkler ancak o şekilde baskı altında tutulabilecek, demokratik gelişim ancak o şekilde durdurulabilecekti. Bu tavizin kopartılması Makarios, seçimlerde %97 oy alabilecek kadar başarılı oluyor, Cumhuriyetin güçlenmesi emperyalizmin oyunlarını bozuyordu.

Grivas Ada'ya gönderildi. Türkiye hükümetinden ses çıkmadı. Halbuki 1967 olaylarında onlarca Türkü öldüren saldırılara kumanda ettiği için Türkiye hükümetince adadan çıkması şart koşulmuş, Yunanistanla bir daha geri gönderilmeyeceğine dair anlaşma yapılmıştı. Buna rağmen emperyalizm «eski kurt»u pervasızca adaya gönderebiliyor, bu konuda Erim hükümetinin bir tatsızlık çıkarılmıyacağından emin olabiliyordu.

Eski EOKA lideri «enosis davasına ihanet eden» Makarios'a savaş ilân etmekle işe başladı. EOKA—B harekete geçirilerek sabotaj ve terör eylemlerine girişildi. Bütün olaylar bir «kapis» sözcüğü ile güya izah ediliyordu. Türkiye'de «ara rejim» şartlarında oyun açığa çıkarılmadı.

Kıbrıs Türkleri üzerinde Rumların hepsinin aynı olduğu, sağcının da solcusunun da «Enosis» istediği yolundaki baskılar devam ediyordu. Fakat Grivas harekete geçtikçe bu kandırmaca açığa çıkıyor, emperyalizm kendi kendini ele veriyordu. Bu «sakınca» da Kıbrıs Türk basınına «grivas aleyhine yazmayın» direktifi ile giderilmeye çalışıldı. Türkiye'de ise —«ilerici» yazar çizerler dahil— basın aynı işi gönüllü olarak yapıyordu. Bütün mesele Makarios-Grivas çatışması olarak gösteriliyor, «iki eski yoldaşın» liderlik kavgası yaptıkları yazılıyor, Grivas'ın arkasındaki güçler, ABD emperyalizmi gözleniyordu. Hatta işi, Makarios'un Yunanistan cumhurbaşkanlığına göz dikmiş olmasına kadar vardıranlar vardı.

Bu arada Yunanistan'da cunta değişti. Grivas öldü. Fakat EOKA—B dağılmadı. Ada'daki Yunan subayları ve Yunan Alayı durdukça dağılması da düşünülemezdi.» Bütün işler ordan yönetiliyor, takviye ordan yapılıyordu. Alay üzerinde hükümet denetimi olamayacağından Makarios bir şey yapamıyor, sadece Alay haricindekileri atmaya çalışıyordu.

Sık sık yapılan baskınlarda tutuklanan EOKA—B yöneticileri ile birlikte ele geçen evraklarda darbe planları da açığa çıkartılıyor, faşizmle demokrasi, ilericilikle gericilik arasındaki mücadele giderek keskinleşiyordu. İş, Makarios'u cuntaya karşı açık kart oynatacak kerteye geldi. Kıbrıs Cumhurbaşkanı, Cuntayı, kendisini öldürtmek ve Kıbrısta faşist bir diktatörlük kurmakla itham ediyor, 650 Yunan subayını adadan çıkaracağını ilân ediyordu.

Ve nihayet bilinen darbe yapıldı. Burjuva basını darbeye gerekçe olarak Makarios'un cuntaya gönderdiği mektubu gösterdi. Halbuki dikkatlerden kaçırılan önemli bir faktör daha vardı. Gerçi adadaki Yunan subayları emperyalizm için hayati bir önem taşıyordu. Ordan atılmaları emperyalizmin kollarından birinin kesilmesi olacaktı. Fakat Türk faktörü de üzerinde durulmayacak gibi değildi.

1968 den beri süregelen toplumlararası görüşmeler artık limite gelmiş, sonuca varmak üzereydi. Anlaşma halinde on yıldan beri devam eden Türk-Rum ayrılığı son bulacak yeniden ortak hayat başlayacaktı. Bu, Rum kesimindeki demokratik havanın Türk kesimine de yayılması ve Türkler arasındaki baskı altındaki demokratik hareketin hızla gelişmesi olacaktı. Böylece «tarafsız» ülkeler safındaki Kıbrıs Cumhuriyeti emperyalizm karşısında daha da güçlenecek ve Ada'daki sosyalist hareket öteki ayağını da toprağa basarak bir adım daha atma imkânı bulacaktı.

Emperyalizm bütün bu gelişmeleri gördüğü için kanlı ve cüretli atılımını yaptı.

17 Temmuz 1974

● Kıbrıs'taki darbe hareketi ile başlayan siyasî bunalım sürüyor. Makarios BM toplantısı için Newyork'a giderken, Ecevit ile İngiltere Başbakanı arasındaki görüşmelerin ilkinde anlaşma mümkün olmadı. İngiltere'nin ortak fiili müdahaleye yanaşmadığı söyleniyor. ABD Başkanı Nikson'un özel temsilcisi Joseph Sisco Ecevit ve Wilson'la görüşmek üzere Londraya geldi. NATO

Konseyi, Yunanistan'dan darbeye kalkışan Yunanlı subayları geri çekmesini istedi. Makarios'u destekleyen ülke ve uluslararası kuruluşlar çoğalıyor.

● Aydınlık davası olarak anılan davanın tutuklu sanıkları da tahliye edildi. Tahliye edilenler arasında Vahap Erdoğan, Sevim Belli ve Seyhan Erdoğan da var.

● Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında bir ticaret anlaşması imzalandı.

● ATAŞ rafinerisinde revizyon gerekçesiyle üretim günde 60 bin varile düşürüldü. Geçtiğimiz ay, petrol fiyatının artırılmasını kabul etmeyen hükümete boyun eğmek zorunda kalan

Mobil ve BP şirketlerinin, Kıbrıs bunalımının en kritik anında rafineriyi revizyona almaları ve üretimi düşürmeleri yeni bir oyun olarak nitelendi. Enerji Bakanı rafinerideki revizyonun 20 Temmuz Cumartesi gününe kadar tamamlanması için şirketleri uyardı.

18 Temmuz 1974

● Kıbrıs bunalımı büyüyor. Ecevit'in Londra'da diğer garantör devlet İngiltere ile yaptığı görüşmeler sonuçsuz kalırken, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Joseph Sisco, Ecevit'e, Nikson'un bir mesajını getirdi ve bunalımı diplomatik yollardan çözmeyi önerdi. Ecevit, konunun iki garantör devleti ilgilendirdiğini belirtti ve ABD — İngiltere ve Türkiye üçlü görüşmelerini reddetti. Başbakan Londra'dan ayrılmadan önce yaptığı basın toplantısında «diplomatik temaslara tıkanıldığını ve Yunanistan'ın Adaya sürekli asker yığınak yapması karşısında

hareketsiz kalamayacağımızı» söyledi. Bu arada darbecilerin Kıbrıs Cumhurbaşkanlığına getirdiğini açıkladıkları Nikos Sampson, Makarios yönetimini suçladı ve «Türkiyenin müdahalesine gerek yoktur» dedi. Cumhurbaşkanı Korutürk tarafından olağanüstü toplantıya çağrılan TBMM ise saat 15.00'de gizli olarak toplandı. Daha sonra birleşime Cumartesi günü yeniden toplanılmak üzere ara verildi. Yabancı ajanlar Türk ve Yunan ordularının «tam alarm» durumuna geçirildiğini bildiriyorlar.

19 Temmuz 1974

● Kıbrıs, Türkiye'nin ve Dünya'nın ilgisini üstünde toplayan en önemli olay olmakta devam ediyor. Olaylar son derece hızlı geliyor. Temaslara üzerinde yoğunlaştığı kişi olarak Ecevit, Londra dönüşü başladığı toplantılar serisine aralıksız devam ediyor. Çankaya, Bakanlar Kurulu ve Genel Kurmay arasında mekik dokuyan Başbakan gece yarısı Amerikan Büyük elçisi ile görüştü. Bu arada Türk Deniz

Kuvvetlerine bağlı savaş gemileri bir iki gün önce üslendikleri Mersin Limanından, Kıbrıs yönünde ayrıldılar. Temaslara yönünden ve olayların gelişmesinden, artık Kıbrıs bunalımını diplomatik yollardan çözmek için değil, askeri bir müdahalenin son hazırlıklarının tamamlanması için çalışıldığı anlaşılıyor. Bu durumu yabancı ajanlar da doğruluyorlar.

20 - 21 Temmuz 1974

● Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'ın Girne limanına denizden, Lefkoşe bölgesine de havadan indirme yaptı. Sabah 06.30'da başlayan askeri

müdahale ile birlikte 14 ilde sıkıyönetim ilân edildi. Radyo yayını kesti ve marşlar çalmaya başladı.

22 Temmuz 1974

● Cumhurbaşkanı Korutürk TSİP yöneticilerini kabul etti. Kıbrıs konusundaki görüşlerini ve partinin kuruluş amaçlarını Korutürk'e anlatan

TSİP yöneticilerine Korutürk, «ülkemizde sosyalist bir partinin bulunmasını demokrasinin bir parçası» saydığını

belirtti ve partinin demokrasimize sıhhat katmasını diledi.

● Türkiye ve Yunanistan, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin yaptığı ateş-kes çağrısını kabul ettiklerini bildirdiler. Ateş-kes saat 17.00'de yürürlüğe girdi. Ancak ateş-kes

kararına rağmen yer yer çarpışmaların sürdüğü bildirildi. Bu arada ateş-kesin kabul edilmesine karşı çıkan Yunan Üçüncü Ordu Komutanı Davos'un Yunanistan'da bir darbe hareketine giriştiği haberleri Yunanistan tarafından yalanlandı.

MAKARIOS'A YAPILAN DARBEDEN, ATEŞKES'E KADAR KIBRIS OLAYLARI

Kıbrıs'ta Makarios yönetimini devirme ve yerine Atina'ya bağımlı, «ikili Enosis» yolu ile Ada'nın «taksim»ini gerçekleştirip, Kıbrıs'ı NATO'laştıracak bir darbenin belirtileri kuşkusuz epey öncelere uzanmaktadır. Hatta Kıbrıs'taki faşist darbenin taa 1963 yılında patlak veren olayların hemen sonrasında planlandığını bile söylemek mümkündür ve üstelik bu doğru bir değerlendirme olacaktır.

Ancak, Makarios yönetimini düşürmeye yönelik çabaların «suüstüne» çıkması 1971 yazı sonlarına rastlamaktadır. Bilindiği gibi o dönemde Türkiye «olağanüstü» dönem diye adlandırılan faşist baskılar dönemini yaşıyordu ve ülkenin Başbakanlık koltuğunu, Londra ve Zürih anlaşmalarının altında imzası bulunan ve bu anlaşmaların düzenleyicilerinden biri olarak «majestelerinin hükümetinin» bir nişanı ile taltif edilen Nihat Erim işgal etmekteydi.

1971 Yılı'nın son derece yoğun olayları arasında (Balyoz harekâtları, kitap yakmalar, toplantılar, devrimcilere yöneltilmiş sürek avları, vb...) çok kişinin

dikkatinden kaçan bir Türk Yunan görüşmesi yapılmış ve bizzat Başbakan Erim'in ağzından Ege'den Kıbrıs'a kadar uzanan «kritik» bölgede «Türk - Yunan federasyonunun, hür dünyanın gücünü olumlu yönde etkileyecek bir girişim olduğu» söylenmiş ve bu konuda politik temaslar yapıldığı müjdelenmişti (!). Aynı günlerde Yunanistan'da siyasi iktidar faşist Cunta'da idi ve Yunanistanın başında faşist (sonraları takılan adıyla: Beceriksiz faşist) Papadopoulos bulunmaktaydı.

Erim ve Papadopoulos arasında federatif bir Ege Devleti ütopyasının görüşmeleri yapılırken, bu «ütopya»nın kendi yorumlarına göre tek pürtüzü sayılan Makarios yönetiminin de a-laşağı edilebilmesi için, eski defterler yoklanmış ve taa Karamanlis zamanından beri Kıbrıs üstüne yapılan bütün faşist eğilimli planların baş uygulayıcısı Grivas yeniden ve gizlice (!) adaya gönderilmişti.

Erim - Papadopoulos görüşmeleri fare doğuran dağ örneği sonuçsuz ve sürüncemede kalıp giderken, Grivas adada, bütün demokratik güçleri haklı endişe-

lere sevkeden terör hareketlerini başlatmıştı. Dağınık EOKA militanları yendi den örgütlenmiş, Klerides gibi sağ eğilimli ve etkili siyasi liderlerin üstü örtük de olsa desteği sağlanmış ve AKEL - ADEC gibi sosyalist örgütlerden, en ilimli liberal - demokratlara kadar bütün anti-faşist güçlere karşı yoğun bir saldırı, yıldırma ve hatta yoketme girişimleri başlatılmıştı.

Makarios bir anlamda e-likolu bağı bırakılmış, muhtemel bir Yunan müdahalesi yüzünden Grivas ve EOKA saldırılarına açık tavrı alamamış, buna karşılık yalnız Kıbrıs'daki demokrasiye değil, aynı zamanda Kıbrıs'ın bağımsız devlet olarak varlığına kas teden bu terörü önlemediği takdirde, Adanın taksimine kadar gidecek bir emperyalist güdümlü komplo-nun tezgâhlandığını açık seçik ve dosdoğru teşhis etmiştir.

Kıbrıs'ın NATO'laştırılması planı bir yandan Makarios'un direnci, öteyandan Sovyetler Birliğinin Akdeniz'de varolan dengeli koruma kararlılığı yüzünden bir türlü uygulan-

mazken, Kıbrıs'ta 1973 seçimleri gelip çatmıştır.

Makarios'un Cumhurbaşkanlığına yeniden seçilmesi için EOKA—B örgütünün giriştiği bütün engellemeler sonuçsuz kalmış ve seçimlere «Üniter devlet ve Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünün, bağımsızlığının korunması» sloganı ile giren Makarios, yeniden Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Aynı yıl Papadopoulos bir başka faşist general tarafından devrilmiş ve Yunan Cuntası, Kıbrıs üstüne daha da «ciltretkâr» uygulamalara hazırlanmıştır. Makarios'un EOKA — B militanlarını tasfiyeye, Grivas'ı etkisizleştirmeye yönelik çalışmalarını hız kazanmış ve Kıbrıs'ta sık sık darbe hazırlıkları ortaya çıkarılmıştır. Özellikle Süveys'in temizlenmesine denetçilik etmek bahanesiyle Adaya çıkarılan 1500 kişilik bir ABD birliği, Kıbrıs'ın bağımsızlığına yönelik emperyalist saldırıların gittikçe yoğunlaştığının somut bir belirtisi olmuş, bu arada sonuçsuz darbe girişimlerinin hemen hepsinin ardında oldukları ortaya çıkan ve Kıbrıs Ulusal Muhafız Örgütünü eğitmekte görevli 650 Yunan subayının adanması Makarios için bir zorunluluk haline gelmiştir.

Nitekim 2 Temmuz günü Makarios, Yugoslav Tanjug Ajansına verdiği bir demeçte: «Adadaki bütün askerî birliklerin, kendi iradesinin dışında adada olduklarını» söylemiş ve «Bu birliklerin adayı en kısa zamanda ter

ketmeleri için çaba harcadığını» belirtmiştir. Makarios aynı demecinde «Adanın bağımsız ve hiçbir bloka bağlı olmayan bir devlet olarak varlığının devamının bir zorunluluk olduğunu ve «Kıbrıs'ın, arap ülkelerine karşı bir atlama tahtası haline getirilmesinin Ortadoğu dengesini çok tehlikeli bir şekilde bozacağını» söylemiştir. Makarios aynı demecinde 650 Yunan subayının mutlaka sınırışı edilmesi gerektiğinden ilk defa resmen söz etmiş ve Kıbrıs Rum Bakanlar Kurulu'nun bu konuda bir karara varmak üzere toplanacağını açıklamıştır.

Bu demeç Gizikis yönetimindeki Yunan Cuntası ile Makarios arasındaki son bağları da koparıp atmıştır.

4 Temmuz günü Makarios, 650 Yunan subayının sınırışı edilmesi ve gerekirse Yunanistan ile bütün bağların kesilmesi konusundaki kararını tekrarlamış ve kararını uygulamak için Kıbrıs Türkleri ile yapacağına inandığı bir uzlaşmaya güvendiğini söylemiştir. Gerçekten de Denktaş kanadının engellemelerine rağmen, özellikle Ecevit Hükümetinin kurulmasından sonra yürütülen görüşmeler böyle bir çözümü olanak dahiline sokmuştu,

Daha sonraki günler Makarios'un, Gizikis Cuntasına karşı tavır daha da netleşti. Atina sokakları «Hain Makarios», «Enosis», «Makarios yıkılmalıdır» gibi sloganlarla doluydu. Duvara yazı yazanların çok

ağır cezalara uğratıldığı Yunanistan'da bu duvar yazılarının Cunta tarafından yazıldığı yada yazdırıldığı belliydi. Aynı günler güvenilir haber kaynakları Kıbrıs'ın süratle bir iç savaşa doğru gittiğini bildiriyorlardı. Nitekim Eski Yunan Başbakanlarından Kanelopoulos 8 Temmuz günü Yunan Cuntasını, Kıbrıs'ta olup bitenleri halktan gizlemekle suçluyor ve Cunta'yı, Kıbrıs'ta bir iç savaşı körüklemekle itham ediyordu.

9 Temmuz günü ise Le Monde'da yayımlanan bir yorumda iç savaşın her an patlak vereceğine işaret ediliyor ve Makarios'un, Yunanistan'ı açıkça karşısına aldığı ve Yunan alayına mensup subaylarla, 650 eğitmen(!) subayın kendisini katletmek istediklerini resmen açıkladığı bildiriliyor.

Bir başka deyimle Kıbrıs'ta darbe «ben geliyorum» diye açık açık ilan ederek geliyordu.

12 Temmuz günü Makarios, polis ve bir çeşit milis kuvveti olan Yedek Polis örgütünü alarına geçirdi ve Ada'da EOKA—B liderlerine yönelik bir tutuklama hareketi başladı. Harekât sırasında Atina ile EOKA arasındaki bağlantıyı sağladığı söylenen azıllı faşist militan Lefteris Papadopoulos ve Kıbrıs Rum Ulusal Muhafız Gücü'nün Larnaka Komutanı Yüzbaşı Andreas Papapetru tutuklandılar. Ayrıca bir evde 7, bir başka evde 5 olmak üzere 12 EOKA—B militanı daha tu

tuklandı. EOKA'cı 40 polislin işine son verildi. Makarios, kendisini devirmek isteyenlere karşı harekete başlamıştı, Yakalananların üzerinde yada evlerinde bulunan belgeler sansasyonel bir tarzda açıklanıyor ve EOKA — B örgütünün Atina'dan yönetildiği belgelerle ispatlanıyordu.

Makarios ile Yunan Cuntası ve Kıbrıs'ta Cuntaya bağlı Silahlı ve siyasi güçler arasındaki ilişkiler kopma noktasına gelip dayanmıştı, Nitekim 13 Temmuz günü Atina'nın Kıbrıs büyükelçisi Lagakos ve Ulusal Muhafız Örgütü Komutanı Denisis Atina'ya gittiler. Aynı gün, Makarios'un bir süre önce Gizikis'e yolladığı ve bir nota mahliyetindeki çok sert mektubun metni de kamuoyuna açıklanıyordu. Makarios mektubunda, Atina'daki askeri rejimin suçluluğunu kanıtlayan belgeler ele geçirildiğini ve bu belgelerdeki yazısının, Cunta'nın perde arkası lideri, Yunan Gizli Polisinin şefi General Dimitrios Yuanidis'e ait olduğunu belirtiyordu. Makarios son derece ilginç bir üslupla kaleme aldığı ultiमत mektupta, Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamayı amaçlayan Enosis'çi terörün Atina'dan Kıbrıs'a uzandığını söylüyor ve şöyle devam ediyordu:

«Kötülerin ağacında filizlenen bazı meyveler, Kıbrıs halkına yedirilmek isteniyor.»

Makarios 6 sayfalık sert ve daha sonraki günlerde anlaşılacağı gibi son bağla-

rı da söküp atan mektubunun bir bölümünde ise şunları söylemekteydi:

«Demokrasinin doğum yeri, beşiği olan bir ülkede askeri rejimi takdir ettiğimi söyleyemem. Buna rağmen sorunların halli konusunda sizinle temastan vazgeçecek değilim. Yunan Hükümetinin bana karşı girilen suikastleri desteklemesi ve hepsinden açısı Kıbrıs Rum toplumunu ikiye bölerek bir iç savaş eşğine sürüklemesi karşısında elem duyuyorum. Hayatıma dahi kasteden suikast teebbüslerinde ve planlarında Atina'nın parmağını yarıktan hissetmiş bulunuyorum. Şimdiye kadar susmayı tercih ettim. Ama gerçeği daha fazla örtmenin gereksizliğini de anladım. Çünkü Yunan ordusunun su bayları Atina'nın baskısıyla EOKA gizli örgütünün caniyane eylemlerini destekleyerek siyasi cinayetlere karışmakta ve devletin parçalanmasına çalışmaktadır. Ben Yunan hükümetinin atadığı bir görevli değilim, Ben elenizmin bir sekisyonunun lideriyim. Bunu hatırlatırım ve Atina hükümetinin davranışlarında daha ölçülü davranması gerektiğine işaret ederim».

Artık Kıbrıs'ta sonun başlangıcı yaşanıyordu. Makarios'un ultiमतı üzerine Atina'da büyük bir askeri — siyasi toplantı düzenlendi. 12 Temmuz günü, Makarios ve Kıbrıs konusunda karar almak üzere General Fedon Gizikis Başkanlığında, Başbakan Ademantiyos Androçopulos, Genel

Kurmay Başkanı General Bobanos, Savunma ve Dışişleri Bakanları, Yunanistan'ın Lefkoşe büyükelçisi Lagakos, Kıbrıs Ulusal Muhafız Gücü Komutanı General Denisis toplandı. Makarios, «adadaki Yunan subaylarının 20 Temmuz'a kadar geri çekilmesini aksi takdirde bunu kendinin yapacağını» da ihtar etmişti. Toplantı 14 Temmuz günü de devam etti.

15 Temmuz sabahı faşist Yunan Cuntası ve güdümündeki Kıbrıslı faşist güçler kararlarını vermişler ve uygulamaya başlamışlardı.

Ulusal muhafız gücüne bağlı birlikler, eğitim görevlisi Yunan Subaylarının yönetiminde harekete geçtiler. Sabah saat 08.30'da Cumhurbaşkanlığı sarayını zırlı araçlarla ve havan topları ile bombalamaya başlayan darbeciler aynı anda Kıbrıs Rum Radyo istasyonuna da ele geçirerek, darbeyi Kıbrıs halkına ve Dünya'ya duyurdular. Cumhurbaşkanlığı sarayında sert bir direnişle karşılaşan darbeciler Makarios'un öldürüldüğünü ve «Ulusal Muhafız Gücünün ülke yönetimine el koyduğunu» ilan ettiler. Ancak Makarios'a bağlı yedek polis birlikleri kısa süre sonra toparlandılar ve Kıbrıs'ta tam anlamıyla bir iç savaş başladı.

Kısa süre sonra Makarios'un ölmediği haberleri yayılmaya başladı. Ama 15 Temmuz günü Kıbrıs'tan sağlıklı bir haber almak bir türlü mümkün olmuyor, çeşitli ajanslar ve haber kaynakları birbirleriyle çelişen

haberleri ardarda yayıyor. ları.

15 Temmuz Öğleden sonra Kıbrıs ile ilgili haberler biraz daha açıklık kazan. mağa başladı. Makarios'un ölmediği anlaşılıyor, hatta Başpiskopos, Baf'tan yayın yapan bir radyo aracılığıyla Kıbrıs halkına seslenip, ölmediğini ve darbeci faşist lere karşı silahlı direnişe geçilmesi gerektiğini söylüyordu. Lefkoşe, Larnaka, Magosa ve Limasol'da yedek polis örgütü, AKEL (Emekçi halkın İlerici Partisi) militanları, demokratlar, anti faşist güçler, darbecilere karşı sokak sokak çarpışıyorlardı. Baf ise Makarios'a bağlı birliklerin e. lide idi.

Olaylar son derece hızla gelişiyor, Kıbrıs'taki kuvvet dengesi ve dış dünyanın olaylara tepkileri saattan saata değişiyordu.

Amerika, Kıbrıs'ın içişlerine hiç bir ülkenin karışmamasını öğütlerken, Sovyetler Birliği darbeyi «faşist» olarak niteliyor ve darbecileri hiç bir şekilde tanımayacağını ilan ediyor. İngiltere ise başlangıçtaki ketum tutumunu, Makarios'un ölmediğinin anlaşılması üzerine terk ediyor ve darbecilere karşı bir tavır içine giriyordu. Aynı gün akşama doğru darbeciler Baf dışındaki bütün kilolit noktalara hakim olmayı başarmışlar ve Baf'taki direniş ezmek üzere zıhlı birlikler ve hücumbotlar sevk etmeye başlamışlardı.

Makarios sığındığı Baf hölgesinin düşmek üzere olduğunu sezerek yakındaki

İngiliz üssüne sığınıyor, aynı anda da darbeciler azılı bir faşist olan EOKA'cı Nikos Sampson'u Cumhurbaşkanlığı ilan ediyorlardı.

Olay Türkiye'de oldukça geç haber alındı. Öyleki Başbakan Ecevit bile darbeyi, yapılışından 2 buçuk saat kadar sonra öğreniyor ve bir çok gazete ancak 2. baskılar yaparak kamuoyuna haber verebiliyordu.

Ecevit'in ilk tepkisi «bu bir Yunan müdahalesidir» demek oldu. Hemen ardından da, 15 Temmuz'u 16 Temmuz'a bağlayan gece önce Bakanlar Kurulu toplandı, ardından Ecevit Korumak ile kısa bir görüşme yaptı, daha sonra Parti liderleri ile Ecevit bir araya geldiler ve Millî Güvenlik Kurulu toplandı, Saat 22.00'de başlayan Millî Güvenlik Kurulu toplantısı 4 saat kadar sürdü, Bir kaç gün sonra bir İstanbul gazetesi, müdahale kararının bu toplantıda alındığını haber verecekti. Ancak 16 Temmuz günü müdahale konusunda herhangi bir resmi açıklama yapılmadı. Korumak TBMM'yi perşembe günü saat 15'te olağanüstü toplantıya çağırıldı.

16 Temmuz günü Kıbrıs'ta çarpışmalar gerilla savaş halinde devam ediyor ve fakat gelişmelerin darbecilerden yana olduğu da gözden kaçmıyordu. 1200 yedek polis tutuklanmış, darbecilere karşı direnenler Türk kesimlerine sığınmaya başlamışlar, darbeciler bu arada yeni bir hükümet kurulduğunu da ilan etmişlerdi. Ancak yeni hük.

kümetin şimdilik beş bakanı vardı ve diğer bakanlar daha sonra açıklanacaktı. Darbecilerin Dışişleri bakanlığına getirdikleri Dimitri Dimitriyos, İçişleri ve savunma bakanlığına getirdikleri Pandelis Dimitrio, Ulaştırma bakanlığına getirdikleri Pandelis Paleryalis ve Adalet Bakanlığına getirdikleri Kosta Adamidis'in Kıbrıs'ın ünlü EOKA liderleri olduğu bizzat Nikos Sampson tarafından açıklandı.

16 Temmuz günü, Makarios, Ada'dan ayrıldı ve Malta yolu ile Londraya geldi. Başpiskoposun Londra'da Wilson ile görüştüğünden sonra Birleşmiş Milletler toplantısına katılmak üzere Newyork'a gideceği bildirildi.

Darbenin ikinci günü Dünya başkentlerinin tepkileri ise çeşitliydi. İngiltere darbeci hükümete tavr almış ve Yunan subaylarının derhal Ada'dan çıkarılmasını ve Makarios'un meşru yönetiminin yeniden işbaşına gelmesini istemişti. Amerika ise ilk günkü ihtiyatlı dilinde çok az ayrılıyor ve «hoşnutsuzluğunu» belirtmekle yetiniyordu. Sovyetler Birliği'nin tepkisi ilk günden farklı olmadı ve bu defa Yunanistana yönelik bir uyarı yapıldı: «Yunanistan dolaylı da olsa müdahaleden vazgeçmezse, doğacak sonuçları yüklenmelidir.»

Darbe, Yunanistanda, ilk günkü gibi, bir başka ülkenin iç sorunu olarak gösterilmek isteniyordu. Ancak cuntaya muhalefet eden bü

tün kanatlar, darbenin, Cunta'nın fiili desteği ile gerçekleştiğini ve Yunanistan'ın küçük düşürüldüğünü ileri sürüyorlardı.

16 Temmuz günü Türkiye'nin durumu ise iyice sertleşti. Toplantı üstüne toplantı yapıyor, silahlı kuvvetleri alarm durumuna geçiriliyor ve bazı zırhlı birlikler Adana bölgesine doğru aktarılırken, işleminde çok sayıda çıkarma gemisi bulunan deniz kuvvetlerimize bağlı gemiler de Mersin limanında toplanmaya başlıyorlardı.

Nato Genel Sekreterinden, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine kadar bütün uluslararası örgütler Türkiye'yi bir askeri müdahaleden vazgeçirmeye çalışırken Türkiye de, diğer garantör devlet İngiltere'ye, «Adanın bağımsızlığının korunması için işbirliği» teklif etti. İngilterenin işbirliği teklifini prensip olarak kabul etmesi üzerine Bülent Ecevit 17 Temmuz günü İngiltere'ye gitti.

Ecevit ile Wilson arasında ilk 4,5 saat süren ve aralıklarla sabaha kadar süren toplantılarda olumlu bir sonuç alınmadı. İngiltere hükümeti, adaya ortak müdahale teklifine yanaşmıyor ve sürekli olarak ABD ile temas ederek muhtemel bir Türkiye müdahalesini önlemeye çalışıyordu. Nitekim Londradan ayrılan Makarios da İngiltere'nin bu tutumuna işaret ediyor ve üzüntülerini bildiriyordu. Gerçekten de İngiltere yavaş yavaş ağız değiştirmiş ve Makarios'un yeniden iş-

başına getirilmesi için her hangi bir girişimde bulunmalarının mümkün olmadığını söylemeye başlamıştı. Makarios bunu «İngiltere bir süre sonra Sampson'un kukla hükümetini bile tanıyabilir» şeklinde yorumladı.

NATO Konseyi ise yaptığı olağanüstü bir toplantıda Yunan subaylarının derhal adadan çıkarılması ve Makarios'un geriye davet edilmesini istedi. Ecevit —Wilson görüşmeleri devam ederken ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Joseph Sisco da Londra'ya geldi ve Ecevit'le görüştü. Ancak Ecevit'in «Konunun iki garantör devlet olan İngiltere ile Türkiye'yi ilgilendirdiği, bu bakımdan ABD'yi üçüncü bir taraf olarak görüşmelere katılmayacaklarını» bildirdiği söyleniyor.

Ecevit Londra görüşmelerinden bir sonuç alamadan yada başka türlü söylenirse İngiltere ve ABD'nin müdahale isteğini engelleyen girişimlerini cevapsız bırakarak Türkiye'ye döndükten sonra hemen Bakanlar Kurulu toplandı. 19 Temmuz Cuma gününün ilk saatlerinde başlayan toplantı gün ağarıken (05.55) sona erdi ve ardından bütün gün boyunca sürecektir olan başdöndürücü bir temaslar trafiği başladı.

Cuma günü saat 9.00'da Turan Güneş Romanya Dışişleri Bakanı ile görüşürken Ecevit Genel Kurmay yetkililerinden ilk bilgileri almaya başladı. Saat 10.30'da

Bakanlar Kurulu yeniden toplandı. Ecevit tam 5 dakika sonra toplantıdan ayrıldı. Bakanlar Kurulu Ecevit'in başkanlığında toplantısına devam ederken Ecevit, Çankaya'ya çıkmış Koçutürk ile görüşüyordu. Ecevit, Hollanda Dışişleri Bakanı ile öğle yemeğine oturduğunda Bakanlar Kurulu toplantısı da dağılmıştı. Başkent çevrelerinde bunca iş arasında Ecevit'in Hollanda Dışişleri Bakanı ile yemek yemesi pek kavranamadı ama, daha sonraki günlerde Türkiye'nin yaptığı askeri müdahaleyi, amaçlarının altını çizerek (Kıbrıs'a, Kıbrıs'ın bağımsızlığını sağlamak, meşru yönetimin yeniden işbaşına gelmesini temin etmek, şeklinde açıklanmıştı bu amaçlar...) açık açık destekleyen tek Batı ülkesi Hollanda oldu ve yemeğin kerameti anlaşıldı.

Cuma saat 14 sularında Türkiye'nin kararı kesinleşmiş benziyor ve Mersin limanındaki Türk Deniz Kuvvetlerine bağlı çıkartma gemileri ve hücumbotları Kıbrıs yönünde limandan ayrılıyorlardı. Bakanlar Kurulu saat 16.30'da yeniden toplandı ve bir saat on beş dakika sonra toplantısını tamamlayıp dağıldı. Ecevit ilkin Ulaştırma Bakanını ve Merkez bankası Genel Müdürünü makamına çağırdı ve bir süre görüştüktan sonra saat 18.00'de Hasan Işık ve Turan Güneş ile birlikte Genel Kurmay'a gitti. Sancar'ın da katıldığı dörtlü görüşmeden sonra Ecevit yeniden Başbakanlı

ğa döndü ve Irak ve Suudi Arabistan Büyükelçilerini kabul etti. Başkentte bu görüşme petrol ihtiyacının takviyesi olarak değerlendirildi. Nitekim toplantıdan çıkan Irak Büyükelçisi, yorumun doğruluğunu zımnen kabul etti.

Ecevit, Irak ve Suudi Arabistan Büyükelçileriyle görüşürken ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Joseph Sisco Atinadan Türkiye'ye geldi. Sisco, ABD Büyük elçisinin oldukça güçlükle sağladığı bir randevuda, Ecevit ile görüşmeye başladı. Saat 01.55'de başlayan görüşme aralıksız, 04.10'a kadar sürdü. 5 Dakika sonra Bakanlar kurulu yeniden toplandı ve 45 dakika süren bu toplantıda askeri müdahale kararı alındı. Toplantıdan çıkan Ecevit yeniden Genel Kurmay'a gitti. Sonra Ecevit, siyasi partilerin liderleri ile kısa bir görüşme daha yaptı ve saat 06.10'da açıkladı: «Garantör devlet olarak Türkiye, Kıbrıs'a askeri bir müdahalede bulunma zarurettindedir ve bu bakımdan silahlı kuvvetlere, Kıbrıs'a çıkartma yapmaları için emir verilmiş ve çıkartma şu anda başlamıştır.»

Ecevit Başbakanlık önünde bekleyen gazetecilere bu konuda yaptığı açıklamada aynen şöyle dedi:

“Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'a indirme ve çıkartma hareketi başlamış bulunuyor. Allah milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayırlı etsin. Bu şekilde insanlığa ve barışa büyük bir hizmette bulun-

muş olacağımıza inanıyoruz. Öyle umarım ki, kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışmaya yol açılmaz. Biz, aslında savaş için değil barış için, yalnız Türklere değil, Rumlara da barış getirmek için Ada'ya gidiyoruz. Bu karara ancak bütün politik diplomatik yolları denedikten sonra mecbur kalarak verdik. Bütün dost memleketlere bu arada son zamanlarda yakın istişarede bulunduğumuz dost ve müttefiklerimiz Birleşik Amerika'ya ve İngiltere'ye meselenin müdahalesiz halledilebilmesi diplomatik yollardan halledilebilmesi için gösterdikleri iyi niyetli çabalar için şükranlarımızı belirtmeyi borç bilirim.

Eğer bu çabalar sonuç vermediyse elbette sorumlu su bu iyi niyetli gayretleri gösteren devletler değildir. Tekrar bu hareketin insanlığa, milletimize ve bütün Kıbrıslılara hayırlı olmasını dilerim. Allahın milletimizi ve bütün insanlığı feleketlerden korumasını dilerim.»

Kıbrıs'a askeri müdahale kararı ülkenin bir çok demokratik kuruluşu tarafından da desteklendi. Başbakan'ın müdahalenin hedeflerini açıklarken belirttiği ilkeler, bu kuruluşların hükümetin Kıbrıs politikasını desteklemelerinin başlıca etkeni olmuştu. Bu arada Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) de bir basın bildirisi yayımlayarak, Parti'nin Kıbrıs sorununa ilişkin politikasını kamuoyuna duyurdu. TSİP'nin bildiri-

sinde aynen şöyle deniyordu:

«Emperyalizmin kuklası faşist Yunan Cuntası'nın Akdeniz'deki emperyalist emelleri ve faşist özlemleri gerçekleştirmek üzere Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını çiğnemesi, Türkiye'nin garantör devletlerden biri olarak Ada'ya müdahalesine yol açmış bulunuyor. Bu müdahale, yoğun diplomatik temaslardan bir sonuç alınmaması üzerine ve Hükümet sözcüleri ve Başbakan'ın resmen bildirdiği gibi Kıbrıs'ın bağımsızlığı, Ada'da özgürlük ve demokrasinin yeniden kurulması için yapıldı.

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi emperyalist etkilerden, NATO üslerinden arınmış bağımsız ve demokratik bir Kıbrıs Devleti'ni Kıbrıs sorununun, Akdeniz'de barışı halkımızın çıkarlarına da en uygun çözüm olarak görmüştür. Faşist Yunan Cuntası'nın ve emperyalizmin emellerine, faşist cuntanın oynacağı gayri meşrû kukla Sampson hükümetine ve Kıbrıs'ın bağımsızlığını ihmal edecek her türlü çözüme kesinlikle karşıyız. Hükümetin, Sayın Başbakan Ecevit'te sözcülüğünü bulan Kıbrıs'ın bağımsızlığı, özgürlüğü ve demokrasisi» amaçlarını destekliyoruz.

Özgürlük ve demokrasi-den yana tüm güçlere, başta Ecevit hükümeti olmak üzere bugün her zamankinden daha önemli görevler düşmektedir. Bu görevlerin başında, dünya barışı ve Türkiye halkının çıkarları

doğrultusunda, müdahalenin açıklanan amaçlarını sonuna kadar izlemek ve savunmak gelmektedir. Emperyalizmin çeşitli plan ve oyunları karşısında her an uyanık bulunmak, emperyalizmin, Ada'nın bir NATO üssü olarak kalması için her türlü imkânı kullanacağını bilmek zorundayız.

Ayrıca, emekçi halkların birbirlerine kırıdırılmasından başka bir sonuç veremeyecek şoven milliyetçiliğe karşı olduğumuza, Kıbrıs'da bağımsızlık ve demokrasinin yeniden kurulması içtenlikle isteniyorsa bu konuda son derece titiz olunmasının gerektiğine ısrarla dıkat çekeriz.

Partimiz, Kıbrıs'ın bağımsızlığı, özgürlüğü ve demokrasi yani Kıbrıs halkının kendi kaderini tayin hakkı olarak gördüğü amaçların sonuna kadar sürdürülmesi, emperyalizmin her türlü oyun ve planına karşı uyanık bulunulması gerektiğini bir kere daha, tekrarlarlarken, yurdumuzun ve dünyamızın tüm yurtsever, ilerici, barışsever güçlerinin üslerden arınmış bağımsız Kıbrıs'ın kurulması için sürdürecekları çabaları des tekleyecektir.

Askeri müdahale kararı veren Bakanlar Kurulu aynı anda 14 ilimizde de sıkıyönetim ilanına karar veriyordu. Bir ay süre ile sıkıyönetim ilan edilen illerimiz şöyleydi: Ankara, İstanbul, İzmir, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Manisa, Hatay, İçel, Aydın, Muğla ve Adana,

Olaylar daha sonraki saatlerde hızla gelişti. Radyo marşlar çalıyor, askerî bildiriler, resmî açıklamalar ve askerî hareket hakkında haberler verilmek üzere yayın sık sık kesiliyordu. Gazeteler baskı üstüne baskı yaparak gelişmeleri kamuoyuna duyurma çabası içinde idiler. Cumartesi günü öğleden sonra toplanan TBMM ise hükümete topyekün savaş için yetki verdi ve sıkıyönetim kararını onayladı. Harekatın ilk gününde dikkati çeken bir husus ise özellikle Ecevit'in açıklamalarında ağırlığı duyulan «askerî müdahalenin ilhak, taksim değil, Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünün, bağımsızlığının sağlanması ve meşru yönetimin yeniden iş başına getirilmesi amacıyla yapıldığı»nın sık sık belirtilmesi oldu. Nitekim bu yüzden askerî harekate «Barış harekâtı» adı verilmişti.

İlk günün çoğu birbiri ile çelişen haberler sağanağı geçtikten sonra askerî durum şöyle özetleniyordu: Birliklerimiz denizden çıkartma, havadan indirme yolu ile Kıbrıs'ın Girne şehrini tamamen ele geçirmişler, Lefkoşe'ye paraşütçü birlikleri indirilmiş, hava kuvvetlerimiz ise Baf, Larnaka, Lefke ve Magosa'yı bombalamışlardı. Nitekim 20 Temmuz Cumartesi akşamı Girne - Lefkoşe karayolu da Türk Silâhlı Kuvvetlerinin kontrolü altına geçti.

Askerî harekât şiddetli çarpışmalarla sürerken ABD Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs'a «Ateş - Kes» çağ-

rısı yaptı. Çağrıda ayrıca NATO ve Amerikan silâhlarının iki NATO ülkesi arasındaki savaşta kullanılmayacağı» sert bir dille hatırlatıldı. Bu arada Joseph Sisco yeniden Ankara'ya geldi ve Atina'da yaptığı görüşmeleri aktararak, Türk birliklerinin, Ada'nın Türk kesimine çekilmesini istedi. Sisco aynı zamanda Başkan Nikson'un bir mesajını da Başbakan Ecevit'e ilettili. Yunanistan ise genel seferberlik ilan etti ve Trakya ile Ege Adalarına dikkati çekecek miktarda askerî yığmak yapmaya, bu noktalara zırhlı birlikler kaydırmaya başladı. Nitekim Türk Genel Kurmayı da Ege ve Trakya'dan gelebilecek muhtemel bir Yunan hava saldırısına karşı halkı uyardı ve bazı şehirlerde «karartma» uygulamasına geçildi.

21 Temmuz Pazar günü Kıbrıs'ta savaş daha şiddetlendi. Yunan alayı Cumartesi gecesi Türk Alayına hücumuna geçti, daha sonra Girne'deki Türk birlikleri ile Lefkoşe'deki Türk birlikleri bir yarma hareketi ile Besparmak dağlarını da birleştirdiler ve böylece Girne-Lefkoşe stratejik yolunu tamamen kontrolleri altına aldılar. Savaş böyle devam ederken Pazar sabahı 6.20'de Bakanlar Kurulu yeniden toplandı ve son durumu gözden geçirdi. 7.30'da Sona eren Bakanlar Kurulu toplantısından çıkan Ecevit, Genel Kurmay'a gelerek askerî durum hakkında bilgi aldı. Saat 08.20'de ise Joseph Sisco Başbakanlığa geldi. Burada Turan

Güneş, ABD Büyük Elçisi William Macomber ve bazı uzmanların katıldığı bir toplantı yapıldı.

Toplantıdan çıkan Sisco, gazetecilere «Ateş-kes'e doğ ru önemli gelişmeler kayde. diyoruz» dedi. Saat 8.30'da Bakanlar Kurulu Erbakan' ın başkanlığında yeniden toplandı. Bu toplantıya saat 9.05'de Genel Kurmay' daki çalışmasını tamamla. yan Ecevit de katıldı.

Aynı saatlerde Bakanlar Kurulu toplantısına katıl. mayan Turan Güneş, Sov. yetler Birliği Büyük Elçisi Groubyakof ile görüşmeye başladı. Ankara'da yoğun temaslar devam ederken Sisco, özel uçağı ile Atina' ya hareket ettiler.

Saat 16.'da ise Güvenlik Kurulu Korotürk'ün baş. kanlığında toplandı.

22 Haziran Pazartesi sa. bahı Ankara Kulislerine Sisco'nun ateşkes ile ilgili temaslarının ilk sonuçları yayılmaya başladı. Sisco ateş-kes için çağrıda bu. lunmuş, Ecevit hükümeti i. se bunu şartlı olarak ka. bul edebileceklerini ve a. teşkes konuşmalarının, Tür kiye, adada, Yunanlılar ka. dar askerî güce sahip ol.

duktan sonra başlanabile. ceğini bildirmişti.

Sovyetler Birliği ise son gelişmelerden sonra değişen tutumunu şöyle açıkladı: «Sovyetler Birliği, Türkiye' yi, eski statükoyu yerine getirdiği sürece ve getir. mek istediği oranda destek leyecektir...»

Sisco'nun Atina'dan tek. rar Ankara'ya dönmesine gerek kalmadı ve son pü. rüzler de haledildikten son ra Türkiye ile Yunanistan Ateşkes kararını kabul et. tiklerini açıkladılar. An. cak Ateşkes kararının ka. bul edilşinin açıklanması ile ateşkes'in fiili uygulan. şı arasındaki süre boyunca adada çok şiddetli çarpış. malar oldu. Her iki tarafta ateşkese kadar, mümkün olduğu kadar çok stratejik noktayı ele geçirme hesabı içindeydi. Nitekim Yunan. lıların, adaya yeni kuvvet çıkardıkları, buna karşılık Türklerin, Lefkoşe ve Li. masol ve Baftaki önemli askerî noktaları tahrip et. tikleri öğrenildi.

Saat 17'00'de ise ateş ke. sildi. 59 Saat süren Kıbrıs Savaşı sona ermiş ve mü. dahale öncesinden çok fark.

lı bir Kıbrıs ortaya çıkmış. tı.

Ateşkes'ten sonra Cenev. re'de yapılacak olan görüş. meler ise Kıbrıs'ın gelecek günlerini çizecekti. Görüş. melerin Türkiye'nin aske. ri harekete girişirken açık. ladığı meşru ve halkın oy. larının yüzde 96,6'ı ile işba. şına gelmiş Makarios ik. tidarının yeniden işbaşına gelmesi ile mi, Makarios'un saf dışı bırakılıp, ABD ta. rafından önerilen Klerides, Başkanlığında sözde de. mokrat, aslında Kıbrıs'ın e. mekçi halkının çıkarlarına zıt bir siyasî iktidarı tem. sil eden bir yönetim ile mi, yoksa emperyalizmin temel hedefi olan NATO'laştırıl. mış bir Kıbrıs'ı oluşturacak «taksim» ile mi sonuçlana. cağı bilinmiyordu.

Ancak alternatiflerden hangisi ağırlık kazanırsa kazansın Ecevit'in bağımsız lıktan yana, demokrasiden yana eğilimler taşıyan dış politikasının en önemli sı. navını verdiği ortadadır. Bu sınav CHP'nin gelecek yıl. larda Türkiye'de halkın mı, tekeli sermayenin mi sa. fında yer alacağı sorusunun da cevabı olacaktır.

23 Temmuz 1974

● İtalya'nın en büyük üç sendikasına bağlı İtalyan işçileri hükümetin fiyat politikasını protesto için bir günlük greve gittiler.

● Kıbrıs olaylarıyla Yunanistan'da ortaya çıkan siyasal bunalım eski başbakanlardan sağ eğilimli Karamanlis'in hükümeti kurmakla görevlendirilmesiyle sonuçlandı.

Cunta lideri Gizikis'in hükümeti kurmak için çağırıldığı Karamanlis yıllardır yaşadığı Fransa'dan Yunanistan'a döndü. Olay yorumcular tarafından Yunanistan'daki açıkfaşizmin kısmen tasfiyesi, ve nisbi bir demokrasinin Yunanistan'a dönüşü olarak nitelendi.

● Etyopya Başbakanı Endalkachew Makonnen görevinden istifa etti.

İmparator Haile Selasiye'nin, Makonnen'in istifasını kabul etmesinden kısa bir süre sonra eski başbakanın tutuklandığı

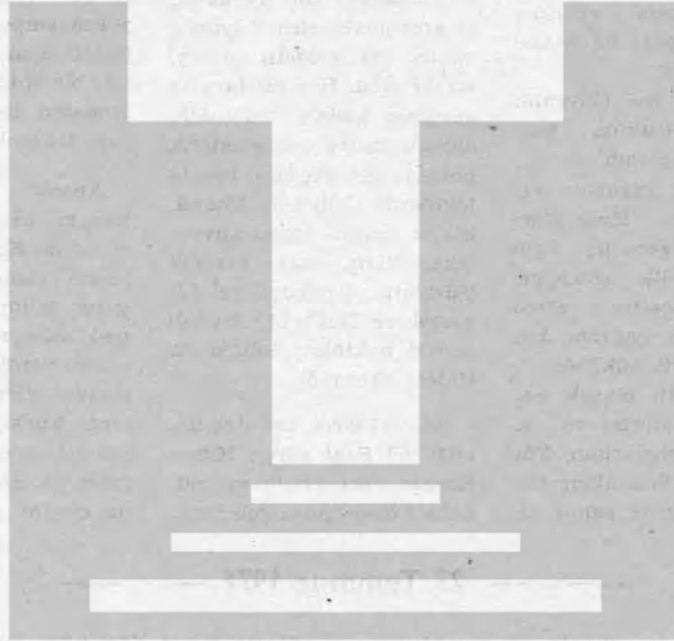
bildirildi. Tutuklama olayı ordunun Haile Selasiye'ye bağlı güçlerin tasfiyesi yolundaki girişimlerinin en önemlisi olarak yorumlanıyor.

24 Temmuz 1974

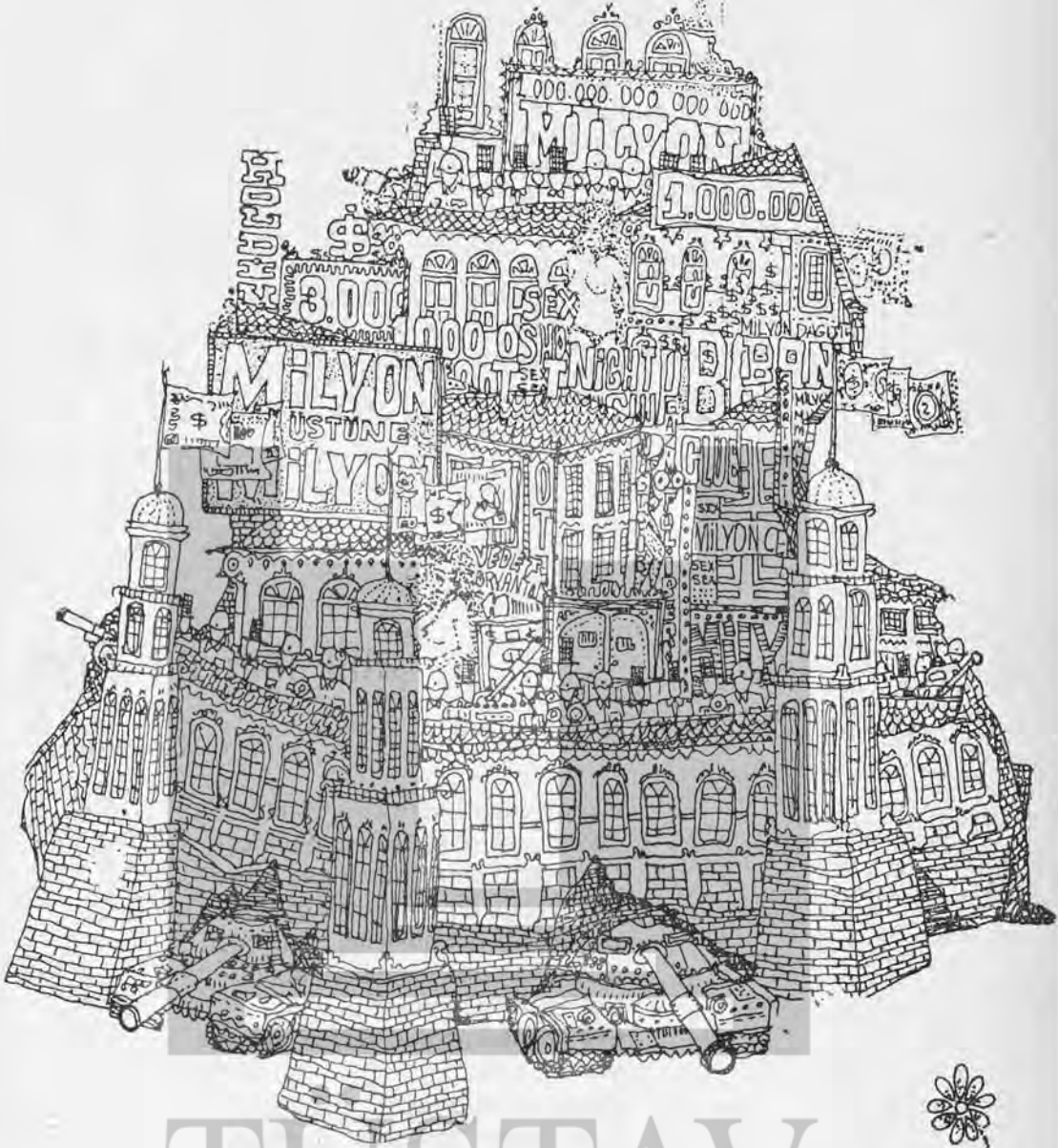
● Karamanlis Hükümeti kuruldu. Hükümetin kurulmasından sonra Cenevre'de yapılacak barış görüşmelerinde Yunanistan Dışişleri Bakanlığına getirilen Mavros başkanlığında bir heyet temsil edecek. Cenevre'ye gidecek Türk heyetine ise Dışişleri Bakanı Turan Güneş başkanlık ediyor. Yunanistan'da bütün siyasi tutukluları kapsayan bir genel

af ilân edildi.

● Birikmiş yedek subay adaylarının dört aylık kısa süreli eğitime tabi tutulduktan sonra terhis edilmelerini öngören kanun Cumhurbaşkanı Korutürk tarafından onaylandı. Bilindiği gibi kanun senato'da süresi içinde görüşülmediği için Meclis Başkan vekili tarafından Korutürk'ün onayına sunulmuştur.



TÜSTAV



TUSTAV

Mehmet Sönmez



Tabir için bir rüya

Can Yücel

Hiç mi sabah görmedik yâni!
Böyle yeşil gökyüzü mü olurmuş!
O karpuzu hangi düzünü astı oraya?...
Vur bıçağı, bakma yaşın gözüne!
Çal bıçağı parmaklıklar arasından
Ki yarılın çil - çubuklu kabuğu
Çatırdaya çatırdaya!...

Vur pençe-i Ali'den şemşir aşkına!

Vur ki çıkısın,
Çıkısın gayrı ortaya
Kuyu - yeşil hapislere sığmayan,
Kan - dâvalı,
Delikanlı
Kızılbaş!...

TÜSTAV

Parti üstüne

Ahmet Kaçmaz

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin kuruluş çalışmalarının yapıldığı dönemde gerek bu dergide, gerek Kitle gazetesinde savunulan tez şu oldu: «Türkiye Sosyalist hareketinin şu andaki en başta gelen meselesi örgütlenmektir. Örgütlenmenin esas amacı derlenmek, toparlanmak olmalıdır. Derlenmek ise tüm işçi sınıfı sosyalistlerinin, tek bir çatı ve bayrak altında biraraya gelmeleri ile mümkün olur.»

12 mart öncesi dağınıklığını ve başıboşluğunu, 12 mart sonrası terörüyle, sosyalist hareketimizin nelere malolduğunu şu deneylerle kavramış olan pek çok işçi sınıfı sosyalistimiz bu prensibi doğru buldu ve çağrımızı olumlu karşıladı. Daha önce-leri de defalarca belirtmiş olduğumuz gibi «güler yüzlü sosyalizm» uydurukculuğuyla; özünde sosyalizme karşı çıkanların, işçi sınıfının devrimci potansiyelini ve tarihsel öncülüğünü sözde olmasa da özde yok sayıp köylü mücadelesini esas alanların; ve devrimciliği sadece yiğitlik, fedakarlık ve kendini sakınmazlıkla mücehhez kişilerin zamansız mücadelesi olarak görenlerin; yani temelde, işçi sınıfının ve yoksul köylünün, siyasi örgütleri öncülüğünde verecekleri mücadeleyi, bir başka deyişle sosyalist partiyi reddedenlerin bu derleş içinde oluşları elbette beklene-

mezdi ve istenemezdi de.

Nitekim, bu gibileriyle diyaloga girilmedi; sosyalist örgütlenmeyi reddettikleri sürece girilmeyeceği gibi, işçi sınıfı sosyalizmine karşı her türlü girişimleri de gereken cevabı alacaktır.

Çağrımızı olumlu karşılayan işçi sınıfı sosyalistleriyle çeşitli temaslar yapıldı, «Yuvar»ların ortadan kaldırılması «küçük dükkancılık» ların dağıtılarak güçlerin bir program ve tüzük üzerinde anlaşmaya varıp tek bir parti çatısı altında, sömürü ve tahakküme karşı verilen mücadelede birleştirilmesi önerildi. Ancak bu noktada, bu somut ortaklaşa iş çıkarma anında, tek bir parti çatısı altında birleşmesi düşünülen ve öngörülen sosyalist «çevre»lerin çoğu, ya çekimser kaldılar ve ya çeşitli mazeretler göstererek birlikte çalışma imkânını, hiç değilse bir dönem için ortadan kaldırdılar.

Öte yandan emekçi halkımızın, bilhas- sa işçilerimizin ve yurtsever devrimci gençlerimizin sömürü ve tahakküme karşı kendinden gelişen hareketleri, merkezi bir siyasal otoriteye bir sosyalist partiye olan ihtiyacın azami noktaya vardığını gösteriyordu. Siyasi örgütlenme fiiliyata kurulmadığı takdirde, kendiliğindenlik ve bunun getireceği örgütsüzlük anarşisi

bezginlik ve umutsuzluğa yol açacaktı. Siyasi örgütlenmenin, bu temel nedenin belirlediği taktik anı geçti, geçiyordu. Bu durumun bilincinde olan işçi sınıfı sosyalistleri, daha fazla gecikmeye tahammülü olmayan parti kuruluşunu gerçekleştirdiler: Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Kuruldu. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi kuruldu ve kuruluşuyla birlikte özellikle işçi sınıfımızdan ve Anadoludaki sosyalistlerden umulanın üzerinde ilgi gördü. «Umulanın üzerinde» diyoruz, çünkü Parti kuruluş çalışmalarına ve dolayısıyla «parti»ye katılmayan çeşitli sosyalist çevrelerin tesirinde olan kadroların, bir süre tereddüt devresi geçirecekleri düşünülebilir. Oysa böyle olmadı. Sosyalist çevrelerin bir kısmının Partiye karşı, açık veya el altından olumsuz tavır alışlarına rağmen, tabandaki pek çok iyi niyetli, ve gerçekten sosyalizmden başka meselesi olmayan işçiler ve millîtan kadrolar, çok olumlu bir tavır gösterdiler. Çünkü Parti'nin bütün işçi sınıfı sosyalistlerine yaptığı iyi niyetli çağrının, ülkemiz şartlarında tek olumlu yol olduğuna içtenlikle inanıyorlardı.

Şimdi, bir Parti çatısı altında birleşmek konusunda, sözü geçen çevrelerin tepe kadroları, Parti'ye karşı bir susuş ve bekleyiş içindedirler. Bu kimselerinin tereddütlerine sebep olan istihfamlar, karşılıklı olarak ortadan kaldırılıp, kısa süre içinde Parti saflarında yer almaları sağlanacaktır. Öte yandan genel Af Kanunu kapsamı dışında bırakılan «siyasîlerin» önemli bir kısmının, Anayasa Mahkemesi kararıyla özgürlükleri ve siyasi hakları iade edilmiştir. TSİP, özgürlüklerine ve siyasi haklarına kavuşanlar içindeki işçi sınıfı sosyalistlerinin, Parti saflarına katılacaklarına olan inancını daha önce de belirtmiştir. Ve bu inancında yanılmadığı, gün geçtikçe daha iyi anlaşılacaktır. TSİP, baştan beri savunageldiği prensipler dahilinde, her türlü eleştiriye açık ve her sorunun cevabını vermeye hazır olarak, bütün tereddütleri gidermeyi ve tüm devrimcileri bağrında toplamayı önemli görevlerinden biri olarak görecektir. Öte yandan Parti, bugün için «af» kapsamı di-

şında bırakılanların da özgürlüklerine kavuşturulması için gereken girişimlerde bulunmayı asla ihmal etmeyecektir. Evet Parti kurulmuştur ve en önemli işçi merkezlerinden başlayarak, amaç ve tüzüğüne uygun bir örgütlenmeyi sağlam ve titiz adımlarla geliştirmektedir. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi örgütlenmesini idari bölünmeye uydurmak için fonksiyonsuz tabela örgütleri Partisi olmadığı gibi, bir kez kayıt olduktan sonra Parti'ye uğramayanların veya kongreden kongreye partiye «taşınanlar»ın partiside olmayacaktır. Parti, işçi sınıfımızın ve yoksul köylü müzün, pratikte sinanarak yetiştiği, bilinçlendiği, her zaman devrimi çağırma üzerine olan militanlar oluşturduğu devrimci bir okul ve demokrasi cephesinin sömürü ve tahakküme karşı verdiği mücadeledenin gerçek öncüsü olacaktır.

Diğer taraftan, Parti, saflarına henüz katılmamış işçi sınıfı devrimcilerine, kuruluştan önceki dönemde öne sürmüş olduğu prensipleri uygulamayı bundan böyle de sürdürecektir. Parti saflarına katılmak için tüzük ve programı ana hatlarıyla benimsemek yeterlidir. Strateji ve taktik anlaşmazlıkları şu anda olabilir. Ancak unutulmamalıdır ki, strateji ve taktikler ancak bir siyasi örgüt içinde oluşturulup tayin edilebilir. Farklı stratejileri savunan kimselerin aynı çatı altında bir araya gelmelerini, ilke olarak doğru bulmayanlar genel teorik açıdan biryere kadar haklı olabilirler. Ama bizim kanaatimiz odur ki, Türkiye'nin gerek toplumsal yapısı ve sosyalist hareketin bugün vardığı nokta gerekse emperyalizme ve yerli ortaklarına karşı verilmekte olan ve verilecek mücadele, bir «program» etrafında birleşen işçi sınıfı sosyalistlerinin strateji ve taktik tartışmalarını, aynı parti çatısı altında, yapmalarını zorunlu kılmaktadır. Ülkemizin binlerce yıllık bezirgân üstyapısı, kolektif aksiyon gücünü yok edememişse de yokmuş derekesine indirgemiş olduğu için tüm insanlarımız gibi sosyalistlerimiz de «dük-kancılık» alışkanlıklarından kolay vazgeçememekte, güçleri bir araya getirip topluca sömürü ve tahakkümle karşı harekete geçirmenin meziyetini kolay kavrayama-

makta, bölük pörçük devrimci yuvarların birbirlerine karşı verdikleri yersiz mücadelelerin toplam devrimci enerji potansiyelini heder edip bundan da en çok hakim gücün yararlandığını ancak, zılgıt geldiği zaman anlayabilmektedirler. Oysa ülkemizde tek bir devrimci militanın bile mücadele dışında kalmasının ne denli kayıp olacağını, o militanın yetişmesinin ne derece mal olduğunu düşünürsek, kolayca anlayabiliriz. Kaldı ki, aynı bezirgân üstyapının sonucu olarak bir sosyalist yuvara kapılanan tabandaki pek çok militan ve sempatan anlaşmazlıkların temelinde inemediklerinden veya inemediklerinden görüntüye kapılmakta ve çoğu kez kişisel olan üst kadroların çatışmalarında, kulüp tutar gibi taraf tutmakta, böylece bilimsel olmaktan çok duygusal zıtlasmalar yuvarları tepeden tırnağa kemikleştirerek devrimcilerin 'doğru yolu bulmalarını engellemekte ve bir kör dövüşüdür sürmektedir. Ancak bütün bunlardan, Partinin «ilkesiz» olduğu, Parti yönetimini oluşturanların ilkesiz bir birlik içinde biraraya gelmiş iyiniyetli sosyalistler olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Partinin çeşitli toplumsal olaylar, iç ve dış sömürü mihraklarına karşı genel olarak ve günü gününe almış olduğu tavırlar; toplumumuzu açıklama ve işçi sınıfı ve demokrasi mücadelesine yol gösterme yöntemleri; program doğrultusunda strateji ve taktikleri tam bir uyum içinde oluşturduğunu gösterir. Ama bu husus, bu strateji ve taktiklerin gökten zenbille indiği anlamına gelmez. Her karar, geniş bir tartışma ve eleştiri hoşgörüsü içinde alınmaktadır ve kararlarda tartışma ve eleştiri, eylemde birlik geleneğinin sosyalist hareketimizde gelenekleşmesi için her türlü çaba sarfedilecektir.

«Parti çatısı altında strateji ve taktiklerin tartışması yapılamaz» demek, hem savunulan görüşlerin doğruluğuna savunanların kendilerinin de güvenmediklerini gösterir hem de bu gibi önemli tartışmaların parti dışında yapılmasına sebep olarak, yapıcı değil yıpratıcı, eylemde birliğe doğru disipline edilmiş değil, eylem kargaşasını körükleyici olur. Bütün bunlardan da en geniş ve yapıcı tartışmalar sonucu en

doğru ve gerçekçi strateji ve taktiklerin oluşturulmasını bekleyen işçi sınıfımız ve tüm emekçi halkımız değil de, iç ve dış sömürü ve tahakküm çevreleri yararlanır Partinin zigzagsız ve tutarlı bir çizgi izlemesi elbette istenilen ve gerçekleşmesi için her türlü gayretin gösterilmesi gereken bir husustur. Ama, bu Parti üyelerinin ve yöneticilerinin hep bir ağızdan konuşan pa-pağanlar olması demek değildir. Hatta bunun tersi doğrudur. Bir Parti, hele toplumumuzun bugünkü şartlarında, etkinliğini ve hayatiyetini, bütün işçi sınıfı sosyalistlerini bağrında toplayarak ve bunların tüzük esasları dahilinde kıyasıya tartışarak oluşturacakları kararlarla ve bu kararların tek bir vücut olarak uygulama alanına konmasıyla sağlar. Parti içinde birbirlerine göre sağ veya sol görüşler ve bu görüşleri savunan kişiler olabilir; olmalıdır da. Bu görüşler, program çerçevesi dahilinde kaldığı müddetçe —ki çizmiş olduğumuz sınırlar dahilinde kalan işçi sınıfı sosyalistlerimizin program'a özünde itirazda bulunacaklarını sanmıyoruz— hepsi saygıdeğerdirler. Ve Partinin izliyeceği tutarlı yol, bu görüşlerin çarpışmasından ortaya çıkacak olan, ne «sağ» ne «sol», fakat «doğru» yoldur. Sağ veya sol görüşlerde program dışına çıkacak kerteye kadar itilen ve ya savrulanlar olabilecektir. Objektif olarak programı inkar eden bu gibi kimse-lerin Parti dışına itilmeleri mümkündür. Bu da Partinin sağlığı ilerlediğini gösteren bir arınma olarak alınmalı, kimseyi ürkütmemelidir.

Son bir nokta daha: Bugün bu yazdıklarımızdan, Partinin tüm işçi sınıfı sosyalistlerimize ihtiyacı olduğu sonucu çıkarılacak ise, bu doğrudur. Evet sosyalist hareketimiz, tüm devrimcilerin katkısına gereksinme duymaktadır ve bu gereksinime emekçi halkımızın çok haklı bir isteğini aksettirmektedir. Ama bütün bu a-cıdamalara rağmen, şu anda Parti saflarına katılmamış olan işçi sınıfı sosyalistlerimiz bu durumlarında ısrar etseler de Partinin, omuzladığı güç görevi yerine getirmek için mücadelesine azimle devam edeceği ve başarıya varılacağı inancının tam olduğu, kesinlikle bilinmelidir.

Kıbrıs, Türkiye ve Emperyalizm

Ömer Burçak

Günümüz dünya toplumunda kıyasıya çatışan iki evrensel sistem var. Bunlardan biri, ölmekte olan evrensel kapitalizm, yani emperyalizm; diğeri ise gelişmekte olan, boyuna güçlenen sosyalizm.

Uluslararası planda bir avuç sömürücü azınlığın çıkarlarını sürdürmeğe çalışan emperyalizme karşı, sosyalizm işçi sınıfının başını çektiği geniş emekçi kitlelerinin çıkarlarını temsil ediyor. Günümüz toplumu, giderek daha bir hızla büyüyüp güçlenmekte olan sosyalist sistemin, eriyip göçmekte olan emperyalist kapitalizme karşı yeni yeni başarılarına ve zaferlerine sahne oluyor.

Emperyalizmi yeryüzünde geriletken etkenlerin başında hiç şüphesiz sosyalist sistem gelmektedir. Sosyalist sistemin yanısıra, emperyalizmi geriletken ikinci fak-

tör, ezilen halkların bağımsızlık ve kurtuluş mücadelesidir. Emperyalizme ve çeşitli ortaklarına karşı «az gelişmiş» ülkelerde verilmekte olan mücadelenin evrensel ve tarihi öncüsü ise, gene işçi sınıfı olduğundan, bağımsızlık ve demokrasi mücadeleleri de sosyalizm doğrultusundaki emekçi halk hareketleridir.

Emperyalizmi vuran üçüncü faktör, metropol ülkelerdeki işçi sınıfı hareketleridir. Bu ülkelerde işçi sınıfının büyük ağırlık taşıdığı emekçi mücadeleleri, gene emperyalizmi çökertmeğe yönelik olup, sosyalizmi amaçlamaktadır.

Şu halde, uluslararası kapitalizmin ve dünya üzerindeki her türlü sömürünün başını çeken emperyalist burjuvaziye karşılık, işçi sınıfı, dünyanın her yerinde sönün dek mücadele vermekte, işçi sınıfı dışındaki emekçi kesimlerini ortak bir

program etrafında derleyip toplayarak halkların özgürlük ve üstünlüğüne, yani geniş emekçi yığınların demokrasisine da yanan özgürlüklere doğru yol almaktadır. Gene dünyanın bazı yerlerinde, ulusal kuruluş hareketlerinde küçük burjuvazinin veya millî burjuvazinin ağırlık taşıdığı görülmekteyse de, böyle şartlardaki ağırlığın, gelişen dinamik içinde, yerini işçi sınıfına devretmekte olduğu veya devretmeğe zorunlu olacağı gözden uzak tutulmamalıdır.

Şu halde, bir yandan sosyalizm karşısında, öte yandan bağımsızlık mücadeleleri karşısında ve en genelinde işçi sınıfı öncülüğündeki geniş emekçi kitleler karşısında gerileyen emperyalist kapitalizm, hem kapitalizmin kendi doğasındaki açmazlardan hem de gelişen genel devrimcilerci hareketten ötürü kendi içinde çelışkilere düşmekte, yeni bunalımlara sürüklenmektedir. Böylece emperyalizmin ve genel olarak kapitalizmin sonunu hızlandıran ve onu içeriden çökerten dördüncü faktör de uluslararası finans kapitalin kendi iç çelışkileri olmaktadır.

Özetle, uluslararası olaylara bakarken ve yorum getirmeye çalışırken, yukarıda sıraladığımız şu dört ana faktörü gözünüzde bulundurmanız gerektiğini unutmamalıyız:

1 — Sosyalist sistemin, emperyalist kapitalist sisteme karşı mücadelesi

2 — Ezilen halkların emperyalizme ve yerli ortaklarına karşı mücadelesi

3 — Metropol ülke emekçilerinin, emperyalist burjuvaziye karşı mücadelesi

4 — Emperyalist burjuvazi içindeki çeşitli çıkar mihraklarının birbirlerine karşı mücadelesi veya emperyalist burjuvazinin çeşitli ortaklarıyla olan çıkar çelışmesi...

Uluslararası olayları belirleyen temel faktörlerin dört madde halinde toplanması, elbette ki ele alış şeklinin, dialektik olmaktan çıkıp mekanikleştirilmesine yol açmamalıdır. Uluslararası olaylarda, çoğu kez, sözkonusu etkenlerden bir ya da birden fazlası, ya da hepsi birden çeşitli derecelerde rol oynar ve temel etkenlerin yanısıra, pekçok durumda yerel şartların

veya özgül durumların, özelliklerin, belirlediği çeşitli etkiler de sözkonusu olur.

KIBRIS SORUNU EMPERYALİZMDEN BAĞIMSIZ DEĞİLDİR

İşte, Kıbrıs sorunu da, yukarıda sıraladığımız bütün temel faktörlerin yanısıra, çeşitli yerel şartların ve özelliklerin, ilişkisi ve çelışkilerin de belirli etkilemelere sahip olduğu bir uluslararası olay olarak karşımıza çıkıyor. Meselenin diyalektik bütünselliğini elden kaçırmadan ve şematikliğe düşmeden, sorunun belli başlı noktalarını vurgulayacak şekilde, konuyu basitleştirmeye çalışalım.

Emperyalizm dünya çapında gerilemektedir. Bu gerileme ekonomik ve dolaşısıyla askerî, politik, kültürel gerilemedir. Emperyalizm Birinci Emperyalist Evren Savaşından sonra gerilemiş, İkinci Dünya Savaşından sonra gerilemiş ve İkinci savaşı izleyen otuz yıl içinde gerilemeğe devam etmiştir.

Emperyalist burjuvazi, İkinci Dünya Savaşından, sosyalizmin büyük ölçüde güçlenerek çıktığını görünce, henüz bilinçlenmemiş emekçi kesimleri şaşırtmak ve oyalamak için bir soğuk savaş icat etmişti. Soğuk savaş taktiklerinin ve yutturmacalarının, riyakâr politikalarının oyalayıcı etkisi uzun sürmemiş, Latin Amerika'dan Afrika derinliklerine, Orta Doğu'dan Çince hindine kadar, hem sosyalizm ekonomik ve politik alanda başarıdan başarıya koşmuş, hem de Latin Amerika'dan Afrika'ya, Orta Doğu'dan Çince hindine kadar çok geniş bir alanda ulusal kurtuluş mücadeleleri bir bozkır yangını gibi yayılmıştır. Böylece sadece işçi sınıfı değil, ama onun yanısıra, uyanan geniş emekçi yığınlar emperyalizme ve diğer sömürücü ortaklarına karşı kitle kitle saf tutmağa başlamıştır.

Sosyalist sistemin savaş yaralarını sarıp, iktisaden güçlenmesi ve ezilen halkların kurtuluş mücadelesi 1960'larda yeni boyutlara ulaşmış, metropollerdeki işçi sınıfı ve genel emekçi halk mücadelesi de emperyalist burjuvazi üzerindeki basıncını arttırmıştır. 1960 sonrası, emperyalizmin gerileme dönemidir ve bu gerileme içinde, emperyalist çıkar mihrakları ve

kümeleşmeleri yeniden oluşmağa başlamıştır.

1970'ler ise emperyalizmin geri çekilmesinin pek çok somut politik ve askeri göstergesiyle başladı.

● Emperyalist ve sosyalist bloktan başka, çoğunlukla eskiden emperyalizmin kontrolü altında olup, sonradan bağımsızlaşmış bir üçüncü dünya ülkeleri bloku oluşmuştur.

● ABD, AET ve Japonya olmak üzere bel başlı üç emperyalist gruplaşma göze çarpmaktadır.

Özellikle ABD ve AET arasındaki çakar gelişme ve çatışmaları çeşitli dünya olaylarını etkilemektedir.

ABD ölçüsünde askeri güce sahip olmayan ve savaşa dayalı emperyalist ekonomisinin gelişmesine ABD tarafından fazla imkân verilmeyen AET, pazarlarını elinde tutma ve genişletmek amacıyla sözde demokratik ve barışçıl bir politika gütmekte ve «üçüncü dünya ülkeleri blokunda» pazar aramağa çalışmaktadır.

● AET emperyalizminin bu politikasında, üçüncü dünya halklarına hoş görünme taktiği varolduğu gibi, faşizme karşı kesin tavır almış ve kökü demokrasi geleneği edinmiş Avrupa işçi sınıfının ve halkının da demokratik özlem ve isteklerinin, Avrupa burjuvazisi üzerindeki basıkları etkin bir faktördür.

● Gene bir zamanların güçlü emperyalisti İngiltere, hızlı bir gerileme dönemine girmiş, bir yandan elinde kalan mevzileri terketmeme çabası gösterirken, öte yandan klasik Anglo-Amerikan emperyalizminden kısmen ayrılarak, AET kümeleşmesinden de yararlanma yolları aramağa başlamıştır.

● İkinci Savaş sonrasında emperyalist kampın önderliğini ele geçiren ABD, Güneydoğu Asya'dan vazgeçmek zorunda kalmıştır. Fakat Amerika'nın geri gelişmesi genel anlamda bir gerilemedir. Bu genel gerilemenin içinde, ABD emperyalizmi özellikle Orta Doğu ve Latin Amerika'daki saldırılarını yoğunlaştıran bir politikayı da beraberinde getirmiştir.

Küba dışındaki Orta ve Güney Amerika alanı Amerikan emperyalizminin kontrolündedir. Güney Amerika'da emekçi halk hareketinin güçlenme noktalarından biri olan Şili'deki demokratik halk iktidarına göz yumulmamış ve Allende yönetimi kanlı bir CIA darbesiyle devrilmiştir.

● Orta Doğu ve Doğu Akdeniz emperyalist sistemle sosyalist sistemin çatıştığı, bağımsızlık mücadelelerinin güçlendiği oldukça kritik bir stratejik bölge durumundadır. Emperyalizm Orta Doğu'da eski üstünlüğünü yitirmiş, ayrıca Doğu Akdeniz 6'ncı filonun cirit attığı bir emperyalist gölü olmakta çıkmıştır.

● Emperyalizmin ve özellikle ABD'nin bir ileri karakol olarak kurduğu İsrail, gerçekte geri tepen bir silâh olmuş, başlangıçta Arap şovenizmi biçiminde başlayan İsrail aleyhtarlığı, şoven duyguları silmemiş olmakla birlikte giderek Arap halklarının Anti-emperyalist bilinçlenmesine ve hareketlenmesine yol açmıştır. O kadar ki, Orta Doğu'daki gerici rejimlerden Ürdün, Suudi Arabistan, Lübnan, Mısır gibi ülkelerde bile, bu ülkelerin hakim sınıfları halkın anti-emperyalist, anti-siyonist eğilimlerine taviz vermek zorunda kalmışlardır. Orta Doğu ülkelerinden Irak, Suriye ve Güney Yemen gibi ülkeler ise emperyalizmin etki alan olmaktan tamamen çıkmışlardır.

Emperyalizm Kuzey Akdenizden başlayan ve Orta Doğu'dan Asya içlerine kadar uzanan bir hattı kontrolünde tutmaktadır. Sırasıyla, İspanya, Fransa, İngiltere, Yunanistan, Türkiye, İran ve Pakistan bu kuşakta yer almaktadır. Bu hattın askeri jandarmalığı Amerikan emperyalizminin kontrolünde iken çeşitli yerlerden çatlama göstermiştir. Fransa'nın Nato'dan çıkması, bir yana bırakılırsa, İtalya'da emekçi halk hareketinin güçlenmesi ABD için bir endişe kaynağıdır. ABD emperyalizmi Yunanistan kalesini 1967'de kaybedeceğini anlayınca, sol cephenin kesinlikle kazanacağı seçimlerin hemen öncesinde faşist darbe yaptırmış, bu darbeyi 1973'deki bir ikinci darbeyle pekiştirme yoluna gitmiştir. Türkiye'de anti-Ameri-

kan hareket güçlenmektedir. Türkiye üzerinde ABD ile AET'nin açık bir çıkar çekişmesi sözkonusudur. 14 Ekim seçimleri sonrasında gelen hükümet, ABD'nin hoşlanmadığı ve istediği şekilde kontrol edemediği bir tutum içindedir. Emperyalizmin İran kalesinde fazla bir değişiklik yoktur, Pakistan ise Bangladeş olayında ağır bir darbe yemiştir.

Emperyalizm yer yer zayıflayan bu zinciri onarmak için çeşitli planlar yapmaktadır ve bu planları zamanlama hesapları içindedir. 1973 Arap-İsrail savaşı ertesinde Amerikan petrol tröstleri lehine bir «petrol krizi» olmuş, fakat hemen hemen tüm petrol üreten Arap ülkeleri bu krizden maddi avantaj sağlama yoluna gitmişlerdir.

Emperyalizm Orta Doğu'da yığınak yapmak ve gitgide aleyhine gelişen dengeyi, lehine çevirebilmek oyunları içindedir. Bu çabalar arasında, Mısır'ı kendisine bağlamak yolunda atılmış ciddi bir adım da yer almaktadır. Buna bağlı olarak Süveys'in açılması bir başka adımdır.

KIBRIS'IN YERİ VE ÖNEMİ

Kıbrıs'ın yerini ve önemini bu dünya ve Orta Doğu konjonktüründe değerlendirmek, konuya yaklaşmak için doğru bir adım olur.

Bilindiği gibi, Kıbrıs'la ilgili son uluslararası statü 1959'da Londra ve Zürih antlaşmalarıyla tesbit edilmişti. Bu statüye göre Kıbrıs bağımsız bir Cumhuriyet olacak, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan Ada'da askerî birlik bulunduracaktır. O zaman emperyalizmin çizdiği bağımsızlık kâğıt üzerindeki bağımsızlığı, Kıbrıs'ın adı sadece bağımsız olacak, kendisi İngiliz Milletler Topluluğunda yer alacak, ayrıca Nato üyesi üç ülke ve onların arkasındaki Amerika tarafından kontrol edilebilecekti. Ayrıca bu statünün çizildiği tarihte, Orta Doğu'daki kuvvet dengesi büyük ölçüde emperyalizmin lehineydi, Şteyandan Arap halklarının mücadelesi de bu denli güçlenmemişti.

Ama aradan geçen yıllarda, köprünün altından çok sular aktı. Bunlardan birincisi emperyalizm Orta Doğu'da eski üs-

tünlüğünü yitirdi. Orta Doğu sosyalist sistemle, emperyalizm arasındaki çatışmanın stratejik noktalarından biri haline döndü. Buna bağlı olarak Akdeniz'deki 6'ncı Filo üstünlüğü de sona ererek, denizde de bir kuvvet dengesi oluştu.

Emperyalizmin yanıdığı noktalardan üçüncüsü ve çok önemlisi Kıbrıs halkının hızlı uyanışı oldu. Emperyalizm Yunanistan ve Makarios aracılığıyla Kıbrıs'ı bir üs gibi tutabileceği planlarını yapmıştı ama evdeki hesap çarşıya uymadı. Kıbrıs'da emekçi halk hareketinin güçlenmesi oranında Kıbrıs'ın başlangıçta kâğıt üzerinde kalan bağımsızlığı, fillen de gerçekleşmeye başladı. Kıbrıs burjuvazisini temsil eden Makarios, emekçi halkın da küçük burjuvazinin de desteğini alarak emperyalizmin Yunan burjuvazisi aracılığıyla Kıbrıs üzerinde sulta kurmasına karşı çıktığı gibi, adayı bir Nato üssü haline de getirmedi; «üçüncü dünya ülkeleri» denilen blokta yerini aldı, sosyalist ülkelerle yakın ilişkiler kurma yoluna gitti. Makarios yönetiminin bu bağımsız politikası Kıbrıs işçi sınıfı tarafından da destekleniyordu.

Kıbrıs'ın bu bağımsız politikasının pekişmesi ve adadaki emekçi hareketinin güçlenmesi, emperyalist burjuvaziyi tedirgin ediyordu. Özellikle Orta Doğuya yığınak yapmak planı içindeki jandarma ABD bu gidişten hiç memnun değildi. ABD, 1972 yazında Makarios'u devirmek üzere bazı girişimlerde bulundu; bazı kiralık Kıbrıs'lı papazlarını konuşturdu; onlar aracılığıyla Makarios'u istifaya davet ettirdi, tamamen kontrolü altındaki faşist Yunan cuntası kanalıyla adaya el koymak istedi; faşist Grivas piyonunu kullanmağa çalıştı. Emperyalizmin peşrev ve elense denemesi anlamına gelen bu girişimler, Kıbrıs Rum kesiminde büyük bir tepkiyle karşılandı. Makarios yüz bin kişilik bir mitingle desteklendi. Uyanmış olan Kıbrıs'lı Rumlar için Enosis şiarı artık geçerli değildi.

Makarios'un son seçimlerde oyların yüzde 97'sini alması da gözönünde tutulursa, ABD'nin uğradığı şaşkınlığı anlamak zor olmaz. Üstelik bu emperyalist.fa-

şist girişimlere karşı, Makarios yönetimi üçüncü dünya ülkelerinin ve sosyalist ülkelerin desteğiyle bağımsızlığa sahip çıkmayı bilmiştir.

ABD ne yapıp yapıp, Kıbrıs'da güçlenen bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesini önlemek emelindeydi. Çünkü emekçi halk hareketi gerçekten de güçleniyordu.

Grivas'ın ölmesi, Kıbrıs'taki faşist azınlığın bir sembolünün daha sönmesine yol açtı. Ayrıca ABD Orta Doğu'da kesin bir saldırıya geçmişti. Kıbrıs'da bu saldırının dışında kalamazdı. Faşist Yunan cuntası kanalıyla Kıbrıs'ta faşist yığınağı arttırıldı ve 15 Temmuz'da bilinen kanlı darbe gerçekleştirilerek, emperyalizmin kiralık uşağı Sampson ve çetesi işbaşına getirildi. Emperyalizm bu kadar gözü kara ve pervasız bir harekete girişme cüretini kendinde bulmuştu. ABD bu girişime karşı dünyanın her tarafından tepki geleceğini bilmekteydi; ama, önde gelen amaç emekçi halk hareketinin öncülerini saf dışı etmektir. Nitekim birkaç gün içinde 2 bin kadar sosyalist ve yurtsever öldürüldü, geniş tutuklamalar başladı. Emperyalizm asıl amacını gerçekleştirmiş, emekçi halkın öncü kadrolarına ağır kayıp verdimişti. Bu durumu gerçekleştirdikten sonra geri bir adım atarak, işi oyalamacaya sevk etmek, diplomasi bitmez tükenmez labirentleri arasında, bir kandırmaca ve uyutmaca, unutturma politikası içinde, Kıbrıs'ı bir Nato üssü haline getirmenin yollarını aramaktı. Geniş küçük burjuva kitlesinin desteğini sağlamış Makarios'un öldürülmesi planlanmıştı, ama darbeciler bunu başaramadılar. Fakat Makarios'un yurt dışına çıkması, uzun süre saf dışı kalmasını temin edecekti.

Kanlı Sampson ve şürekası Kıbrıs'da devrimciler üzerinde süre avını sürdürdü. Emperyalizm sahte gözyaşları döküyordu. Nato, olayı kanayan samimiysiz bir karar çıkarttı, birtakım emperyalist ülkelerden protesto sesleri yükseldi. Aslında tüm emperyalist güçler adadaki devrimcilerin katledilmesi için faşist yönetimin zaman kazandırıyorlardı, Kıbrıs'lı sosyalistler ve tüm devrimciler «saf dışı

edildikten» sonra, muhtemelen konferans masaları kurulacak ve Kıbrıs'a sahte bir bağımsızlık verilecekti. Kıbrıs üzerindeki ABD ve İngiliz pazarlığı tâli önem taşıyordu. Aslolan, evveleminde emekçi halk hareketinin ezilmesiydi.

Emperyalizmin bu emelleri faşist Yunan cuntasının da işine geliyordu. Böylece Kıbrıs'daki yerli burjuvazi üzerinde Yunan burjuvazisinin faşist üstünlüğü korunacak, Kıbrıs'lı emekçi halk üzerinde faşizmden destek alan Yunan tekelci sömürsü güçlenecekti. Yunanistan'da gitgide zayıflayan cunta, bu olayla suni olarak bir süre daha güçlenmiş olacaktı. ABD ise Kıbrıs'da ekonomik bir sömürü imkanı beklemiyordu, orayı kendi üssü haline getirme önemliydi ABD için...

Böylelikle Kıbrıs gerek Amerika, gerekse İngiltere ve genel olarak emperyalizm için muhkem bir üs haline getirilebilecek, Doğu Akdenizde çok önemli bir üs ele geçirilecek ve Orta Doğu halkları üzerinde bir tehdit noktası daha sağlanmış olacaktır.

Sosyalist ülkelerin göstereceği direnişi önlemek için emperyalizmin ne gibi çareler düşündüğü konusunda şimdilik bir bilgimiz yok. Ama bu alçakça faşist saldırıyla gerek Kıbrıs halkının, gerekse sosyalist ve barışsever ülkelerin bir oldu bittiyle karşı karşıya bırakılmaları planı göze çarpmaktadır. Özellikle, Kıbrıs'daki devrimcilerin katledilmesi emperyalizm için önemli bir «avantajdır». Ve maalesef, beş gün içinde Kıbrıs'da yoğun bir katliam sürdürülerek bu emeller bir ölçüde gerçekleştirilmiştir.

Bir de işin içinde Türkiye faktörü vardı. CIA, faşist Sampson darbesine girişirken bu faktörü de kendine göre hesaplamıştı.

Aylardır kıta sahanlığı konusunda bölgede gergin bir hava olmuş, Ege'de pet rol aramak isteyen ABD petrol şirketleri yararına, Yunan cuntası aracılığıyla kıta sahanlığı meselesi ortaya çıkarılmıştı. Bu konuda Türkiye hükümeti pasif bir tutum içinde kalmamıştı, ama Türkiye finans kapitalinin partisi olan AP, bir yabancı gazeteye verdiği demeçte Ecevit'in bu ko-

nuda sert bir tutum takındığını, bu tutumdan endişe duyduğunu açıklamıştı. Bu tavır, yerli egemen güçlerin emperyalizme bağımlılıklarına uygun düşüyordu.

Son aylarda Türkiye'deki diğer önemli olay da haşhaş konusu olmuştur... Türkiye haşhaş yasağını kaldıracığını söylemiş (Mart 1974) sonra da bu planı uygulamaya koymuştu (Temmuz 1974) özellikle ABD emperyalizmi, demokratik eğilimli Ecevit hükümetinin bu gidişinden pek memnun değildi. Tekelci sermayeyi kuşatma sloganını taşıyan hükümet, tekelci sermayeyi kuşatacak güçte olmadığı gibi temsil ettiği orta ve küçük burjuva katlarının güçsüzlüğü ve kaypaklığına bağlı olarak da sallantıdaydı. Sampson getesi faşist Yunan subaylarıyla harekete geçirilirken Türkiye'nin adaya müdahalede bulunamayacağı, hıllunsa da böyle bir çıkartmanın fiyaskoyla sonuçlanacağı hesapları ağır basmaktaydı. CIA gibi tecrübeli bir emperyalizm maşası, bir girişimde bulunduğu zaman, şüphesiz ki birden fazla alternatif ve planı elaltında tutardı ve gelişen olaylara göre bunlardan en uygun olanlarını sahneye çıkarırdı. Faşist Sampson uşağı aracılığıyla kanlı darbe düzenlenirken sanırız ki ABD emperyalizminin elindeki alternatifler sırasıyla şunlardı:

1 — Kıbrıs'daki devrimci hareket şiddet yoluyla ezilecek, sonra da mesele diplomatik yollara akıtılarak, askıya alınacak, aradan geçecek zaman içinde Kıbrıs'ın bağımsızlığı kalkmış olacak ve emperyalizm orayı bir Nato üssü haline getirecekti. Böylece barışsever ülkeler bir emrivakiyle karşı karşıya bırakılmış olacak ve Nato'nun Kıbrıs'dan sökülüp atılması zorlaşacaktı. Bu plan Türkiye'nin Ada'ya müdahale etmeyeceği ihtimalinin ağır basmasını içeriyordu. ABD çeşitli baskılarla ve oyalama yollarıyla böyle bir müdahaleyi önleyecek, diplomasi yoluyla Türkiye'ye de çeşitli tavizler vererek, Ada'daki fiili durumu bir Nato bölgesi haline dönüştürebilecekti.

Bu arada Ecevit hükümeti içte prestij kaybetmiş olacak ve yıkılması kolaylaşacaktı. Yani gelecek tutucu bir hük.

mete ise ABD'nin her istediğini dikte ettirmesi kolay bir şeydi.

2 — Eğer Türkiye Ada'ya müdahale edecek olursa başlıca iki ihtimal vardı:

a — Bu müdahale başarısız kalacak, dünya ölçüsünde tasvip ve destek bulmayacaktı. Böyle bir durumda sadece Kıbrıs'ı Natolaştırma, hızla gerçekleştirme safhasına girmekle kalmayacak, Ecevit hükümeti muhtemelen devrilecekti. Kıbrıs ve Türkiye'de doğabilecek böyle bir durum ABD'nin arayıp da bulamayacağı bir fırsattı.

b — Ya da Türkiye'nin ada'ya müdahalesi başarılı olacak, dünya ölçüsünde tasvip veya destek görecekti, böyle bir durumda ise ABD sahte barışçılığıyla ortaya çıkıp işi diplomasi masasında halletme yoluna gidecek ve Kıbrıs'ı Natolaştırma planını «İktil ilhak» v.b. yollarla gerçekleştirmek için şartların gerektirdiği emperyalist taktikleri uygulayacaktı.

Öyle anlaşılıyor ki, en son saydığımız sık gerçekleşmiştir. Türkiye'nin ada'ya müdahalesi başarısız ve desteksiz kalmıştır. Bu durumda ABD, bir Türk-Yunan savaşını göze alamamış faşist Yunan cuntasının bir Türkiye savaşı hazırlıklarını anında önlemiştir. Çünkü Sovyetler Birliği bu konuda aktif bir politika izlemiş ve 50 bin paraşütçü ile Türkiye'yi destekleyebileceği haberleri yayılmıştır. Bulgaristan ve Yugoslavya Yunan sınırına yığınak yapmışlardır. Demokratik Alman Cumhuriyeti müdahaleyi olumlu karşılamıştır. Genel olarak dünya kamuoyunda Türkiye değil Yunanistan kınanmıştır. AET ülkeleri de Türkiye müdahalesinden sonra bile Yunanistan'ı kınamışlardır. Bu şartlarda Amerika, başlayabilecek bir Türkiye Yunanistan savaşının kendisi ve Nato için hayırlı olmayacağını anlayıp aceleyle bir ateş kes planını Yunanistan'a kabul ettirip, meseleyi konferans masasına aktarmıştır. Bu kadarla da yetinmeyip, CIA'ya bağlı generallerden Davos'u harekete geçirip Yunan cuntasına baskı yapmıştır. Böylece eski başbakanlardan Yunan burjuvazisinin temsilcisi sağcı Karamanlis ülkeye çağırılarak sivil bir hükümet kurulmuştur. Öte yan-

dan Sampson geri çekilmiş, CIA'ya bağlı bir başka şahıs, Klerides, «ıslımlı» görülmüşle piyasaya sürülmüştür.

Şüphesiz ki Kıbrıs'da ve Yunanistan'da olan değişiklikleri sadece emperyalizm cephesinden incelemek ve emperyalizmi, herşeyin «kadir-i mutlak» görmeye doğru olmaz. Gerek Kıbrıs'da gerekse Yunanistan'daki demokratik mücadelenin ve sosyalist ülkeler başta olmak üzere bütün dünya emekçilerinin almış olduğu kararlı tavırın bu değişikliklerde büyük etken olduğuna hiç şüphe yoktur. Yunanistan ve Kıbrıs'daki bu değişiklikler, emperyalizmin emekçi halklar ve barışsever ülkeler karşısındaki ciddi bir gerilemesidir.

Faşist Samson yönetimi zaten çok yeniydi ve Kıbrıs emekçilerinden destek bulma şansına asla sahip değildi. Öte yandan 7 yıllık Yunan faşizmine karşı Yunan devrimcileri ve yurtseverleri yılmadan mücadele vermişler ve dünyadaki tüm demokratik güçlerin desteğini sağlamışlardı. Sosyalist ülkelerin yanısıra üçüncü dünya ülkeleri Yunan devrimcilerini ve demokratlarını destekliyorlardı. Gene Avrupa işçileri emekçileri de Yunanistan'daki faşist rejimi tecrit etmesi için kendi hükümetleri üzerinde önemli ve etkili baskılarda bulunmuşlardı. Faşist Yunan cuntacı AET ülkeleri tarafından da reddedilen, sadece Amerikan emperyalizmi tarafından desteklenen bir yönetim haline gelmişti.

Tekrar vurgulayalım: ABD'nin Yunanistan'da geri adım atmasının baş etkeni dünya demokratik güçlerinin ve Yunan emekçi halkının kararlı mücadelesidir.

Bizim burada emperyalizmin rolünü göstermeye çalışmamız, Kıbrıs ve Yunanistan konusunda iplerin önemli ölçüde emperyalizmin elinde olduğu gerçeğini unutturmamak içindir.

Kıbrıs meselesine bakarken şu noktayı asla gözden çıkarmamalı kriterlerimizi hep buna göre ayarlamalıyız.

— Emperyalizm Kıbrıs'ı Nato'laştırarak istemektedir.

— Oysa dünya ve Orta Doğu halklarının ve bu arada Türkiye halkının çıkarları, Kıbrıs'ın tam bağımsızlığını ve de-

okratik bir ülke olmasını gerektirmektedir.

Kıbrıs'ı bir emperyalizm üssü haline getirmeye yaklaşan her durum dünya halkları açısından olumsuzdur. Kıbrıs'ın bağımsızlaşması ve demokratlaşması yolundaki her olgu ise emekçi halkların çıkarlarını yansıtmaktadır. Çünkü Kıbrıs'ın bir emperyalist üssü haline getirilmesi emperyalist saldırganlığa bir kale kazandırmış olacak ve emperyalizm bu kalesi aracılığıyla demokratik ve barışçı halkları tehdit edecektir.

Hemen belirtelim ki son Kıbrıs olaylarının gelişimini sadece ABD emperyalizminin çıkarlarına uygun görmek doğru değildir. Bugün emperyalist blok adanın Nato'laştırılmasında müttefiktirler, ABD ve AET arasındaki taktik farkı da ortadan kalkmış ve Cenevre konferansına ve diğer diplomatik gelişimlere tüm emperyalist kamp taktiklerinde de görüş birliği halinde girmişlerdir.

Bundan sonraki gelişmeleri, şüphesiz ki emperyalist ülkelerle, demokratik ülkeler arasındaki dünya dengesi belirleyecektir. Ancak Kıbrıs, bağımsızlık ve demokrasi bakımından, bugün 15 Temmuz öncesine nazaran daha geri bir noktada bulunmaktadır; şöyle ki:

● 15 Temmuz'daki faşist Sampson darbesinden önce Kıbrıs'da demokratik bir cumhurbaşkanı ve demokratik bir rejim bulunmaktaydı. Makarios'a bağlı yedek polis gücü, faşist Ulasal Muhafızlara ve Yunan subaylarına karşı dövülmüşlerdi.

● 15 Temmuz darbesiyle devrimciler ve ilericilere ağır kayıplar verdirilmiş, bu kişilere tam bir süreklilik uygulanmıştır. Kadrolara verdirilen bu kaybın telafı edilmesi en azından bir zaman meselesidir. Faşizme karşı dövülecek kadar yetmiş bir işçi sınıfı militanının veya halk gönüllüsünün ne güç şartlar altında yetişip olgunlaştığı gözönünde tutulursa, kaybın gerçekten de önemli olduğu ortaya çıkar.

Kıbrıs'daki faşist darbeye karşı Rum emekçilerinin direnmeleri Yunanlı ve Kıbrıs'lı faşist Rumlardan oluşan ulusal mu-

hafız teşkilatına karşı milliyetçiliği ağızdan düşürmeyen faşistlerin, aynı soydan oldukları Rum emekçilerini en gaddar bir şekilde süre avına tabi tutmaları, Ada'daki olayın, gösterilmeğe çalışıldığı gibi Türk ve Rum halkları arasındaki bir milliyet meselesi olmadığını, ezen ve ezilen sınıflar arasındaki bir mücadele olduğunu açıkça isbatlamaktadır.

● Kıbrıs'da şu anda bir fiili durum vardır. Bu fiili durum Kıbrıs halkının demokratik çıkarlarını ve özelemlerini temsil etmemektedir. Emperyalizm diplomatik oylamaca içinde Natolaştırma planını uygulayacaktır. Garantör devletlerden üçü de Nato üyesidir. Kıbrıs'da, Kıbrıs'ın bağımsızlığını savunacak ve bu bağımsızlığı kağıt üzerinde bırakmayacak bir yönetim yoktur. Yönetim emperyalizme bağımlı kukla bir yönetimdir. Hükümet meşru hükümet değildir. Kıbrıs halkının demokratik ve bağımsızlıkçı isteklerinin güçlü olduğunu bilen emperyalizm serbest ve demokratik seçimlere müsaade etmenin yollarını arayacaktır. Dünyanın demokratik ve barışsever güçlerinin baskısıyla böyle bir seçim gerçekleşse bile, gelecek yönetimin 15 Temmuz öncesindeki bağımsızlık ve demokrasi şartlarını geri getirmesi, büyük ölçüde emekçilerin yandaşlarının örgütleri çabasına bağlıdır. Bu çabaların başarıya ulaşması ise bir zaman meselesidir. Gelecek yönetim Kıbrıs halkının bağımsızlık ve demokrasi özelemlerine taviz vermek zorunda kalacaktır. Ama gene de bu yönetim bir burjuva iktidarı olduğundan ondan bağımsızlık ve demokrasi yolunda harekete geçmesini beklemek abes olur.

● Kıbrıs'ın bağımsızlığının gerçekleşmesini hızlandıracak başlıca güç şüphesiz dünya emekçi halklarının devrimci baskısı olacaktır. Emperyalizmin bu güçler tarafından geriletilebilmesi meselenin çözümü için kolaylaştırıcaktır.

● Cenevre'deki ateş kes görüşmelerinden ve sonraki diplomatik temaslardan kısa zamanda bir sonuç alınması mümkün gözükmemektedir. diplomatik temaslar a-

da'daki fiili durumun uzamasını sağlayacak ve emperyalizmin ada'yı Nato'laştırma politikasını kolaylaştırabilecektir. Barışsever ülkelerin bu noktada ağırlığını koyacağına ve dünya demokratik güçlerinin bu politikayı önlemeğe çalışacağına şüphe yoktur.

● Özetle tekrarlırsak ada'daki şimdiki durum emperyalizmin aleyhine bir faktör değildir. Adanın bağımsızlığı ortadan kaldırılmış ve bağımsızlığı başlıca teminatı devrimciler katledilmiş, mevcut fiili durum oluşturulmuştur. Bundan sonra Natolaştırma yolunda adım atılacaktır. Diplomatik temaslar sonucunda varılacak çözüm taksim de olsa, bağımsızlığı kağıt üzerinde kalan federatif devlet de olsa veya benzeri bir başka çözüm de olsa Kıbrıs'ın bağımsızlığından söz etmek, bir süre için mümkün olamayacaktır.

● Türkiye adaya müdahale ederken hükümet müdahale nedenini Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü olarak ifade etmiştir. Bu amacı desteklememeğe imkan yoktur. Gene Başbakan Ecevit'in ifadesiyle müdahale Kıbrıs'da demokrasi, barış ve kardeşlik amaçlarını taşımaktaydı. Ama ateş kes'le birlikte bu sloganların terkedildiği kimsenin gözünden kaçmamıştır. Başbakan Kıbrıs'a da Yunanistan'a da demokrasi getirildiğini söylemekle aşırı derecede iyimser davranmıştır. Ne Kıbrıs'daki CIA patenli Klerides yönetimi ne de faşist cuntanın desteğindeki sağcı Karanmanlis yönetimi, demokrasiyi temsil etmezler. Bu ülkelerde demokrasi olsa olsa iç ve dış demokrasi ve barış güçlerinin çabalarıyla yerleşecektir.

Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs halkları için şimdiki durum 15 Temmuz darbesinden önceki duruma kıyasla daha iç açıcı değildir. Adanın bağımsızlığı gerçekleşmedikçe, şimdi başarı gibi görülen durumun ileride Türkiye ve Orta Doğu halkları ve genelinde dünya halkları aleyhinde gelişmelere yol açacağı kısa zamanda görülecektir.

● Türkiye işçi sınıfının yoksul köylü, sünün ve tüm demokratik güçlerinin tavır «Üslerden arınmış tam bağımsız Kıb.

ris» tezinden yanadır. Demokratik eğilimli Eceviit hükümeti içinde bulunduğu güçlükler ne olursa olsun ve karşılaştığı baskılar nereden gelirse gelsin bu tez doğrultusunda samimi çaba gösterdiği takdirde, gerçekten tarihi bir başarı kazanmış olacak aksi halde bir daha demokrasi ve barıştan sözettiği zaman arkasında olacak kimseleri bulamayacaktır. Emperyalist güçlerin Kıbrıs oyunları çok açıktır. Bu oyunlara karşı durmanın yegane çaresi dünyadaki ve yurdumuzdaki tüm devrimci ve demokratik güçlere dayanmaktadır. Böyle bir desteği sağlamayan siyasi iktidar nedenli demokrat ve iyi niyetli olursa olsun ne emperyalizmin bizi itmek istediği sosyal şovenizm çıkmazından kurtulabilecek ne de emperyalizmin Ada'yı bir militarist üs haline getirme planını önleyebilecektir. Siyasi iktidarı oluşturan sınıf ve tabakaların kararsız ve tutarsızlığı politikasındaki zikzaklarda kendisini belli etmektedir. Bu bakımdan iktidardan kararlı ve istikrarlı bir barış ve demokrasi politikası beklemek hayal cilik olur. Ama gene de tüm demokratik ve barışçı güçler adına işçi sınıfının tavırını göstermek, bu tutumu halkımıza anlatmak ve işçi sınıfının bu konudaki düşünce ve davranışını egemen kılmağa çalışmak işçi sınıfı sosyalizminin demokratik ve barışçı görevleri arasındadır.

Emperyalizme bağımlı yerli egemen sınıflar Kıbrıs üzerinde şimdiden elleri kolları sıvamışlardır. Kıbrıs'da pazar ve yatırım imkanları aramak için Odalar Birliği'nde ağır şapırtıları duyulmağa başlamıştır. Yerli finans kapitalin kendi süflü çıkarlarına karşılık uluslararası finans kapitaline vereceği baş, adanın bir emperyalist üs haline getirilmesidir ki böyle bir durum defalarca belirttiğimiz gibi halkımızın Orta Doğu halklarının ve dünya halklarının çıkarlarına taban tabana zıttır. Dış ve iç egemen sömürücü güçler kendi çıkarları için her türlü hayasızlığa başvurmayı mübah görebilirler. ama emekçi halkın öncüleri ve sözcüleri bu oyunları bozmak için sonuna kadar mücadele edeceklerdir.

Emperyalizmin bu oyununu gözden kaçırmayalım. Emperyalizm Kıbrıs ko-

nusundan şüphesiz ki dünya halklarının baskısı sonucunda gerilemiştir, fakat 15 Temmuz öncesine nazaran Kıbrıs'ın Nato'laştırılmasında çok daha avantajlı durumdadır.

Türkiye halkının çıkarları, emekçi halkların çıkarlarına uygun olarak Kıbrıs'ın tam bağımsızlığından yanadır. Ada Orta Doğu ve dünya halklarına karşı, keza Türkiye halkına karşı bir tehdit üssü olarak kullanılmak istenmektedir. Ada'daki *şimdiki* fiili durum, emperyalizmin planlarını uygulamaya efverişlidir.

Bu konuda emperyalizm çeşitli diplomatik oyunları ve yüzeysel formüllerle fiili durumu sürdürmek isteyecek ve Kıbrıs halkının bağımsızlığına erişmesini önlemeğe çalışacaktır.

Türkiye finans kapitali de bu amaçları kendi çıkarlarına uygun görmektedir. Adanın bir emperyalist üs olarak tutulmasına karşılık yerli tekelleri kapitalistler daha şimdiden kendilerine düşecek çanak payı için ağızlarını şapırdatmaya başlamışlardır. Nitekim Türk İşadamları ve Sanayicileri Derneği başkanı F. Berker «Kıbrıs'lı Türklerin ekonomik kalkınmalarına yardımcı olabilmek için uzun vadeli yatırım ve üretim programlarının» hazırlanmasını önermiştir. Berker, «Parlamentomuzun, hükümetimizin ve Kahraman Türk Silâhlı Kuvvetlerimizimizin bütün Türk milleti ne gurur veren kararlı ve başarılı hareketi, yalnız Kıbrıs'da barışı sağlamakta en etkili bir güç olmakla kalmayacak, aynı zamanda anavatan ile Kıbrıs arasında daha faal ve yakın ilişkilerin kurulmasına başlangıç teşkil edecektir... Türk hükümetinin ve kamu kuruluşlarının bu hedefe dönük çalışmalarını desteklemeğe ve Kıbrıs'lı müteşebbislerin bu gibi faaliyetlerine yardımcı olmağa hazırız. Özellikle en kısa zamanda neler yapılabileceği tesbiti ve planlaması amacıyla kamu kuruluşlarının yapacakları araştırmalara katkıda bulunmayı görev saymaktayız.» demiştir.

Önce vatan—millet—şakarya edebiyatının ardından hemen itiraf edilen amaç, orada yatırım ve pazar imkanları bulmak ve devlete bu konuda yol göstermek...

Demek ki, yerli finans kapitalin Kıbrıs planı besbelli: ufacık bir sömürü alanı karşılığında aday emperyalizme peşkeş çekmek... Bu emekler halkımızın ve Orta Doğu halklarının çıkarlarına karşı olduğu kadar, tüm dünya halklarının çıkarlarıyla da taban tabana zıttır.

İşte emperyalizmin ve her türlü or-

tağının, halkımıza, ve Orta Doğu ve tüm dünya halklarına karşı olan bu düşmanca planı sergilemek, çıkarıcı oyunlarını bozmak, işçi sınıfının ve emekçi dünya halklarının önemli görevidir, tavrıdır. İşçi sınıfının tavrının somutlandığı tez ise, *bütün üstlerden arınmış, Tam bağımsız ve demokratik Kıbrıs'dır.*



TÜSTAV